

İÇİNDEKİLER

TABLolar LİSTESİ	3
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	5
KISALTMALAR	6
YÖNETİCİ ÖZETİ	8
1. GIDA İHTİSAS ORGANİZE SANAYİ BÖLGESİ KURULUŞ FAALİYETLERİNİN ARKA PLANI.....	14
1.1. Global Eğilimler ve Türkiye’de Tarım Sektörü	14
1.2. Şanlıurfa’da Tarım Sektörü	15
1.3. Şanlıurfa İlinin Ekonomik Göstergeleri	16
1.4. Türkiye’de Gıda Sanayinin Genel Durumu	22
1.5. Şanlıurfa Gıda Sanayi’nin Genel Durumu	35
1.6. Organize Sanayi Bölgeleri ve Şanlıurfa’daki Mevcut Durum	44
1.6.1. OSB’lerin Tarihçesi	44
1.6.2. Türkiye’de Mevcut OSB’ler	44
1.6.3. Mer’i OSB Mevzuatı ve OSB Kuruluş Aşamaları.....	46
1.6.4. Şanlıurfa’daki OSB’lerin Durumu	52
1.7. Şanlıurfa İline ve Gıda İhtisas OSB’sine Yönelik Destekler	57
2. GIDA İHTİSAS ORGANİZE SANAYİ BÖLGESİNİN UYGUNLUĞU	68
2.1. Gıda İhtisas OSB’nin Sektörel ve Bölgesel Politikalara Uygunluğu	68
2.2. Mevcut OSB’ler ve İhtisas OSB İle İlişkileri.....	72
3. GIDA İHTİSAS ORGANİZE SANAYİ BÖLGESİNİN KURULUŞ GEREKÇESİ VE BÖLGESEL DÜZEYDE TALEPLER.....	75
3.1. İldeki Potansiyel ve İhtiyaca Yönelik Güncel Çalışmalar	75
3.2. Gıda İhtisas OSB’nin Bölgesel Pazar Potansiyeli.....	79
3.3. Şanlıurfa’da Sanayi Alanı İçin Girişimci Talepleri.....	82
3.4. Şanlıurfa Gıda Organize Sanayi Bölgesi Modelleri	86
4. GIDA İHTİSAS ORGANİZE SANAYİ BÖLGESİ İÇİN UYGULAMA ALANI TESPİTİ.....	90
4.1. Fiziksel ve Coğrafi Özelliklere İlişkin Bilgiler	90
4.2. OSB Alanı Olabilecek Alternatif Alanlar	91
4.3. Tespit edilen OSB Alanının Yeri ve Özellikleri	96

5. GIDA İHTİSAS ORGANİZE SANAYİ BÖLGESİ TASLAK VAZİYET PLANI VE YERLEŞİMİ.....	98
5.1. ŞUGOSB Kullanım Alanları ve Ulaşım Sistemi.....	98
5.2. Taslak İmar Planında Alan Kullanımı.....	98
5.3. ŞUGOSB Sanayi Parselleri Hesapları.....	99
5.4. ŞUGOSB İçin Sanayi Parsellerinin Tahmini Dağılımı	100
5.5. Önerilen OSB'ye İlişkin Altyapı Yatırımları Gereksinimleri	100
6. GELİR VE GİDER VARSAYIMLARI.....	109
7. TOPLAM YATIRIM TUTARI.....	111
7.1. Altyapı Yatırımları	111
7.2. Yatırımın Yıllara Göre Dağılımı	113
8. YILLARA GÖRE TAHSİS VE KİRA GELİRLERİ.....	114
9. YATIRIM FİNANSMANI VE FİNANSAL ANALİZ.....	118
10. GIDA İHTİSAS OSB İÇİN ORGANİZASYON, YÖNETİM VE PAZARLAMA	123
10.1. Organizasyon ve Yönetim	123
10.2. Pazarlama.....	126
11. FAALİYET PROGRAMI	127
12. SONUÇ VE ÖNERİLER	127
KAYNAKÇA	143

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1 Dış Ticaret Göstergeleri, Şanlıurfa, (Bin Dolar).....	17
Tablo 2 Yıllara Göre Dış Ticaret (Bin Dolar)	18
Tablo 3 Ekonomik Faaliyetlere Göre İhracat, 2011 (ISIC, Rev. 3)	19
Tablo 4 Ekonomik Faaliyetlere Göre İthalat, 2011 (ISIC, Rev. 3)	20
Tablo 5 Şanlıurfa İline Ait İhracatçı Firma Bilgileri.....	21
Tablo 6 Şanlıurfa İline Ait İthalatçı Firma Bilgileri.....	21
Tablo 7 Türkiye Gıda ve İçecek Sanayi'nin Ana Harcama Gruplarına Göre Fiyat Düzeyleri	25
Tablo 8 Gıda ve İçecek Sanayi'nde Yabancı Sermayeli Firma Sayısı	27
Tablo 9 Sektörler Bazında Uluslararası Yatırım Girişleri (Milyon Dolar)	27
Tablo 10 Gıda ve İçecek Sanayi'nde Tahsis Edilen Yatırım Teşvik Belgeleri	28
Tablo 11 Yıllar Bazında Değer Olarak İhracat (Milyon Dolar)	28
Tablo 12 2009-2011 Yılları İhracatında İlk 10 Ülke.....	29
Tablo 13 Yıllar Bazında İhracat ve İthalat Farkı.....	30
Tablo 14 Yıllar Bazında Dış Ticaret Karşılama Oranları.....	30
Tablo 15 GAP Bölgesi'nde Mevcut Sanayi Tesisleri (2006).....	37
Tablo 16 Yıllar İtibariyle GAP Bölgesi'nde Sanayi İşletmeleri ve İstihdam Sayısı.....	38
Tablo 17 Şanlıurfa Sanayisinde Firmaların Sektörel Dağılımı	39
Tablo 18 Gıda Sektörünün Alt Sektörleri.....	40
Tablo 19 Şanlıurfa'nın Tarım ve Gıda Sanayisinde İstihdam ve Üretim Hacmi, 2009.....	43
Tablo 20 Organize Sanayi Bölgelerinin Coğrafi Bölgelere Göre Dağılımı, Ocak 2012.....	46
Tablo 21 OSB'lere Tanınan Vergi Muafiyetleri	48
Tablo 22 Şanlıurfa'daki Mevcut OSB'ler	52
Tablo 23 Şanlıurfa I.OSB Teknik Bilgileri	54
Tablo 24 Alt Bölgeler Sınıflamasında Yer Alan İller	60
Tablo 25 Bölgesel Teşvik Uygulamalarında Vergi İndirimi	61
Tablo 26 OSB'lere Yönelik Vergi İndirim Uygulaması	61
Tablo 27 Sigorta Primi İşveren Hissesi Desteği.....	62
Tablo 28 Faiz Desteği.....	63
Tablo 29 Bölgesel Teşvik Uygulaması	63
Tablo 30 Alt Bölgelerde Uygulanan Destekler	65
Tablo 31 Yatırım Konuları ve Asgari Sabit Yatırım Tutarı (Milyon TL).....	65

Tablo 32 Büyük Ölçekli Yatırımların Teşviki	66
Tablo 33 Stratejik Yatırımların Teşviki	67
Tablo 34 Bölgesel Desteklerden Faydalanabilecek Sektörler ve Bölgeler İtibariyle Asgari Yatırım Tutarları veya Kapasiteleri	68
Tablo 35 Pilot Projeler	70
Tablo 36 Şanlıurfa I. OSB Firmaların Sektörel Dağılımı	73
Tablo 37 I. OSB'deki İşletmelerin Faaliyet Durumu	74
Tablo 38 II. OSB'deki İşletmelerin Sektörel Dağılım ve Faaliyet Durumu	75
Tablo 39 Sanayi Sorunları Listesi	77
Tablo 40 Gıda Yatırım Kararları İçin Kriterler	78
Tablo 41 Yıllara Göre Hububat, Yağlı Tohumlar ve Mamülleri İhracatı (Bin Dolar).....	79
Tablo 42 Türkiye'nin Hedef Pazar ve Hedef Sektörlerdeki Mevcut Durumu	79
Tablo 43 Irak'ın İthal Ettiği Ürünler.....	80
Tablo 44 Firmaların Talep Edecekleri Tahmini Sanayi Parseli Projeksiyonu (Ha).....	84
Tablo 45 II. OSB İçin Firma Talepleri	85
Tablo 46 OSB Senaryolarının Çoklu Faktörler Açısından Analizine Yönelik Matris	89
Tablo 47 Alternatif Bölgelerin Karşılaştırılması.....	96
Tablo 48 İmar Planına Göre Alan Kullanımları	98
Tablo 49 Şanlıurfa Organize Sanayi Bölgelerindeki Mevcut Parsel Dağılımları	99
Tablo 50 Önerilen Parsel Büyüklükleri ve Dağılımları.....	100
Tablo 51 I.OSB 2012 Yılı Arıtma Tesisi Kapasite Gerçekleşmeleri	101
Tablo 52 OSB Hizmetlerinin Karşılaştırması	107
Tablo 53 Altyapı Yatırım Maliyeti.....	113
Tablo 54 Yıllara Göre Yatırım Harcamaları	114
Tablo 55 ŞUGOSB İçin Yıllara Göre Yatırımcı Firma Projeksiyonu.....	115
Tablo 56 Yıllara Göre Arsa Tahsis Gelirleri	117
Tablo 57 I. Alternatif Finansman Modeli.....	120
Tablo 58 II. Alternatif Finansman Modeli	120
Tablo 59 III. Alternatif Finansman Modeli	120
Tablo 60 Finansman Modellerinin Karşılaştırılması.....	122
Tablo 61 2013 Yılında Yapılacak İşlemler	130
Tablo 62 2014 ve 2015 Yıllarında Yapılacak İşlemler	130

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1 Şanlıurfa'da Tarım Üretimi	16
Şekil 2 Şanlıurfa'nın Yıllara Göre Toplam Dış Ticaret Hacmi	17
Şekil 3 Şanlıurfa'da Yıllara Göre İthalat ve İhracat Hacmi	18
Şekil 4 Şanlıurfa'dan İhracat Yapılan Ülkeler, 2011	20
Şekil 5 Şanlıurfa'dan İthalat Yapılan Ülkeler, 2011	21
Şekil 6 İşletme Sayılarındaki Yıllık Değişimler (%).....	23
Şekil 7 Gıda ve İçecek Sanayi İşletme Sayılarının Sanayi ve İmalat İçindeki Payı (%)	23
Şekil 8 Çalışan Sayılarındaki Yıllık Değişimler (%)	24
Şekil 9 Gıda ve İçecek Sanayi'nin GSYİH İçindeki Payı (%)	25
Şekil 10 GSYİH ve Gıda ve İçecek Sanayi'nde Büyüme (% , 1998 fiyatlarıyla).....	26
Şekil 11 Sulamalı Tarımın Rolü	36
Şekil 12 Yıllara Göre Biten OSB'ler (Adet Bazında).....	45
Şekil 13 Yıllara Göre Biten OSB'ler (Hektar bazında)	45
Şekil 14 OSB Başvuru Süreçleri	49
Şekil 15 Yeni Teşvik Sistemi	58
Şekil 16 İl Sınırlarına Göre Alt Bölgelerin Dağılımı	59
Şekil 17 II. OSB'de Senaryo Talep Tahminine Göre Parsel Arz ve Talebi	83
Şekil 18 Alternatif Alan 1, Coğrafik Konum Haritası.....	92
Şekil 19 Alternatif Alan 1, Kadastral Harita	92
Şekil 20 Alternatif Alan 2, Coğrafik Konum Haritası.....	93
Şekil 21 Alternatif Alan 2, Kadastral Harita	93
Şekil 22 Alternatif Alan 3, Coğrafik Konum Haritaları	94
Şekil 23 Alternatif Alan 3, Kadastral Harita	95
Şekil 24 ŞUGOSB Taslak Vaziyet Planı.....	97
Şekil 25 Finansman Modellerinin Yıllara Göre Kümülatif Getirileri	122
Şekil 26 Gıda İhtisas Organize Sanayi Bölgesi Organik Örgütlenme Modeli	123
Şekil 27 ŞUGOSB İçin Organizasyon Şeması Önerisi	125

KISALTMALAR

AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
Ar-Ge	: Araştırma ve Geliştirme
Bakanlık	: Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı
BASTA	: Büyük Arap Serbest Ticaret Anlaşması
Bkz	: Bakınız
BKİ	: Bölge Kalkınma İdaresi
ESKP	: Entegre Sınai Kalkınma Planı
FAO	: Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü
GAP	: Güneydoğu Anadolu Projesi
GÖS	: Geri Ödeme Süresi
GSKD	: Gayrisafi Katma Değer
GSMH	: Gayri Safi Milli Hâsıla
GSYİH	: Gayri Safi Yurtiçi Hasıla
GZFT	: Güçlü, Zayıf, Fırsat, Tehdit
Ha	: Hektar
İKO	: İç Karlıklık Oranı
İŞKUR	: Türkiye İş Kurumu
KDV	: Katma Değer Vergisi
KOBİ	: Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler
KOSGEB	: Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı
KSS	: Küçük Sanayi Sitesi
KVA	: Kilo Volt Amper
Kwh	: Kilowatt-saat
MB	: Merkez Bankası
MVA	: Mega Volt Amper
NBD	: Net Bugünkü Değer
OKA	: Orta Karadeniz Kalkınma Ajansı
OSB	: Organize Sanayi Bölgesi
ÖİK	: Özel İhtisas Komisyonu

Örn.	: Örneğin
STK	: Sivil Toplum Kuruluşu
ŞSYYP	: Şanlıurfa Sanayisinin Yeniden Yapılandırılması Projesi
ŞUGOSB	: Şanlıurfa Gıda İhtisas Organize Sanayi Bölgesi
ŞUOSB	: Şanlıurfa Organize Sanayi Bölgesi
ŞUTSO	: Şanlıurfa Ticaret ve Sanayi Odası
TEDAŞ	: Türkiye Elektrik Dağıtım Anonim Şirketi
TEİAŞ	: Türkiye Elektrik İletim Anonim Şirketi
TİM	: Türkiye İhracatçıları Meclisi
TKDK	: Tarımsal Kırsal Destekleme Kurumu
TL	: Türk Lirası
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
UNDP	: Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı
Vb.	: ve benzeri

YÖNETİCİ ÖZETİ

Şanlıurfa'nın tarım alanı, Türkiye'deki toplam tarım alanının %13'üne, Güneydoğu Anadolu Bölgesi'ndeki alanın ise %35'ine denk gelmektedir. ŞUTSO (Şanlıurfa Ticaret ve Sanayi Odası)'ya göre yerel iş gücünün yaklaşık %73'ü tarım işinde çalışmaktadır. İldeki tarım malları üretimi; pamuk, tahıllar, bakliyat ve yağlı tohum ağırlıklıdır. İlin ekonomisi, gıda sanayisi için temel hammadde kaynağı olan tarım sektörüne bağımlıdır; bu açıdan tarım-gıda ilişkisi İldeki sanayinin geleceği için büyük önem arz etmektedir.

Tarımsal üretim ile gıda sanayi arasındaki koordinasyon eksikliği sektördeki en temel sorunlardan birisidir. Tarımsal üretim ve gıda sanayi arasındaki dikey bütünleşmenin sağlıklı işlemesi, gıda sanayi faaliyetlerinin güçlenmesi adına önemlidir. Öte yandan, gıda sektörünün diğer sektörlerden farklı olarak bölgeler arasında daha homojen dağıldığı görülmektedir. Bu durum, üretimin tarım-gıda sanayi işbirliğinin iyi kurulduğu yerlere doğru yönelişini hızlandırmaktadır. Özellikle Doğu bölgelerde sanayi üretimi adına yalnızca gıda ürünleri ve içecek imalatı yapıldığından, görece az gelişmiş bölgelerde sektörün istihdam yaratma kapasitesinin diğer sektörlerle oranla daha yüksek olduğu söylenebilir.

KOBİ (Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler)'lerin hakim olduğu bir yapıdan, kitle üretimi yapan daha büyük entegre sanayilere doğru bir geçiş sürecinde olan gıda sanayi sektörü, Şanlıurfa'nın toplam sanayisi içerisindeki %34'lük payı ile ikinci sırada yer almaktadır. Sektörün son yıllarda Şanlıurfa sanayisi içerisindeki payının hızla artmakta olduğu görülürken, sektör yatırım yapılabilecek alanların başında gelmektedir. Öte yandan, gıda sektörü kendi alt sektörlerine göre incelendiğinde, sektörde bulgur, mercimek, antep fıstığı gibi yerel markasal tarım ürünlerinin (işlenmesi amacıyla gerçekleştirilen üretim faaliyetlerinin ağırlıklı olduğu görülecektir.

Gıda sanayi yatırımlarının yönlendirileceği yerler öncelikle OSB'ler olmalıdır. OSB'lerin bölgelere göre zamanla gelişimi incelendiğinde bu durum daha net anlaşılacaktır. İlk olarak Batı bölgelerinde kurulan OSB'ler yoğunlukla halen bu bölgelerde yer almaktadır; ancak bölgesel kalkınma politikaları ile birlikte OSB'lerin Doğu bölgelerinde de kurulmaya başladığı görülmüş ve sayılarında zamanla artış yaşanmıştır. Bu kapsamda, Şanlıurfa'da belirli bir ölçeğe sahip ve faal olan iki OSB mevcuttur.

GAP ile birlikte Şanlıurfa ilinde sanayi çok büyük bir gelişme göstermiştir. Bu doğrultuda Şanlıurfa I.OSB, bölgede yatırım yapmak isteyen müteşebbislerin yoğun talebi ile karşılaşmış ve OSB'deki yerlerin tamamı kısa sürede yatırım yapmak isteyen müteşebbislere tahsis edilmiştir. Bölgede yatırım amaçlı arsa taleplerinin yoğun bir şekilde devam etmesi ve I.OSB'de yer kalmaması nedeniyle Şanlıurfa II.OSB çalışmalarına başlanmıştır. II.OSB, Bölgenin; mevzuat açısından sıkıntılarının, fiziki açıdan eksikliklerinin/engellerinin bulunmasının yanında genişleme imkanının olmaması nedeniyle de İlin ihtiyaçlarına karşılık verecek bir konumda değildir. Şu an bölgede yaklaşık 140 ha'lık tahsisli alanda toplam 80 firma faaliyet göstermektedir.

Yeni Teşvik Sistemi'nde bölgesel teşvik uygulamaları ile yeni İl Bazlı Bölgesel bir teşvik sistemine geçiş sağlanmıştır. Bu doğrultuda Türkiye'deki iller 6 ana grup altında sınıflandırılmıştır. Şanlıurfa, Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralamasına göre tespit edilen bölgeler arasında 6. Bölgede yer almaktadır. Bu bölge teşvikler bakımından en avantajlı bölge konumundadır. Ayrıca, Şanlıurfa'nın 6. Bölge'de yer alan illerden; ülkenin başkentine, nüfus yoğunluğu daha fazla olan batı illerine ve AB ülkelerine konumu itibarıyla en yakın il olması, ülke sınır kapılarını idari sınırları içinde barındırması, genç ve artan nüfusu ile demografik özellikleri bakımından diğer 6. Bölge illerinden daha avantajlı bir konumda olması gibi hususlar ilin bu desteklerden yararlanmak isteyecek yerli ve yabancı yatırımcılar için cazibe merkezi olması noktasında önemli sebepler olacaktır.

Şanlıurfa gibi 6. Bölge illerinden birinde gıda ürünleri ve içecek imalatı alanında yatırım yapmak isteyen bir yatırımcının yapması gereken asgari yatırım tutarı 500 Bin TL olarak belirlenmiştir. Bu tutar yatırım amacıyla 6. Bölge dışında alternatif bölgeler bakan yatırımcılar için bu tutarın en az 2 katı ile 4 katı yani 1 Milyon TL ile 2 Milyon TL arasında değişmektedir. Bu durum rakip destinasyonlara göre Şanlıurfa'ya büyük bir avantaj sunmaktadır.

Yeni Teşvik Sistemi'nde Şanlıurfa, desteklenen sektörlerin genişliği, iş gücü maliyetlerinin azaltılması ve finansman imkânlarının genişletilmesi noktalarında yatırım açısından en avantajlı iller arasında yer almıştır. Bu kapsamda, Şanlıurfa Yatırım Destek Ofisi'ne yalnızca 2012 yılı başından 2012 Nisan ayına kadar yalnızca 18 girişimci yatırım başvurusu yapmak istediğini beyan etmişken, Nisan 2012-Ekim 2012 döneminde bu rakam 117'ye ulaşmıştır. Bir diğer deyişle, Yeni Teşvik Sistemi'nin açıklanmasından sonra yatırım talebi teşvik öncesi döneme göre

benzer bir süre zarfında yaklaşık 4 katına çıkmıştır. Yine, Şanlıurfa Yatırım Destek Ofisi'nden temin edilen verilere göre, Şanlıurfa'da kısa dönemde acil olarak yaklaşık 1,500 dönüm sanayi arazisi yatırımcılar tarafından talep edilmektedir. Bu çerçevede tahsis edilebilecek sanayi alanlarının yatırımcı taleplerini karşılamasının mümkün olmadığı ve ilgili talebin karşılanmasına yönelik çalışmaların ivedilikle yapılması gerektiği bu veriler ışığında açıkça görülmektedir.

Gelen yatırım taleplerine ve ilin gıda sanayi sektöründeki potansiyeline yönelik olarak yapılan bazı çalışmalarda sektöre ilişkin önemli tespitlerde bulunulmuş ve çeşitli stratejiler belirlenmiştir. Şanlıurfa'nın Diyarbakır ile birlikte içinde bulunduğu TRC2 istatistik bölgesi için Karacadağ Kalkınma Ajansı tarafından hazırlanan TRC2 Bölge Planı (2011-2013) kapsamında bölge yerel aktörleri ile birlikte gerçekleştirilen GZFT Analizi kapsamında, Bölgede tarıma dayalı sanayiye uygun üretimin yapılması bölgenin güçlü yanı olarak sayılırken, OSB ve KSS alanlarında fiziksel altyapının yetersiz olması geliştirilmesi gereken zayıf yönü olarak ifade edilmiştir. Yine aynı çalışmada Mekansal Gelişme başlığı altında, Sanayi ve Ulaştırma Altyapısının Gelişimi başlığında Gaziantep-Birecik-Şanlıurfa ve Şanlıurfa-Viranşehir-Mardin eksenlerinde sanayi gelişim potansiyelinin yüksek olduğu tespit edilmiştir. Bu tespit doğrultusunda, ilgili alanlarda öncelikli olarak mevcut organize çalışma alanlarının (OSB ve KSS) altyapısının iyileştirilmesi planlanmıştır. Yine, Şanlıurfa için Sanayi, OSB ve Enerji Çalıştay Raporu'na göre, Şanlıurfa Sanayisinin öne çıkan sorunlarından bir tanesi ilde Tarıma Dayalı İhtisas OSB'lerin olmaması olarak belirtilmiştir.

Şanlıurfa'nın mevcut sanayisinin geliştirilmesi stratejisine yönelik olarak bu çalışma kapsamında kümelenme temelli gelişme senaryoları değerlendirilmiştir. Bu çerçevede, ilin sanayi yapısının mevcut OSB'leri güçlendirmeyi ve rekabet gücünü artırmayı amaçlayan Senaryo 1 ve Kümelenme Modeli veya Parçalı Arazi ile entegratif bir model oluşturmayı amaçlayan Senaryo 4 OSB Modellerine çok yakın olduğu görülmektedir. Bununla birlikte sürecin özellikle 3-5 ve 10 yıllık süreç içerisinde ihtisas OSB oluşturmayı amaçlayan Senaryo 3 OSB Modeli düzeyine çekilmesi gerekmektedir.

Bu model çerçevesinde yapılan çalışmalar sonucunda alternatif OSB alanları incelenmiş ve çok ölçütlü değerlendirme kriterlerine göre bu alanların uygunluğu kıyaslandığında 3. Bölgenin en uygun alan olduğu ortaya çıkmıştır. 3. Bölgeden sonra ise 1. Bölgenin uygun olacağı

görülmüştür. 3. Bölge, Şanlıurfa-Mardin karayolu üzerinde 14. Km'de Osman Bey Köyü mevkiinde bulunan ve mülkiyeti Milli Emlak Müdürlüğü'ne ait olan alanı tanımlamaktadır.

Seçilen alan üzerine Taslak İmar Planı hazırlanmıştır. Plan çalışmalarında İlin sanayi parseli ihtiyacı göz önüne alınmıştır. Mevcut Türkiye OSB tecrübelerine göre, ortalamada daha büyük birleştirilmiş sanayi alanları ihtiyacı artmaktadır. ŞUGOSB'nin tasarımında fiziksel imkanlar el verdiği ölçüde tek parçalı büyük parsellasyonlar tercih edilmiştir. Taslak İmar Planı'na göre, Organize Sanayi Bölgesi içinde minimum parsel 3,000 m² olmalıdır. ŞUGOSB için 5,000 m²'den başlayan ve 100,000 m²'ye ulaşan çeşitli büyüklükte parseller planlanması düşünülmektedir. Eğimli bölgelerde ise 30,000 m² ile 100,000 m² arası parseller tavsiye edilmektedir. Sanayi parsellerinin toplam alanın %45'ine tekabül etmesi planlanmaktadır.

Kandıra Gıda İhtisas OSB, Gebze Gemicilik İhtisas OSB, Samsun Medikal Kümelenmesi, Gebze Kimya İhtisas OSB, Mersin OSB, Gebze OSB ve Şanlıurfa OSB'lerinde sunulan hizmetler detaylı olarak incelenmiş ve oluşturulacak yeni ihtisas OSB için atlyapı ve üstyapı tasarımı için önerilerde bulunulmuştur. Bu kapsamda, Şanlıurfa OSB deneyiminden de önemli dersler alınarak yatırımcılara sağlanacak hizmetler ve altyapı gereksinimleri tespit edilmiştir. Öncelikle 1. Etap'ta yapılması gereken çalışmalar incelenmiştir. Daha sonra 2. Etap'ta yapılabilecek uzun vadeli ve bölgenin rekabet gücünü artıracak stratejik amaçlı çalışmalar incelenmiştir.

Mevcut OSB uygulamaları ve Bakanlık birim fiyatları dikkate alındığında ilk etapta birim altyapı maliyetinin 131,500 TL/hektar olacağı tahmin edilmektedir. Bu durumda, % 45'i sanayi parseli olarak kabul edilen 980 hektar OSB alanının toplam tahmini altyapı maliyeti 57.991.500 TL olacaktır. Çalışma kapsamında bu maliyetlere Etüt-Proje çalışmaları, arıtma tesisi inşaatı, sosyal tesisler ve yönetim binası inşaatı gider kalemleri eklenerek toplam yatırım maliyeti hesaplanmıştır.

Yapılan hesaplamalar doğrultusunda bir Faaliyet Planı hazırlanmış ve buna uyumlu olarak yatırımın yıllara göre dağılımı hesaplanmıştır. Termin Planı'na göre yatırım, 01 Ocak 2013 tarihinden başlayarak, yaklaşık 2,5 yılda tamamlanacaktır. Kamulaştırmaların 2013 yılında yapılması sağlanarak, uygulama imar planı hazırlanacaktır. Yine 2013 yılında alt ve üstyapı inşaat işlerinin ihale edilerek inşaat ve zemin iyileştirme işlerinin başlatılacağı ön görülmüştür. 2014 yılında ise altyapı çalışmalarının ve çevre düzenlemelerinin yapılması, arıtma tesisinin

tamamlanarak işletmeye alınması öngörülmüş, bunların yanında idari bina inşaatının da tamamlanması hedeflenmiştir. 2015 yılının Haziran ayı itibarı ile bütün alt ve üst yapı işlerinin tamamlanması, OSB'nin bütün inşaat işlerinin bitirilmesi ile parsel tahsis işlemleri yapılacaktır.

Yatırımın müteşebbis tahsis gelirleri ile karşılanması planlanmıştır. Buna yönelik olarak, hesaplamalarda kullanılacak talep projeksiyonu yapılırken ihtiyatlı davranılarak mevcut yatırım eğilimi dikkate alınmış olup olumlu gelişmeler ile artacak talep ihmal edilmiştir. Bununla birlikte, yeni teşvik sisteminde Şanlıurfa'nın 6. Bölgede yer alması, yapılacak aktif tanıtım çalışmaları, Yatırım Destek Ofisi faaliyetleri, GAP Projesi'nin 2017 yılından tamamen bitirilecek olması ve bunun neticesinde ürün deseninde çeşitlenme, tarımsal kapasite ve hasadı artışı ile gıda sanayi gelişiminin beklenmesi hususları dikkate alındığında daha yoğun bir talep ile karşılaşılması beklenmelidir.

Çalışma kapsamında ayrıca talep projeksiyonu ile uyumlu Bölge için gelir hesaplamaları yapılmıştır. Hesaplamalarda 16 TL m² birim parsel fiyatı esas alınmıştır. Yıllara göre gelen taleple ve yoğunlaşma ile fiyatın düzenli olarak belirli bir oranda artacağı varsayılmıştır. Toplam bedelin firmalardan %20 peşinat ve 36 aylık taksitlerle alınması planlanmaktadır.

Yapılan çalışmalar sonucunda, yatırım döneminde likidite sorunu yaşanabileceği görülmüştür. Buna yönelik olarak 3 alternatifli yatırım finansmanı çalışması yapılmış, her bir alternatif ayrı ayrı değerlendirilmiştir. Söz konusu analiz sonucuna göre; her 3 yöntem ile de yatırımın finanse edilmesi fizibil olacaktır. Ancak, hibe desteklerini içeren II. Model, net bugünkü değeri ile iç karlılık oranının yüksekliği ve geri ödeme süresi'nin kısalığından dolayı diğer modellerden daha avantajlı durumdadır. Hibe destekleri ile yatırımın karlılığında önemli bir artış olmaktadır. İkinci en iyi alternatif olarak III. Model öne çıkmakta olup dış kaynak gerektirmemesi ve bunun neticesinde fonlama maliyetinin çok düşük olması nedeniyle 2. tercih konumundadır. Yapılabilir olmakla birlikte en son önerilen Model, I. Model'dir. Bakanlık kredisine dayanan finansman modeli rantabl olmakla birlikte diğer 2 alternatiften daha düşük net bugünkü değer ve iç karlılık oranı ile daha uzun geri ödeme süresi değerlerine sahiptir. Yine, Modellerin kümülatif getirileri değerlendirildiğinde de sırasıyla II., III. ve I. Modellerin seçilmesi gerektiği görülmüştür.

Çalışma kapsamında Şanlıurfa’da faaliyet gösterecek olan ŞUGOSB’nin rekabetçilik düzeyinin geliştirilmesi için organik bir model önerilmiştir. Bölgedeki diğer tüm aktörlerin katılımına dayanan holistik bir yaklaşımla işleyen bir organizasyon hedeflenmiştir. Bu çerçevede Bölge Müdürlüğü için yatırımcı ihtiyaçlarına cevap verebilecek, esnek ve ast-üst, görev-yetki uyumsuzluklarını engelleyecek bir örgütlenmeye sahip teşkilat şeması önerilmiştir.

Yine çalışma kapsamında Bölge için yürütülecek pazarlama çalışmaları için bazı önerilerde bulunulmuştur. Bu kapsamda, Yatırım Destek Ofisi yönetiminde müşteri odaklı bir yaklaşım ile “aktif pazarlama” stratejileri izlenmesi, genel tanıtım faaliyetlerinden ziyade uygun yatırımcılara yönelik birebir, spesifik pazarlama faaliyetleri yürütülmesi önerilmiştir.

En son olarak yeni bir gıda ihtisas OSB kurulması faaliyetleri için somut öneriler dile getirilmiştir. Buna yönelik olarak yatırımlara başlanabilmesi için öncelikle, en kısa sürede kurumsallaşma faaliyetlerinin tamamlanarak Bölgeye tüzel kişilik kazandırılması gerekmektedir. Bu anlamda Müteşebbis Heyetin teşkil edilmesi sağlanmalı, yerel aktörlerin katılımına öncelik verilmelidir. OSB Mevzuatı gereğince İlgili STK’lar öncülüğünde kamu/özel sektör işbirliği çerçevesinde olabildiğince geniş katılımlı ve temsilli bir yapı teşkil edilmelidir.

1. GIDA İHTİSAS ORGANİZE SANAYİ BÖLGESİ KURULUŞ FAALİYETLERİNİN ARKA PLANI

1.1. Global Eğilimler ve Türkiye’de Tarım Sektörü

Tarım ve tarımsal gıda endüstrisi, yakın gelecekte üretilen ürünlerin kalitesi bakımından artan müşteri endişesi ile karşı karşıya kalacaktır. Bu kaygının temelini müşterilerin gıda güvenliği ve sağlığına ilişkin beklentilerinde görülen artış oluşturmaktadır. Müşteri beklentilerinde yaşanan değişimlere paralel olarak, gıda ürünleri ticareti de daha uluslararası bir yapıya doğru bir dönüşüm geçirmektedir. Bu dönüşüm daha özenli ve yoğun bir denetim ve gözetimi beraberinde getirmektedir. Diğer taraftan sanayi sektörü, değişen pazar yapısı karşısında rekabet gücünü pazara sunduğu yeni formüller, farklı paketler, yeni ürünler vb taktiklerle korumaya çalışmaktadır. Her şeyden öte, tarım ve tarımsal gıda sanayisi temelinde bir kalkınmayı amaçlayan bir bölge için; küresel eğilimlerin, gıda tüketiminde görülen artışın ve sınai kullanım için tarımsal ürünlere olan talebin, gelecek yıllarda büyüme adına önemli fırsatlar sunacağı öngörülmektedir.

Tarım sektörü, çok uzun yıllar Türkiye’de başta sanayi olmak üzere, diğer sektörlerin de itici gücü olmuştur. Bu süreç içerisinde tarım ve tarıma dayalı sanayi ürünlerinin ihracatında da önemli gelişmeler sağlanmıştır. Öte yandan, Cumhuriyetin kurulduğu yıl tarım sektörünün Gayri Safi Milli Hâsıla içindeki payı %42.8 iken, 1970’li yıllarda bu oran %36’ya, 1980 yılında %25’e, 1990 yılında %16’ya, 2000 yılında %14’e ve 2010 yılında ise %9.1’e kadar düşmüştür. Türkiye’de tarım sektörünün GSMH (Gayri Safi Milli Hâsıla) içindeki payının giderek azalması, sanayileşme ile birlikte hizmetler sektörlerine daha fazla önem verilmesinin bir doğal bir sonucudur. Her ne kadar günümüzde tarımın Türkiye ekonomisi içindeki payı nisbi olarak azalmış olmakla birlikte, tarım sektörü gerek yurt içi gıda gereksiniminin karşılanmasındaki rolü, gerekse sanayi sektörüne girdi temini, ihracata yaptığı katkı ve yarattığı istihdam olanakları açısından Türkiye ekonomisi için hâlâ büyük bir önem taşımaktadır. Diğer yandan, tarım sektörü yapısı gereği işgücüne büyük ölçüde ihtiyaç duymaktadır. Tarımsal faaliyetin bir yaşam biçimi olması dolayısıyla, tarımda sermaye birikiminin ve teknoloji kullanımının artması tarım istihdamında görece düşüşe neden olmuştur. Tarımın toplam istihdam içindeki payı 1980’de %50.6 iken, 2010’da %25.2’ye gerilemiştir. Bunlara ek olarak, sektörün ülkenin genel ekonomik

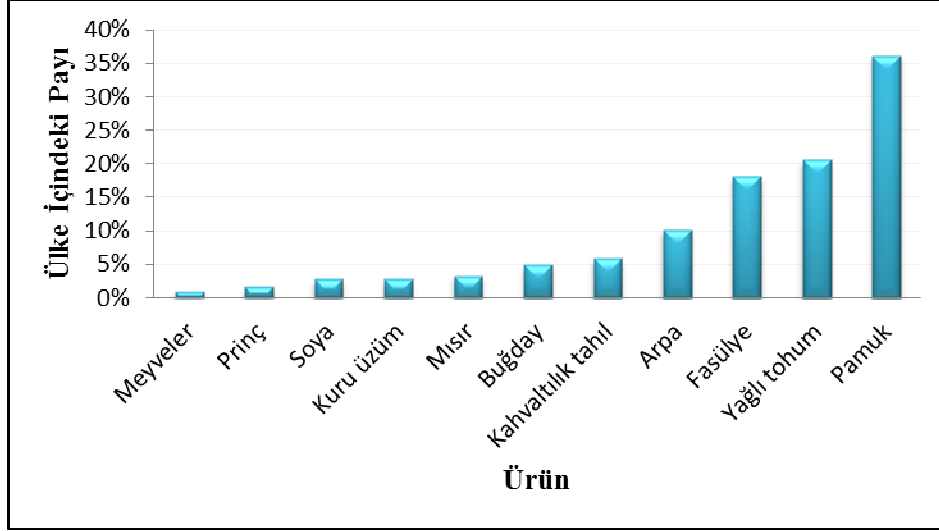
ve sosyal koşullarına karşı duyarlılığı, sektörel büyüme hızında yıllar itibariyle dalgalanmalar görülmesine neden olmuştur.

1.2. Şanlıurfa'da Tarım Sektörü

Şanlıurfa'da tarım sektörü yaklaşık 1,200,000 hektar alana sahiptir. Bu alan içinde 210,000 hektar alan sulanmaktadır. Sulanmakta olan bu alana ek olarak 2012 yılı sonuna kadar 280,000 hektar alanın sulanması beklenmektedir. Yine, gelecek birkaç yılda yaklaşık 300,000 hektarın daha sulanacağı öngörülmektedir. Sulanan alan miktarındaki artış modern sulamalı üretimi yaygınlaştırmış ve bu da üretimde büyük bir verimlilik artışı sağlamıştır. Örneğin, yağmurla beslenen, hayvancılık ve bitki üretimi ile desteklenen geleneksel üretim yöntemleriyle 1 hektar başına 800 kg buğday elde edilebilirken, modern sulamalı üretim yolu ile bu rakam 5,000 kg'ye yükselmiştir. Bu verimlilik artışı il ekonomisine önemli oranda katkı sağlamıştır. Sulama imkanlarının yaygınlaşması ile birlikte ürün yetiştirme modeli de daha az hayvansal üretim ve daha çok buğday, mısır ve pamuk üretimine doğru yönelmiştir.

Şanlıurfa'daki tarım alanı, Türkiye'deki toplam tarım alanının %13'üne, Güneydoğu Anadolu Bölgesi'ndeki alanın ise %35'ine denk gelmektedir. ŞUTSO'ya göre yerel iş gücünün yaklaşık %73'ü tarım işinde çalışmaktadır. İldeki tarım malları üretimi; pamuk, tahıllar, bakliyat ve yağlı tohum ağırlıklıdır. Örneğin Türkiye'de üretilen pamuğunun %36'sı, yağlı tohumların %20'si Şanlıurfa'da üretilir. 2006 Şanlıurfa Tarım Planı'na göre 2002 yılında il sınırları içinde en çok üretimi yapılan mahsuller pamuk ve buğdaydır. Üretimin bu iki mahsulde yoğunlaşmasının sebebi, pamuk üretiminden elde edilen gelirin diğer mahsullere göre çok daha fazla olmasıdır. Üreticilerin ildeki sulanan alanın en az %50'sinde pamuk üretimine devam edeceği beklenmektedir. Pamuktan sonra buğday ve mısırın sırasıyla en çok üretilen ikinci ve üçüncü mahsul olacağı tahmin edilmektedir. Diğer taraftan, Türkiye meyve ve sebze üretiminde Şanlıurfa'nın payı çok daha düşüktür. Örneğin Şanlıurfa meyve üretiminin ülke içindeki payı yalnızca %1 düzeyindedir.

Şekil 1 Şanlıurfa'da Tarım Üretimi

Kaynak: TÜİK, Tarımsal Üretim Göstergeleri

Şanlıurfa Tarıma Dayalı Gıda Sektörü Yol Haritası çalışması kapsamında, Şanlıurfa gıda sektörünün ve sektöre hammadde girdisi sağlayan tarım sektörünün gelişimine yönelik stratejiler ve bunlarla uyumlu alt stratejiler belirlenmiştir. Bu çerçevede tarım ve gıda sanayi arasındaki yüksek bağımlılık düzeyi göz önüne alınarak “mevcut tarımsal gıda sektörünün rekabet edebilirliğinin artırılması” stratejisi belirlenmiştir. Çalışma sonucunda teklif edilen strateji, alt strateji ve projelere Ek’te yer verilmiştir.

1.3. Şanlıurfa İlinin Ekonomik Göstergeleri

Şanlıurfa ili GAP (Güneydoğu Anadolu Projesi) bölgesinin cazibe merkezlerinden biri olup yüksek ihracat potansiyeline sahiptir. Ancak TÜİK (Türkiye İstatistik Kurumu) bölgesel istatistik verileri incelendiğinde ilin mevcut potansiyelinin altında bir ihracat performansı sergilediği dikkat çekmektedir. İlin son yıllardaki ithalat-ihracat verilerine bakıldığında, ithalat artışının ülke ithalatına paralel olarak düzenli bir artış trendi gösterdiği, ihracatın ise 2011 yılında bir miktar düştüğü görülmektedir. Tablo 2’den de görüleceği gibi Şanlıurfa ihracatına nazaran görece yüksek ithalat rakamları ile genel olarak dış ticaret açığı veren bir il konumunda olup, ihracatın ithalatı karşılama oranı 2011 yılı itibarıyla %51 düzeyindedir.

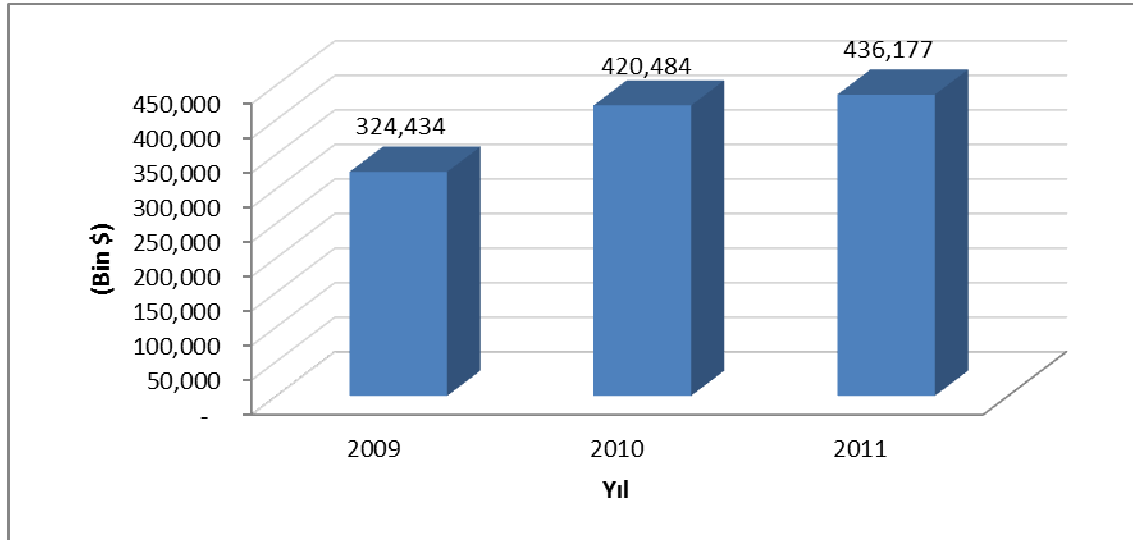
Tablo 1 Dış Ticaret Göstergeleri, Şanlıurfa, (Bin Dolar)

	2009	2010	2011
İhracat	128,893	173,072	147,374
Değişim (%)		34.28%	-14.85%
İthalat	195,541	247,412	288,803
Değişim (%)		26.53%	16.73%
Dış ticaret dengesi	-66,648	-74,340	-141,429
Dış ticaret hacmi	324,434	420,484	436,177
İhracat / İthalat karşılama oranı (%)	65.92%	69.95%	51.03%

Kaynak: TÜİK, Karşılaştırmalı Bölgesel İstatistikler

Yine son yıllarda toplam dış ticaret hacmindeki artış olumlu bir seyir izlemektedir. Ancak bu trend 2011 yılında ihracatta görülen düşüş ile birlikte yavaşlamıştır. Buna rağmen 2011 yılı toplam dış ticareti 436 Milyon Dolar ile 2010 yılında elde edilen rakamdan daha yüksek bir düzeye ulaşmıştır.

Şekil 2 Şanlıurfa'nın Yıllara Göre Toplam Dış Ticaret Hacmi

Kaynak: TÜİK, Karşılaştırmalı Bölgesel İstatistikler

Şanlıurfa dış ticaretini Türkiye değerleri ile kıyaslandığında ithalatın ülke ithalat artışı ile paralel olarak arttığı söylenebilir. İhracatın ise 2011 yılında Türkiye eğiliminden saparak azalmaya başladığı görülmektedir. Sonuç olarak bu durum, ilin rekabetçiliğinde bir gerileme olduğunun göstergesi olarak ele alınabilir.

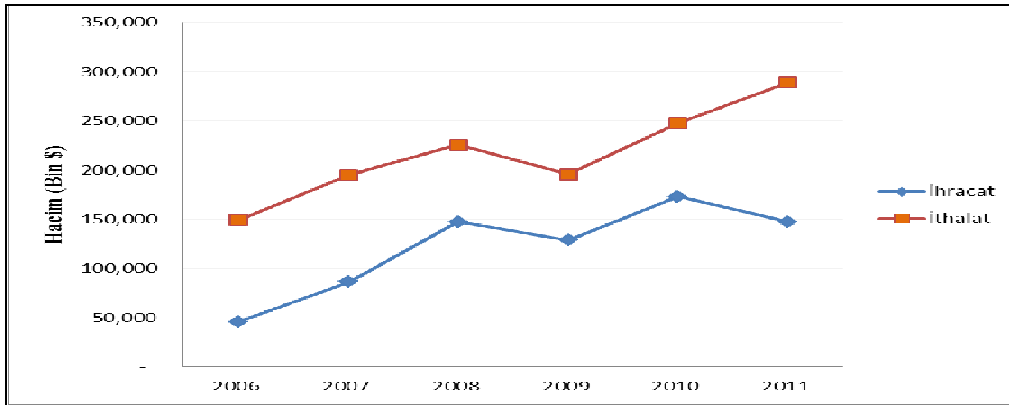
Tablo 2 Yıllara Göre Dış Ticaret (Bin Dolar)

Yıl	Türkiye	Şanlıurfa
İhracat		
2006	85,534,676	45,922
2007	107,271,750	86,388
2008	132,027,196	147,445
2009	102,142,613	128,893
2010	113,883,219	173,072
2011	134,907,073	147,374
İthalat		
2006	139,576,174	149,177
2007	170,062,715	194,932
2008	201,963,574	225,761
2009	140,928,421	195,541
2010	185,544,332	247,412
2011	240,841,697	288,803

Kaynak: TÜİK, Karşılaştırmalı Bölgesel İstatistikler

Yine aşağıdaki şekilde de görüleceği gibi ülke büyüme, ihracat ve ithalat trendi ile uyumlu olan Şanlıurfa dış ticaret verileri ihracattaki düşüşten dolayı seyrettiği eğilimden sapmaktadır.

Şekil 3 Şanlıurfa'da Yıllara Göre İthalat ve İhracat Hacmi

Kaynak: TÜİK, Karşılaştırmalı Bölgesel İstatistikler

Tablo 3'te yer alan ekonomik faaliyetlere göre ihracat değerleri incelendiğinde Şanlıurfa'nın özellikle İmalat Sanayi ile Tarım ve Ormancılık kategorilerinde ağırlıklı olarak ihracat gerçekleştirdiği görülebilir. Bu kategorilerin dışındaki diğer sektörlerde ise ihracatın çok düşük düzeylerde kaldığı ya da hiç yapılmadığı görülmektedir.

Tablo 3 Ekonomik Faaliyetlere Göre İhracat, 2011 (ISIC, Rev. 3)

Faaliyet Alanı	İhracat (Bin Dolar)
Türkiye	134,906,869
Balıkçılık	186,017
Diğer sosyal, toplumsal ve kişisel hizmet faaliyetleri	4,997
Elektrik, gaz ve su	148,789
Gayri-menkul kiralama ve iş faaliyetleri	583
İmalat	125,962,537
Madencilik ve taş ocakçılığı	2,805,449
Tarım ve ormancılık	5,166,596
Toptan ve perakende ticaret	631,901
Şanlıurfa	147,374
Balıkçılık	-
Diğer sosyal, toplumsal ve kişisel hizmet faaliyetleri	-
Elektrik, gaz ve su	-
Gayri-menkul kiralama ve iş faaliyetleri	-
İmalat	129,611
Madencilik ve taş ocakçılığı	1,055
Tarım ve ormancılık	16,538
Toptan ve perakende ticaret	168

Kaynak: TÜİK, Dış Ticaret İstatistikleri

Ekonomik faaliyetlere göre ithalat değerleri Tablo 4'teki veriler ışığında incelendiğinde, yine ihracatta olduğu gibi İmalat Sanayi ile Tarım ve Ormancılık kategorileri ilde gerçekleştirilen ithalat içerisinde ilk iki sırayı aldığı görülmektedir. Yine aynı şekilde, bu iki sektör dışındaki sektörlerin çok etkin olmadığı söylenebilir.

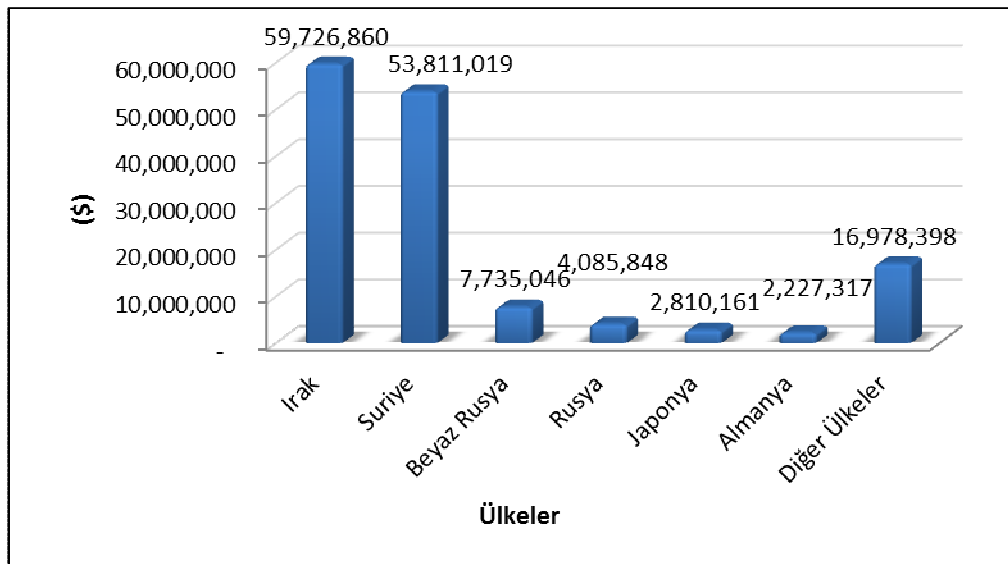
Şanlıurfa'dan gerçekleşen ihracat verilerine Şekil 5'te yer verilmiştir. Şanlıurfa'nın 2011 yılında komşu ülkeler Irak ve Suriye ile yoğun bir ihracat ilişkisi içerisinde olduğu açıkça görülmektedir. Bu iki komşu ülke ile olan ihracatın büyüklüğünün 113 Milyon Dolar'ın üzerine çıktığı görülmektedir. Öte yandan, İl ölçeğinde gerçekleştirilen ithalatın hangi ülkeler aracılığıyla yapıldığı Şekil 6'da gösterilmiştir. İthalatın ihracatın aksine bir çok ülke ile görece daha dengeli bir dağılım sergilediği dikkat çekmektedir. İthalatta ilk sırayı 76 Milyon Dolar ile Çin'in aldığı görülmektedir.

Tablo 4 Ekonomik Faaliyetlere Göre İthalat, 2011 (ISIC, Rev. 3)

Faaliyet Alanı	İthalat (Bin Dolar)
Türkiye	240,841,676
Balıkçılık	48,717
Diğer sosyal, toplumsal ve kişisel hizmet faaliyetleri	48,803
Elektrik, gaz ve su	86,576
Gayri-menkul kiralama ve iş faaliyetleri	4,462
İmalat	183,930,287
Madencilik ve taş ocakçılığı	37,331,370
Tarım ve ormancılık	8,895,184
Toptan ve perakende ticaret	10,496,278
Şanlıurfa	288,803
Balıkçılık	-
Diğer sosyal, toplumsal ve kişisel hizmet faaliyetleri	20
Elektrik, gaz ve su	-
Gayri-menkul kiralama ve iş faaliyetleri	-
İmalat	208,065
Madencilik ve taş ocakçılığı	39
Tarım ve ormancılık	80,066
Toptan ve perakende ticaret	609

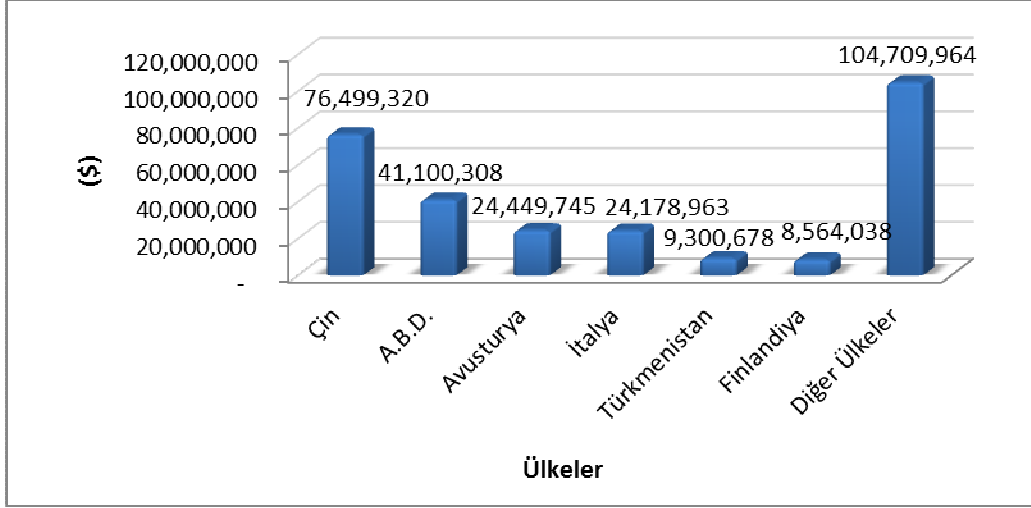
Kaynak: TÜİK, Dış Ticaret İstatistikleri

Şekil 4 Şanlıurfa'dan İhracat Yapılan Ülkeler, 2011

Kaynak: TÜİK, Dış Ticaret İstatistikleri

Şekil 5 Şanlıurfa'dan İthalat Yapılan Ülkeler, 2011

Kaynak: TÜİK, Dış Ticaret İstatistikleri

Firma bazında dış ticaret verileri incelendiğinde ihracatçı firma sayısında bir artış gözlenmektedir. 2011 yılı itibarıyla ilde kayıtlı 152 firma ihracat gerçekleştirmiştir.

Tablo 5 Şanlıurfa İline Ait İhracatçı Firma Bilgileri

Yıl	İhracatçı Firma Sayısı	İhracat Değeri (Bin Dolar)
2008	92	140,363
2009	123	128,893
2010	131	173,699
2011	152	146,703

Kaynak: TÜİK, Dış Ticaret İstatistikleri

İthalatçı firma sayılarına bakıldığında ise ithalat yapan firmaların ihracat yapan firmalara nazaran çok daha fazla oldukları görülmektedir. İthalatçı firma sayısının 2008 küresel ekonomik krizinin etkilerinin yoğun bir şekilde hissedildiği 2009 yılı hariç olmak üzere zamanla arttığı gözlenmektedir. 2011 yılında ithalat yapan firma sayısı 288 olarak kaydedilmiştir.

Tablo 6 Şanlıurfa İline Ait İthalatçı Firma Bilgileri

Yıl	İthalatçı Firma Sayısı	İthalat Değeri (Bin Dolar)
2008	233	185,239
2009	218	195,541
2010	239	247,412
2011	288	288,722

Kaynak: TÜİK, Dış Ticaret İstatistikleri

1.4. Türkiye’de Gıda Sanayinin Genel Durumu

9. Kalkınma Planı ÖİK (Özel İhtisas Komisyonu) Raporuna göre, dünyada gıda sektöründeki eğilimler incelendiğinde gıda tüketimi;

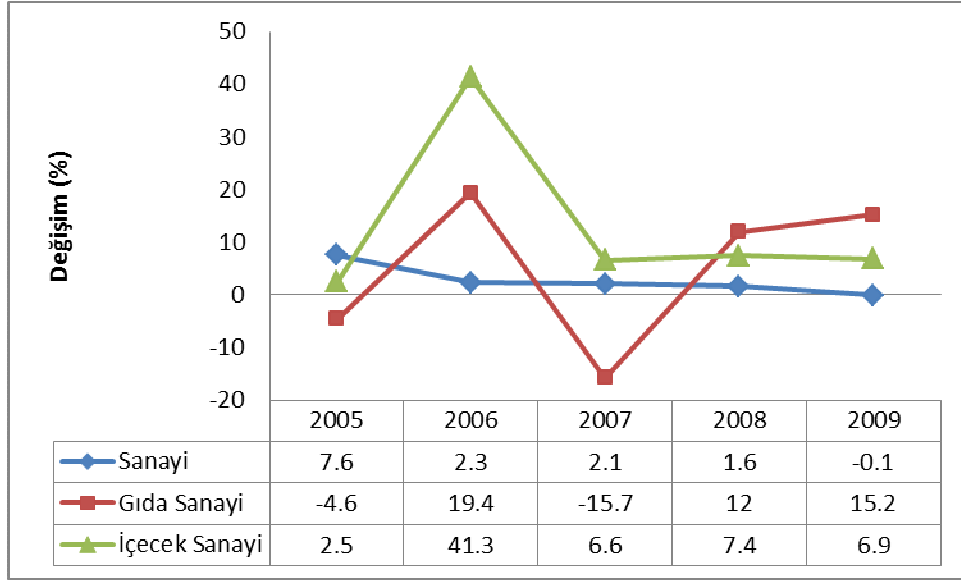
- Taze ve dondurulmuş gıdalar, hazır yemekler, su ürünleri, beyaz et ürünleri
- Organik gıda ve tüketilmeye hazır/ısıtılan gıdalar
- Doğal katkı maddeleri kullanımı ya da daha az kimyasal katkı maddesi kullanılan gıdalar
- Düşük tuz, şeker, asit, yağ içeriği olan ürünler
- Tatlandırıcılar
- Sağlıklı ve fonksiyonel gıdalar
- Sağlık ve besleyici özelliklerinin etiket üzerinde yer aldığı gıdalar
- Küçük ambalajlı ürünler
- Markalı ve kalite olgusunun öne çıktığı ürünler yönüne doğru gitmektedir.

Türkiye sanayi sektörü de bu çerçevede yeniden şekil alarak, artan ve değişen talebi karşılama yönünde çalışmalar yapmaktadır. Türk ekonomisinin başlıca lokomotif sektörleri arasında yer alan gıda sanayi; hammaddeyi uygun yöntemlerle işleyip, hazırlayıp, muhafaza ederek ve ambalajlayarak tüketiciye sunan bir sanayi dalı olarak tanımlanmaktadır. Türkiye’de gıda sanayi modern tesislerin yanı sıra birçok küçük kapasiteli ve dağınık bir bölgeye yerleşmiş küçük-orta ölçekli işletmeler halindedir. TÜİK yıllık sanayi istatistikleri verilerine göre 2009 yılı itibariyle Gıda ve İçecek Sanayi işletme sayısı 40,077 adede ulaşmıştır. 2005-2009 yılları arası sanayi, gıda sanayi ve içecek sanayinde işletme sayılarındaki yıllık değişim oranları Şekil 6’da gösterildiği şekilde gerçekleşmiştir.

2005-2009 yılları arasında toplam sanayi sektörü işletme sayılarında küresel krizin etkisiyle bir yavaşlama görülürken, gıda sanayi işletme sayısında 2008 ve 2009 yıllarında gerçekleşen %12 ve %15 oranlarındaki artışlar dikkat çekmektedir. Diğer taraftan, gıda ve içecek sanayi işletme sayılarının sanayi ve imalat içindeki payının 2004-2009 yılları arasındaki değişimi Şekil 7’de gösterilmiştir. Gerek sanayi gerekse imalat sanayi içindeki payı %10 dolaylarında

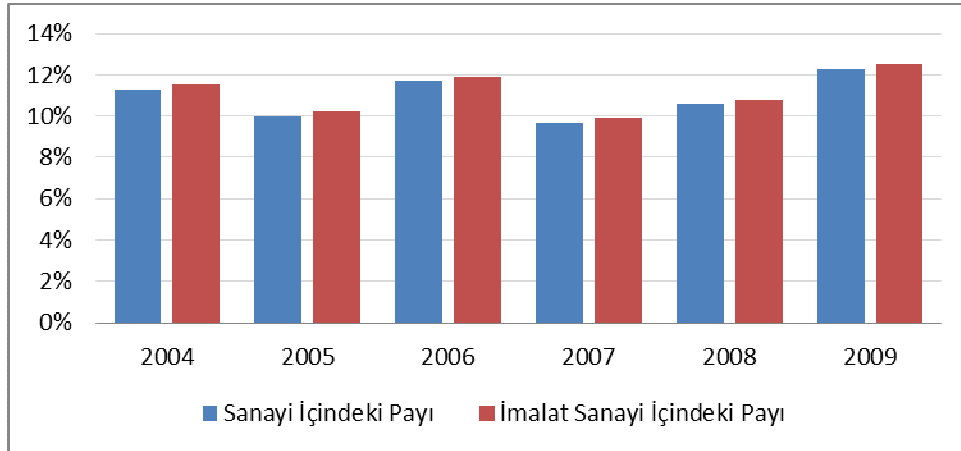
olduğu görülen Gıda sanayi sektörünün 2007-2009 dönemlerinde bir yükseliş trendine girdiği ve % 12 üzerinde bir payla incelenen dönem içindeki en yüksek değerlerine ulaştığı görülmektedir.

Şekil 6 İşletme Sayılarındaki Yıllık Değişimler (%)

Kaynak: TÜİK, İş İstatistikleri

Şekil 7 Gıda ve İçecek Sanayi İşletme Sayılarının Sanayi ve İmalat İçindeki Payı (%)

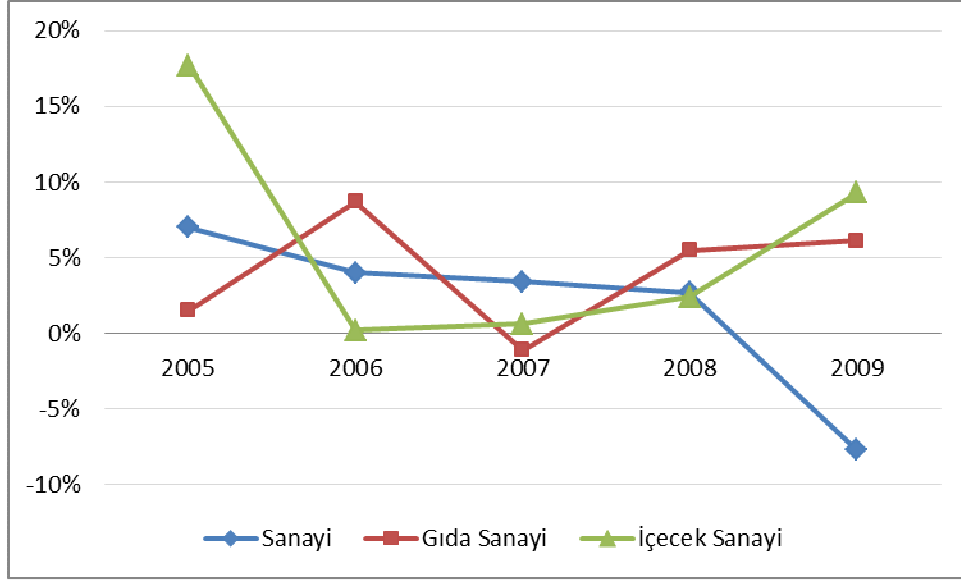

Kaynak: TÜİK, İş İstatistikleri

Gıda Sanayi, Türkiye ekonomisinde ve imalat sanayii içinde birçok sebepten ötürü önemli bir yere sahiptir. Sektör, Türkiye ekonomisine istihdam oranı bakımından büyük katkı sağlamaktadır. 2009 yılı itibariyle sektörde 337,176'sı Gıda Sanayi'nde, 11,959'u ise İçecek Sanayi'nde olmak üzere toplam 349,135 kişi istihdam edilmektedir. Toplam Sanayi ile Gıda ve İçecek sanayilerinde

2005-2009 yılları arasında istihdam oranlarında görülen değişimler Şekil 8’de gösterilmiştir. İncelenen dönemde Gıda ve İçecek Sanayi istihdam oranları yalnızca 2007 yılında düşüş göstermiş olup diğer yıllarda sürekli bir artış eğilimi sergilemiştir. Bununla birlikte Gıda ve İçecek Sanayi istihdam oranlarının Sanayi içindeki payı 2004 yılında %11 iken 2009 yılında %12,4’e yükselmiştir.

Şekil 8 Çalışan Sayılarındaki Yıllık Değişimler (%)

Kaynak: TÜİK, İş İstatistikleri

Gıda Sanayi sektörü ülke ve küresel ekonomik gelişmeleri ile doğrudan etkileşim içindedir. Zaten Gıda Sanayi, İmalat Sanayi içinde Tarıma Dayalı Sanayi’nin bir alt grubu olarak daha çok tüketim malları üreten sanayiler grubunda yer almaktadır. Sektörde nihai malların ve girdilerin özelliklerinden ötürü katma değer oranları diğer sektörlerle nazaran daha düşüktür. Gıda Sanayi’nin Türkiye’deki katma değer oranı 2010 yılında %21.4 olarak ölçülmüştür. AB ülkelerinde bu oran %24.2’tir.

Tablo 7’de yer alan Gıda ve Alkolsüz İçecekler grubundaki fiyat düzeyleri incelendiğinde, Türkiye’de bu değer 90,7 olduğu görülmektedir. Buradan Türkiye’nin bu sektör dikkate alındığında AB (Avrupa Birliği) ortalamasından çok daha ucuz olduğu sonucuna ulaşmak mümkündür.

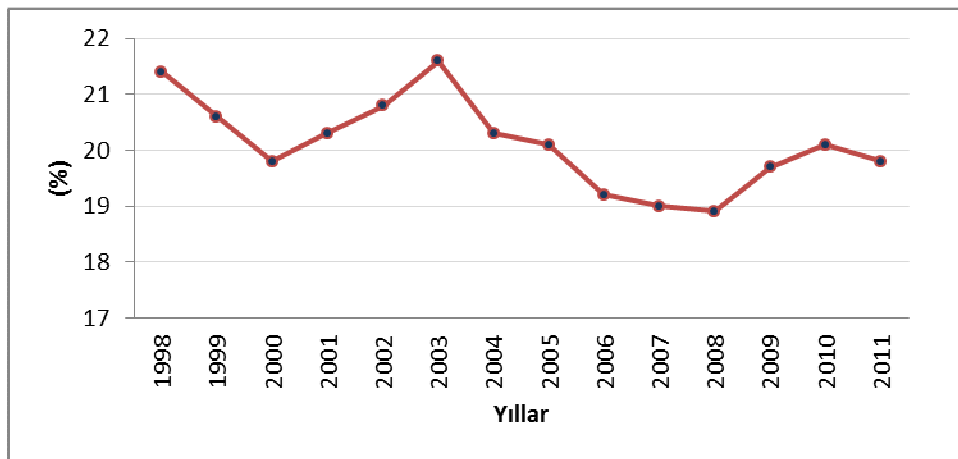
Tablo 7 Türkiye Gıda ve İçecek Sanayi'nin Ana Harcama Gruplarına Göre Fiyat Düzeyleri

Grup	Türkiye
Gıda ve Alkolsüz İçecekler	90,7
Gıda	89,7
Ekmek ve Tahıllar	73
Et	99,1
Balık	89,5
Süt, Peynir ve Yumurta	116,1
Bitkisel ve Hayvansal Yağlar	90,6
Sebzeler ve Meyveler	73,8
Diğer Gıdalar	109
Alkolsüz İçecekler	101,5
Alkollü İçecekler	189,9

Kaynak: EUROSTAT (AB İstatistik Ofisi)

Gıda ve İçecek Sanayi'nin 1998-2011 yılları arasındaki dönemde Türkiye GSYİH'si içindeki yeri Şekil 9'da gösterilmiştir. Ekonomi içindeki temel sektörlerden biri olması dolayısıyla sektör 1998-2011 yılları arasında kriz dönemlerinde diğer sektörlerin aksine toplam GSYİH içindeki payını arttıran bir görünüm sergilemektedir. Gıda ve İçecek Sektörü son 14 yıllık dönem içinde %2'lik bir band içerisinde hareket eden ve GSYİH'nin ortalama olarak %20'sini oluşturan ana sektörlerden birisi olmuştur.

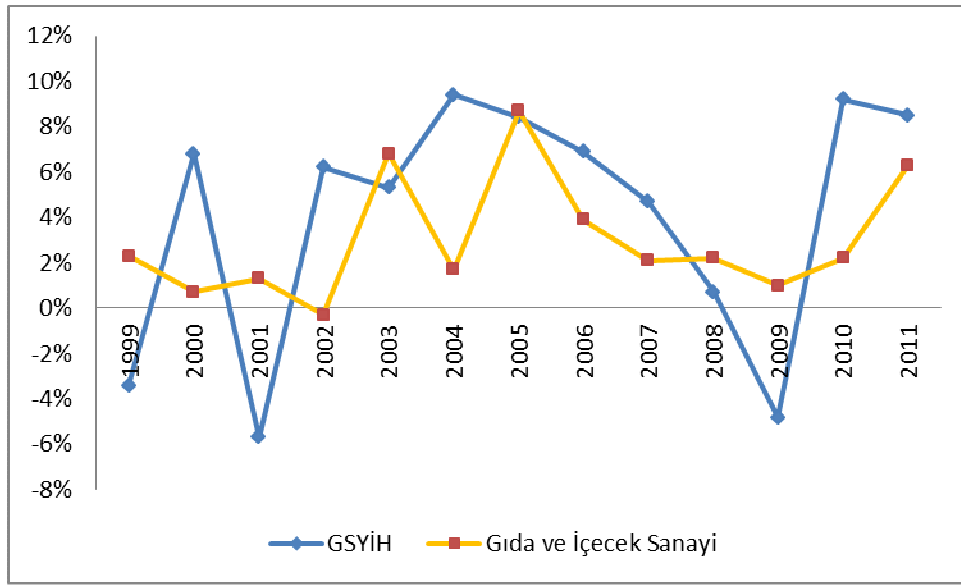
Şekil 9 Gıda ve İçecek Sanayi'nin GSYİH İçindeki Payı (%)

Kaynak: TÜİK, Ulusal Hesaplar

Gıda ve İçecek Sanayi'nin ülke GSYİH'si içindeki payının yanında ülkenin ve sektörün büyüme eğilimlerine bakmak sektörün potansiyelini daha net görebilme açısından anlamlı olacaktır. Şekil 10'daki sabit fiyatlarla büyüme rakamları incelendiğinde, sektörün GSYİH'ye göre daha olumlu göstergelere sahip olduğu söylenebilir. Gıda ve İçecek Sanayi sektörü 2002 yılındaki %0.3'lük negatif bir büyüme dışında inceleme dönemi içerisinde sürekli pozitif bir büyüme sergilemiştir. GSYİH'te dikkat çeken ve yıllık %15'i bulan büyük dalgalanmalar Gıda ve İçecek Sanayi'nde görülmemektedir.

Şekil 10 GSYİH ve Gıda ve İçecek Sanayi'nde Büyüme (% , 1998 fiyatlarıyla)

Kaynak: TÜİK, Ulusal Hesaplar

Öte yandan, sektör son yıllarda uluslararası yatırımcıların ilgisini çekmeye başlamıştır. MB (Merkez Bankası) kayıtlarına göre 1954-2005 yılları arasında Gıda ve İçecek Sanayi sektöründe bünyesinde 239 yabancı sermayeli firmanın kaydı yapılmıştır. Bu sayıya 2006-2011 yılları arasında açılan yabancı sermayeli firmalar eklendiğinde toplam rakam 505'e ulaşmaktadır. Küresel krizin etkisinde geçen 2009 ve 2010 yıllarında dahi, sektör yabancı sermayeli yatırımları ülkeye çekmeye devam etmiştir. 2011 yılı sonu itibariyle Gıda ve İçecek Sanayi'nde yabancı sermayeli firmalarının İmalat Sanayi içindeki payı %10.7'dir.

Tablo 8 Gıda ve İçecek Sanayi'nde Yabancı Sermayeli Firma Sayısı

Sektörler	1954-2005 (Birikimli)	2006	2007	2008	2009	2010	2011	1954-2011 (Toplam)
Tarım Sektörü	156	37	46	50	53	61	64	467
Sanayi Sektörü	2,481	493	598	631	572	631	633	6,039
Madencilik ve Taşocaklığı	177	43	75	85	71	83	93	627
İmalat Sanayi	2,210	409	455	442	376	427	414	4,733
Gıda Ürünleri ve İçecek Sanayi	239	42	34	33	51	65	41	505
Elektrik, Gaz ve Su	94	41	68	104	125	121	126	679
Hizmetler Sektörü	7,493	2,325	2,591	2,389	2,225	2,617	3,137	22,777
Toplam	10,130	2,855	3,235	3,070	2,850	3,309	3,834	29,283

Kaynak: T.C. Merkez Bankası, İstatistiki Veriler (EVDS)

Sektöre yabancı sermayeli firmalar aracılığıyla giren uluslararası yatırımın büyüklüğü, 2008 yılında incelenen 2007-2011 dönemi içindeki en yüksek değerine 1.2 Milyar Dolar ile ulaşmıştır. Küresel kriz etkisinde geçen 2009 ve 2010 yıllarında yabancı yatırımlarda bir miktar düşüş gözlemlenmiş ancak 2011 yılında yabancı yatırım girişi büyük bir artış ile 648 Milyon Dolar yükselmiştir. Uluslararası yatırımın büyüklüğünün önümüzdeki yıllarda küresel kriz öncesindeki dönemde ulaştığı Milyar Dolar seviyesine ulaşması beklenmektedir.

Tablo 9 Sektörler Bazında Uluslararası Yatırım Girişleri (Milyon Dolar)

Sektörler	2007	2008	2009	2010	2011
Tarım Sektörü	9	41	49	82	31
Sanayi Sektörü	5,116	5,174	3,780	2,861	7,749
Madencilik ve Taşocaklığı	337	151	89	139	148
İmalat Sanayi	4,211	3,970	1,615	905	3,355
Gıda Ürünleri ve İçecek İmalatı	766	1,252	196	123	648
İmalat Sanayi İçindeki Pay (%)	18.2	31.5	12.1	13.6	19.3
Elektrik, Gaz ve Su	568	1,053	2,076	1,817	4,246
Hizmetler Sektörü	14,012	9,532	2,423	3,295	7,923
Toplam	19,137	14,747	6,252	6,238	15,703

Kaynak: T.C. Merkez Bankası, İstatistiki Veriler (EVDS)

Sektörün büyümesinde verilen yatırım teşvik belgelerinin de büyük katkısı bulunmaktadır. Gıda ve İçecek Sanayi'nde tahsis edilen yatırım teşvik belgelerinin yıllara göre gelişimi Tablo 10'da gösterilmiştir. Verilen belge sayısında 2006-2011 yılları arasında dalgalanmalar

görülmektedir. Ancak belge başına sabit yatırım tutarlarına bakıldığında bu tutarın 2008 yılından itibaren dikkat çekici bir şekilde arttığı söylenebilir. Sektörde yatırım teşvikleri vasıtasıyla 2011 yılında 10,070 kişilik istihdam ve 2.2 Milyar TL tutarında sabit yatırım sağlanmıştır.

Tablo 10 Gıda ve İçecek Sanayi'nde Tahsis Edilen Yatırım Teşvik Belgeleri

Yıl	Belge Sayısı (Adet)	Sabit Yatırım (TL)	Artış (%)	İstihdam (kişi)	Belge Başına Sabit Yatırım	Belge Başına İstihdam
2006	265	717,195,841	-	9,263	2,706,399	35
2007	484	1,324,915,362	84.7	13,454	2,737,428	28
2008	633	1,635,867,786	23.5	14,665	2,584,309	23
2009	481	1,615,482,653	-1.2	13,994	3,358,592	29
2010	623	2,606,041,531	61.3	16,817	4,183,052	27
2011	352	2,272,046,185	-12.8	10,070	6,454,677	29

Kaynak: Ekonomi Bakanlığı, Teşvik Uygulama ve Yabancı Sermaye Genel Müdürlüğü

Gıda, içecek ve tütün taleplerinin toplamından oluşan Türkiye'nin tarımsal gıda pazarının toplam hacmi yaklaşık olarak 50 Milyar Avro civarındadır. Gıda ve İçecek Sanayi sektörü ihracat rakamları incelendiğinde; 2006 yılından 2011 yılına kadar 2009 yılı dışında ihracat rakamlarında sürekli ve pozitif bir artış söz konusudur. 2011 yılı itibariyle sektörün değer olarak ihracat büyüklüğü 8,8 Milyar Doları aşmıştır. Küresel kriz dolayısıyla uluslararası pazarlarda meydana gelen tüketim daralması nedeniyle 2009 yılında ihracatta meydana gelen düşüş, Gıda ve İçecek Sanayi sektörü tarafından bir sonraki yıl telafi edilmiştir. Bu toparlanma Sanayi ve İmalat Sanayi gibi üst sektörlere nazaran çok daha kısa süre içerisinde gerçekleşmiştir. Bu da iç tüketimin azaldığı ya da küresel kriz yaşandığı dönemlerde sektörün farklı pazarlara yönelebilmeye esnekliği konusundaki başarısı ile ilişkilidir.

Tablo 11 Yıllar Bazında Değer Olarak İhracat (Milyon Dolar)

	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Türkiye	85,534	107,273	132,027	102,143	113,143	134,954
Sanayi	81,515	102,911	127,416	97,272	108,335	128,961
Madencilik ve İçecek Sanayi	1,145	1,661	2,155	1,683	2,687	2,806
İmalat	80,245	101,081	125,188	95,449	105,467	126,007
Gıda ve İçecek Sanayi	4,340	5,165	6,476	5,931	6,703	8,884
Elektrik, Gaz ve Su	125	169	73	140	181	149

Kaynak: TÜİK, Dış Ticaret İstatistikleri

Türkiye'nin 2009-2011 yılları arasındaki Gıda ve İçecek Sanayi ihracatında ilk 10 sırada yer alan ülkeler Tablo 12'de gösterilmiştir. Irak bu dönem içerisinde en çok ihracat yapılan ülke olma konumunu korumakla kalmayıp aynı dönem içinde ihracattaki payını %17'den %23.7'ye kadar yükseltmiştir. Bunun yanında, Irak'a yapılan ihracat 2011 yılında %81 oranında artarak 2 Milyar Dolar üzerine çıkmıştır. Yakın geçmişte bölgede yaşanan savaş sonrasında hayatın normalleşmesi süresince Türkiye ile Irak arasındaki ticari faaliyetin artmasının kaçınılmaz olduğu söylenebilir. Türkiye'nin özellikle Gıda ve İçecek Sanayi ihracatında Irak'ın en büyük ticaret ortağı olma konumunu sürdürmesi beklenmektedir. Türkiye'nin en çok ihracat yaptığı ülkeler sıralamasında ikinci sırada yaklaşık %10'luk ihracat payı ile Almanya yer almaktadır. Irak ile Almanya arasındaki ihracat farkı 2011 yılında 1 Milyar Doların üzerine çıkmıştır.

Tablo 12 2009-2011 Yılları İhracatında İlk 10 Ülke

2009		2010		2011	
Ülkeler	Değer(Dolar)	Ülkeler	Değer(Dolar)	Ülkeler	Değer(Dolar)
Irak	1,010,783,139	Irak	1,159,091,054	Irak	2,098,776,534
Almanya	632,834,646	Almanya	727,114,991	Almanya	840,796,230
İngiltere	263,848,562	İngiltere	288,684,272	İngiltere	351,266,173
Hollanda	256,014,697	Hollanda	286,291,375	Hollanda	325,196,208
ABD	226,273,632	ABD	251,059,938	ABD	281,028,560
Fransa	209,446,701	Fransa	232,468,293	Libya	272,417,624
İtalya	157,277,239	İtalya	182,147,680	Fransa	248,473,082
S.Arabistan	153,601,428	S.Arabistan	164,791,549	İtalya	200,101,055
Suriye	131,594,111	Endonezya	133,867,002	S.Arabistan	192,135,861
Endonezya	125,595,409	Suriye	126,740,815	Belçika	149,611,668
10 Ülke Toplamı	3,167,269,564	10 Ülke Toplamı	3,552,256,969	10 Ülke Toplamı	4,959,802,995
Toplam İhracat	5,931,130,770	Toplam İhracat	6,702,887,355	Toplam İhracat	8,883,755,703

Kaynak: TÜİK, Dış Ticaret İstatistikleri

Gıda ve İçecek Sanayi sürekli olarak dış ticaret fazlası veren bir sektör konumundadır. TÜİK verilerine göre 2006-2011 yılları arasında sektör her geçen yıl artan miktarlarda dış ticaret fazlası vermiştir. Bu miktar 2011 yılında 3.9 Milyar Dolara kadar yükselmiştir. Öte yandan, Sanayi ve İmalat Sanayi aynı dönemde devamlı olarak açık vermiştir. Ancak, Gıda ve İçecek Sanayi ticaret fazlası ile bu üst sektörlerin ticaret açıklarını bir miktar da olsa düşürmesine yardımcı olmaktadır.

Tablo 13 Yıllar Bazında İhracat ve İthalat Farkı

	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Türkiye	- 54,043	- 62,790	- 69,937	- 38,785	- 71,661	- 105,879
Sanayi	- 50,915	- 56,363	- 58,502	- 34,400	- 62,985	- 92,379
Madencilik ve Taş Ocaklığı	- 20,889	- 23,655	- 33,495	- 18,942	- 23,245	- 34,526
İmalat	- 30,133	- 32,856	- 25,064	- 15,582	- 39,900	- 57,915
Gıda ve İçecek Sanayi	1,885	2,503	2,713	3,023	3,273	3,979
Elektrik, Gaz ve Su	107	148	58	123	161	62

Kaynak: TÜİK, Dış Ticaret İstatistikleri

Türkiye’de Sanayi ile İmalat Sanayi’nde 2000-2011 yılları arasında ihracatın ithalatı karşılama düzeyi %100’ün altında kalmıştır. Buna karşın Gıda ve İçecek Sanayi’nin bu dönem içerisindeki en düşük karşılama oranını dahi %158 düzeyindedir. Bu oran 2009 yılında %204’e kadar yükselmiştir.

Tablo 14 Yıllar Bazında Dış Ticaret Karşılama Oranları

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Türkiye	51.0	75.7	69.9	68.1	64.8	62.9	31.3	63.1	65.4	72.5	61.4	56.0
Sanayi	50.4	74.1	70.0	69.3	65.9	63.1	31.6	64.6	68.5	73.9	63.2	58.3
Madencilik ve Taş Ocaklığı	5.6	5.3	5.4	5.2	5.9	5.0	5.2	6.6	6.0	8.2	10.4	7.5
İmalat	57.7	88.2	81.4	79.7	74.1	73.0	72.7	75.5	83.3	86.0	72.6	68.5
Gıda ve İçecek Sanayi	158.8	199.2	138.3	162.1	175.9	202.1	176.8	194.0	172.1	204.0	195.4	181.1
Elektrik, Gaz ve Su	16.0	12.9	10.2	41.9	387.5	542.1	694.4	804.8	471.2	811.3	886.0	171.9

Kaynak: TÜİK, Dış Ticaret İstatistikleri

Türkiye Ekonomisi bu sektörde karşılaştırmalı üstünlüğe sahiptir. Bu sebeple Gıda Sanayi’ni geliştirmek, sektörün ortalamalara göre daha düşük kalan katma değer oranını yükseltmek ve mevcut ihracat potansiyelini değerlendirmek ülke ekonomisine olumlu katkılar yapacaktır. Ayrıca, gıda sanayi sektörü, girdilerinin büyük bir kısmını yurt içinden sağlayabilen sektörlerden biridir. Sektörde yalnızca ileri teknoloji ve bazı makine teçhizat yurt dışından tedarik edilmektedir.

Türkiye Gıda Sanayi’si, artık KOBİ’lerin hakim olduğu bir yapıdan, kitle üretimi yapan daha büyük entegre sanayilere doğru bir geçiş sürecindedir. Bu dönüşümün arkasındaki nedenlerden

birisi sektörde iç pazar imkânlarının artmasıdır. İç pazarda artan talepte nüfus artışının katkısı yadsınamaz. Fakat nüfus artışı sektördeki değişimin tek sebebi olarak görülemez çünkü Türkiye’de Gıda Sanayi üretimi nüfus artış hızının iki katından fazla bir hızla artmaktadır. Yaşanan dönüşüm ve büyümede dış pazar taleplerinin etkili olmaya başlamasının da büyük katkısı vardır. Bu durum, yüksek ihracat potansiyeli olan sektörün ihracat için gerekli üretim fazlasının sağlanması açısından önem arz etmektedir.

Sektörün ekonomiye daha çok istihdam ve yüksek katma değer sağlama potansiyeli bulunmasına rağmen yeterince gelişemediği sıkça vurgulanmaktadır. Bu bağlamda, sektörün bugüne kadar gelişmesine engel olan bazı temel sorunlar şöyle sıralanabilir:

- Mevcut işletmelerin önemli bir bölümünün, standartlar ve dış pazarlarla rekabet edebilme ve yeterince üretim yapabilme imkanından yoksun olmaları,
- Dondurularak muhafaza edilen ürünler için gerekli olan özellikle pazarlama aşamasında önem taşıyan soğuk zincir ve depolama gibi alt yapı tesislerinin yetersizliği ve bunun sonucu olarak ekonomik ve kalite kayıplarının artması,
- Hızlı taşıma yöntem ve araçlarının uygulamaya sokulamaması,
- Modern teknolojinin tarıma yeterince girmemiş olması,
- İşletmelerin genellikle düşük kapasite ile çalışmaları sonucu yüksek maliyette üretim yapmaları,
- Sanayinin büyük bir bölümünün (özellikle zeytinyağı, şekerleme gibi) modern ve ihracata dönük bir kapasiteye sahip olmamaları,
- İşletmelerin büyük bir çoğunluğunun verimlilik, kalite sağlama ve kontrolü, ambalaj, pazar araştırma ve sağlama gibi konularda gereken titizliği göstermemeleri,
- Gıda sanayinin ihtiyacına cevap verebilecek tutarlı bir tarım politikasının uygulanmamış olması,
- Gıda teknolojisi konusunda eğitim görmüş insanların işletmelerde bulunmaması veya yetersizliği,
- Ekonomik yetersizliklerden dolayı sanayiye uygun teknolojik araştırmaların yapılamaması ve sanayi-üniversite işbirliğinin istenen düzeyde kurulamamış olmasıdır.

Diğer yandan, sektörün bugün karşı karşıya olduğu bazı problemler bulunmaktadır. Bunlar, hammadde yetersizliği, hammadde fiyatlarının bazı ürünler (portakal, şeker gibi) için dünya

fıyatlarının üzerinde olmaları, teknoloji seçimi ve işletme büyüklüğü problemi, sermaye yetersizliği ve finansman, kalite kontrol problemleri, çeşit yetersizliği, yasal sorunlar ve pazarlama problemleridir.

Yukarıda sayılan sorunlara yönelik çeşitli çözüm önerileri sunulmaktadır. Bunun için önerilen stratejilerden birisi sektörün rekabetçi yapısını koruyarak büyümesini sağlayacak olan tarımsal ham madde üretiminden işlenmiş gıdaya geçiştir. Bir diğer deyişle, sektörde baskın olan üretim yapısının işlenmiş gıdaya yönlendirilmesidir. Bugün paketlenmiş gıda toplam Gıda Sanayi'nin yaklaşık dörtte birini oluşturmaktadır. Artan kişi başı milli gelir, şehirleşme oranları ve değişen tüketici yaşam tarzı ve artan tüketici bilinci sektörün büyümesini sürdürebilmesi için daha rekabetçi uygulamalar bulmasını zorunlu kılmaktadır. Örneğin, Meyve Suyu Endüstrisi Derneği verilerine göre 2000-2005 yılları arasında Türkiye'de meyve suyu üretiminde büyük bir artış görülmüştür. Ancak sektörün yapısı büyük ölçüde ham meyve üretimine dayandığı için ham madde üretimi meyve suyu üretimi hızına yetişememiştir. Bu dönemde sektörün istihdam ve katma değer potansiyeli yerel kaynaklar aracılığıyla kullanılamamış ve bunun sonucunda sektör bu farkı meyve ve meyve suyu ithalatı ile çözme yoluna gitmiştir.

Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı tarafından hazırlanan 2011-2014 Türkiye Sanayi Stratejisi Belgesi'nde, sektörün rekabet gücünün arttırılmasına yönelik atılması gereken adımlar ifade edilmiştir. Öncelikle rapora göre firmaların uzun vadede küresel rekabet gücünü arttırabilmesi için araştırma kurumları ve özel sektör ile işbirliği içerisinde olmaları gerekmektedir. Yine, AB uygulamaları doğrultusunda tüketici güvenliği ve çevre konularında yeni standartlara geçişin hızlandırılması gerektiğine vurgu yapılmıştır. Bir diğer adım, tarım ve sanayi arasındaki bağın güçlendirilmesi ve ulaşım altyapısındaki olumlu gelişmeler ile sektörün coğrafi dağılımının daha da homojenleşmesinin sağlanması ve gelişmiş bölgelerdeki istihdam artışının desteklenmesi olarak ifade edilmiştir.

Rapora göre, sektörde her ne kadar yüksek bir bilgi birikimi bulunsa da sektördeki firmalar genelde yenilikçi ve rekabetçi değillerdir. Örneğin, Ar-Ge altyapısı, biyoteknoloji ile tohum, fide, fidan ve damızlık üretiminde, koruma, kontrol ve tedavi teknikleri ile hastalık- zararlılarla savaşım ve entegre mücadeleyi etkinleştirmede, işlenmiş ürün çeşitliliği, gıda işleme yöntem ve süreçlerinde yeterli görülmüştür. Ancak firmaların yenilikçilik yeteneği gen teknolojisinde,

biyoteknoloji, gen teknolojisi ve koruma, kontrol ve tedavi teknikleri ile hastalık – zararlılarla savaşım ve entegre m¼cadeleyi etkinleştirmede zayıf ya da yok olarak değerlendirilmiştir. Bu durum sekt¼rdeki firmalarda araştırma altyapısının yetersizliğini işaret etmektedir.

Sanayi Strateji Belgesi'ne g¼re, firmaların rekabet g¼c¼n¼n artırılması i¼in sekt¼rdeki Ar-Ge'ye y¼nelik insan kaynaklarının geliştirilmesi ve üniversite sanayi işbirliğinin arttırılması gerekmektedir. Ayrıca, sekt¼rde patent konusunda bilin¼ yetersizliği bulunduğuna dikkat çekilmektedir. Bu durum yenilik ¼rettięini belirten firmaların b¼y¼k bir kısmının tescil başvurusunda bulunmaması (¼rneęin ¼r¼n veya s¼re¼ yeniliği yaptığının s¼yleyen firmaların yalnızca %25'ten azının patent başvurusu yapması) ile ortaya koyulmuştur. Diğer taraftan patent başvurusu yapmayan firmaların 3'te birinin bu konuda bilgi sahibi olmadıkları, bir diğer 3'te birinin ise bu konuyu ¼nemsemedikleri belirlenmiştir.

Bunların yanında, sekt¼rde artan ihracat performansı ¼zellikle bazı ¼r¼nlerde y¼ksek seviyelere ulaşmıştır. ¼rneęin, ¼retilen domates sal¼çasının yaklaşık %50-60'ı ve meyve suyunun %15-20'si ihra¼ edilmektedir. Bunların yanında, son yıllarda tahıl ve nişasta mamulleri sanayinde g¼zlemlenen ihracat artışı diğer sanayilere g¼re daha y¼ksek ger¼ekleřmiřtir. ¼zellikle Orta Doğu'da yaşanan gelişmeler gıda sekt¼r¼ne yeni pazar fırsatları sunmuştur. ¼rneęin Irak, T¼rkiye Gıda Sanayisi i¼in ¼ok ¼nemli bir pazar haline gelmiştir.

Gıda sekt¼r¼nde tarımsal ¼retim ile gıda sanayi arasındaki koordinasyon eksikliği bazı sorunlara neden olmaktadır. Tarımsal ¼retim ve gıda sanayi arasındaki dikey b¼t¼nleřmenin sağlıklı işlemesi, gıda sanayi faaliyetlerinin g¼çlenmesi i¼in ¼nemlidir. ¼te yandan, gıda sekt¼r¼n¼n diğer sekt¼rlerden farklı olarak b¼lgeler arasında daha homojen dağıldığının g¼r¼lmektedir. Bu durum ¼retimin tarım-sanayi işbirliğinin iyi kurulduğu yerlere doğru y¼neliřini hızlandırmaktadır. ¼zellikle doğuda yer alan illerde sanayi ¼retimi adına yalnızca gıda ¼r¼nleri ve i¼ecek imalatı yapıldığından, g¼rece az gelişmiş b¼lgelerde sekt¼r¼n istihdam yaratma kapasitesinin diğer sekt¼rlere oranla daha y¼ksek olduğu s¼ylenebilir.

Sanayi Strateji Belgesi, k¼resel kriz ¼ncesi son d¼nemde ihracatını ¼nemli d¼zeyde arttırmayı başaran gıda sekt¼r¼n¼n rekabet g¼c¼n¼n arttırılması i¼in bazı politikalar ¼nermektedir. Bunlar:

- Araştırma kuruluşları ile sanayi arasındaki işbirliğini arttırarak sektördeki firmaların yenilikçilik kapasitesinin geliştirilmesi,
- Sektörde gıda güvenliğini arttıracak etkin denetimin sağlanması ve tarım-gıda işletmelerinin modernizasyonuna ve işletmelerin hijyen koşullarının iyileştirilmesine yönelik planlar hazırlanması,
- Kayıt dışılığın azaltılması ve özellikle temel hammadde kaynağının geldiği tarımsal ürün üretim süreci ile sektörün entegrasyonunun geliştirilmesi
- Sektörün dış piyasalarda etkin bir şekilde rekabet edebilmesi için maliyetlerinin düşürülmesi amacıyla tarımsal destek politikalarında değişiklik yapılması olarak ifade edilebilir.

Bunlara ek olarak, ulaştırma altyapısının yeterli olmayışı, sektöre yönelik depolama, soğuk depolama, ambalajlama hizmetlerinin yetersizliği ve bütünleşik bir yapı arz etmeyişi sektörün önünde yer alan önemli engeller olarak sıralanmıştır. Bu nedenlerden ötürü, raporda tarım ve gıda sanayi ürünlerinde soğuk zincir alt yapısının güçlendirilmesine olan ihtiyacın altı çizilmektedir.

Bir diğer taraftan, artan nüfus ve gıda fiyatlarındaki artışın, hammadde sorununu önümüzdeki yıllarda Türkiye'nin en önemli sorunlarından biri haline getirmesi kaçınılmazdır. Zaten bitkisel ve hayvansal üretim ile sebze ve meyve üretiminde sanayiye yeterli, kaliteli ve düzenli hammadde akışı yapılamamaktadır. Bunun nedeni ise yaygın, planlı ve anlaşmaya dayalı bir üretimin olmaması olarak gösterilmektedir. Bu soruna yönelik çözüm önerisi olarak dünyada hızla yayılan sözleşmeli yetiştiricilik gibi çiftçilerin, kooperatiflerin ve birliklerin sanayici ile bağlantı kurmasını sağlayacak, sanayi ile tarımı karşılıklı menfaat amacıyla bir araya getiren çalışma ve uygulamalar ifade edilmiştir.

Belgede yer alan bir diğer önemli politika hedefi ise potansiyeli büyük, geleneksel ve dış satım şansı yüksek ürünlerden katma değeri yüksek işlenmiş yeni ürünlerin üretiminin teşvik edilmesi ve bu ürünlerde markalaşmaya gidilmesidir. Özellikle üzüm, fındık, kayısı, incir, zeytin gibi ihracat potansiyeli bulunan geleneksel ürünleri, coğrafi işaretleme ve markalaşma yoluyla dünya pazarlarına satışının desteklenmesine yönelik çalışmaların yapılmasının gerekliliği vurgulanmıştır.

Küresel piyasalarda ticaret yapan gıda firmalarının Ar-Ge faaliyetlerinde bulunmalarının özendirilmesi ve desteklenmesi ise bir diğer önemli husus olarak belirtilmiştir. Ayrıca, tarımsal

işletmelerin verimsizliğine neden olacak biçimde parçalanmalarının ve klmelerinin önlenmesi, işletmelerin verimli biçimde işletilmesini ve korunmasını sağlayan önlemlerin alınması önerilmiştir. Bu durumun üretim artışını ve gelişmeyi tetikleyeceği ifade edilmiştir.

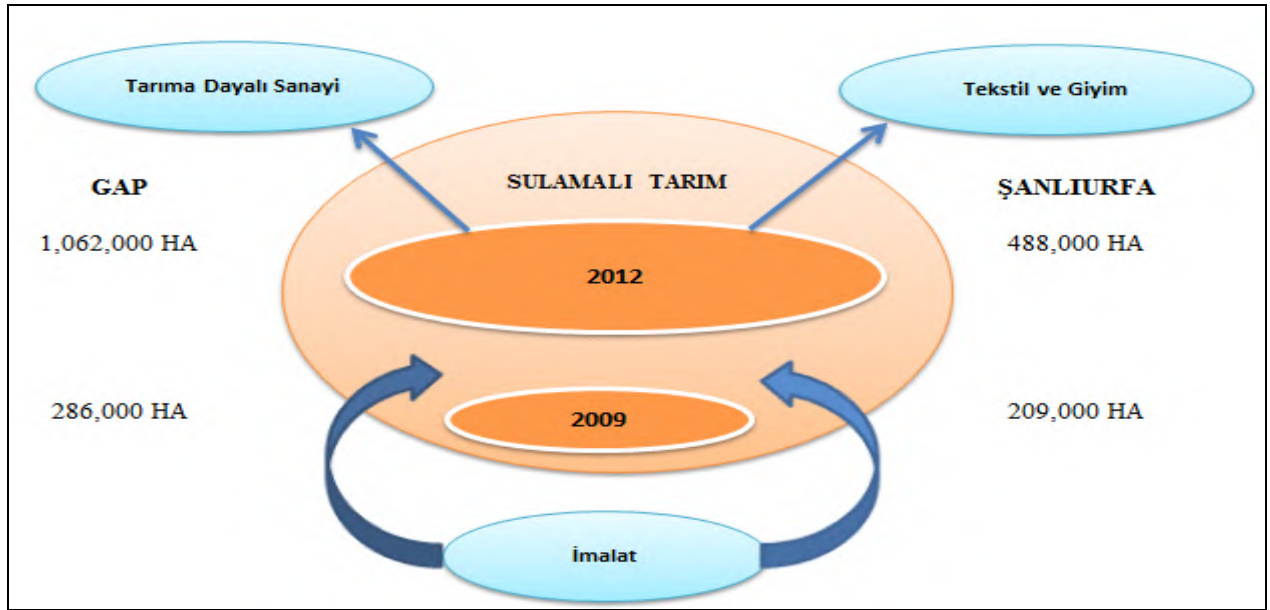
Strateji Belgesi’nde son olarak sektörde altyapı tedbirlerine yönelik olarak Organize Sanayi Bölgeleri’ne olan ihtiyaa vurgu yapılmıştır. Belgede bu konuda“OSB’lerin altyapı-arıtma ve Küçük Sanayi Siteleri styapı–altyapı inşaatlarının tamamlanması sağlanacaktır.” tedbiri vurgulanmıştır.

1.5. şanlıurfa Gıda Sanayi’nin Genel Durumu

Karacadağ Kalkınma Ajansı tarafından hazırlanan şanlıurfa İmalat Sanayisi ve Entegre Sınai Kalkınma Planına göre, şanlıurfa sanayisi daha çok tarıma dayalıdır. şanlıurfa, Türkiye pamuğunun en bk reticilerindendir. Türkiye’de sulanabilir arazilerin %10’u bu ilde yer almaktadır. GAP’ın tamamlanmasıyla şanlıurfa, Türkiye’deki sulanabilir arazilerde üretilen toplam pamuğun yüzde 50’sini üretebilme potansiyeline ulaşabilecektir. Bugün şanlıurfa pamuk retiminde Türkiye’de 450 bin tonluk üretim hacmi ile dördüncü sıradadır. Sanayi sicil kayılarına göre, sanayi işletmeleri başta İstanbul (%31) olmak üzere, Bursa (%8), Ankara(%7), İzmir(%5), Konya(%4), Gaziantep (%3), Denizli(%3), Kocaeli(%2), Adana(%2), Tekirdağ(%2), Kayseri(%2), Mersin(%2) illerinde yoğunlaşmıştır. Toplam sanayi işletmelerinin %71’i bu sayılan oniki ilde bulunmaktadır. Bölgelere göre bir değerlendirme yapıldığında, sanayi işletmelerinin %48’i Marmara Bölgesi’nde, %17’si İç Anadolu Bölgesi’nde, %14’ Ege Bölgesi’nde, %8’i Akdeniz Bölgesi’nde, %6’sı Karadeniz Bölgesi’nde, %5’i Güneydoğu Anadolu Bölgesi’nde ve %2’si Doğu Anadolu Bölgesi’nde olduğu görülmektedir. şanlıurfa İlinde sanayi siciline kayıtlı sanayi işletmesi sayısı 2010 yılı itibarı ile 348’dir. şanlıurfa toplam sanayi işletme sayısı içerisinde %0.5’lik bir oran ile sanayisi orta gelişmiş iller arasında yer almaktadır. Güneydoğu Anadolu Bölgesi’ndeki illerin mevcut sanayisi işletme sayıları göz önüne alınarak yapılan bir değerlendirmede, %65’lik bir oran ile Gaziantep İli bölge illeri arasında ilk sırada yer alırken, onu %10 ile şanlıurfa ve daha sonra sırasıyla %9’luk pay ile Diyarbakır, %6’lık payla Adıyaman, %4’lk payla Batman, %3’lk payla Mardin ve %1’lik paylarıyla Kilis, Siirt ve şırnak izlemektedir.

GAP'ın hayata geçirilmeye başlanmasıyla birlikte Bölge'de gerek tarım ve sanayide, gerekse sosyal yaşamda büyük değişimler ve gelişmeler gözlenmiştir. Özellikle tarımsal alanların sulamaya açılması sonucu üretimde önemli düzeyde artışlar sağlanmıştır. Bunun yanında, tekstil ve gıda gibi tarımsal girdileri hammadde olarak kullanan sanayi dalları hızla gelişme sürecine girmiştir. Aşağıdaki şekilden de anlaşılacağı üzere sulu tarım ile birlikte tarıma dayalı gıda sanayi ve tekstil sanayi içiçe geçmiştir. Bunun doğal bir sonucu olarak bölge illerindeki istihdam yapısı, nüfus ve sosyal yaşam bir değişim sürecine girmiştir.

Şekil 11 Sulamalı Tarımın Rolü

Tarım alanlarının sulamaya açılması 1995 yılı itibariyle başlamış olup bu tarihten sonraki dönemlerde de bölgedeki ekonomik ve sosyal değişim çeşitli zamanlarda hız kazanarak devam etmiştir. Bölge'nin sulu tarıma açılması ile beraber sanayide meydana gelen önemli gelişmelerden birisi 1995 yılından günümüze sanayi tesislerinin sayısının iki katına çıkması olmuştur. GAP Bölgesi'ndeki mevcut sanayi tesislerinin sayısında grülen değişim Tablo 15'te gösterilmiştir.

Tablo 15 GAP Bölgesi’nde Mevcut Sanayi Tesisleri (2006)

İller	Gıda	Tekstil ve Deri	Kimya Petrol Plastik	Taş ve Toprağa Dayalı Sanayi	Makine Metal	Diğer	Toplam
Adıyaman	38	71	12	9	8	3	141
Batman	8	13	5	11	4	1	42
Diyarbakır	33	56	33	60	14	6	202
Kilis	22	2	7	2	1	1	35
Mardin	18	16	7	5	3	1	50
Siirt	7	2	1	6	2	1	19
Şanlıurfa	93	158	28	11	19	-	309
Gaziantep	187	512	85	34	87	22	927
Şırnak	4	2	-	7	-	1	14
GAP	410	832	178	145	138	36	1 834

Kaynak: GAP BKİ Bölge Müdürlüğü, GAP Bölgesi’nde Mevcut Sanayi Tesisleri (2006)

GAP Bölgesi’nde 10 kişi ve daha fazla kişi çalıştıran işletmelerdeki toplam istihdam 2006 yılı itibariyle 80,776’dır. Bölge illeri sanayi işletmeleri ve istihdam verileri açısından karşılaştırıldığında illerin ülkenin genel eğilimi ile uyuşan bir artış trendi izlediği gözlenmektedir. Bölge illerindeki 10 kişiden fazla işçi çalıştıran işletmeleri kapsayan sanayi işletmeleri ve istihdam sayılarının yıllara göre gelişimini gösteren Tablo 16’ya bakıldığında, Şanlıurfa’nın potansiyeli ve Gaziantep’in sanayi alanında ve ihracattaki yükselişi göz önüne alındığında, Şanlıurfa’nın sahip olduğu potansiyelin ve olması beklenen düzeyin çok gerisinde olduğu görülecektir.

Sanayi sicil kayıtlarına göre, Şanlıurfa ilinde kayıtlı işletmelerde çalışan personel sayısı toplam 8,851’dir. Sanayi sektöründe çalışanların %32’si tekstil ürünleri sektöründe istihdam edilirken, %23’ü gıda ürünleri sektöründe, %14’ü ise diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı sektöründe istihdam edilmektedir. Toplam istihdamın %80’i işçi, %4’ü Mühendis’tir. Şanlıurfa ilinde bulunan sanayi işletmelerinin %33’ü mikro ölçekli, %61’i küçük ölçekli, %5’i orta ölçekli ve %1’i büyük ölçekli işletme kategorisine girmektedir.

Tablo 16 Yıllar İtibariyle GAP Bölgesi'nde Sanayi İşletmeleri ve İstihdam Sayısı

İller	2002		2003		2004		2005	
	İşletme Sayısı	İstihdam	İşletme Sayısı	İstihdam	İşletme Sayısı	İstihdam	İşletme Sayısı	İstihdam
Adıyaman	93	3,316	99	4,005	99	4,005	141	5,737
Batman	42	3,962	49	4,182	56	3,997	42	3,600
Diyarbakır	128	4,301	193	6,606	220	6,512	202	5,845
Gaziantep	567	20,334	567	20,334	839	46,302	927	49,806
Kilis	10	251	22	584	22	586	35	641
Mardin	39	1,822	39	1,822	49	2,200	50	2,121
Siirt	11	323	11	253	12	464	19	562
Şanlıurfa	210	4,655	287	4,828	308	5,568	309	4,948
Şırnak	6	138	5	120	7	211	14	341
GAP	1,102	39,102	1,272	42,734	1,612	69,845	1,739	73,601

Kaynak:GAP BKİ Şanlıurfa Bölge Müdürlüğü, 2005 İmalat Sanayi Raporu

08.06.1992 tarih ve 92/3095 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile Şanlıurfa ili Birinci Derecede Öncelikli İller Listesi'ne alınmış, Organize Sanayi Bölgesi kurularak 1992 yılında sanayi yatırımlarına başlanılmıştır. Ayrıca 1995 yılında Şanlıurfa tünellerinden Harran Ovası'na suyun verilmesi ile sulu tarıma geçilmiş ve pamuk üretiminde büyük ölçüde artış sağlanmıştır. Bütün bu sayılan gelişmeler halk arasında tarımsal ürünlerin değerlendirilmesi ve tarımdan elde edilen gelirin sanayi sektörüne kanalize edilmesi fikrini geliştirmiş ve bu da tarıma dayalı sanayi kuruluşu sayısında bir artış sağlanmıştır. Sanayi ile uğraşan bu firmaların sektörel dağılımı Tablo 17'de gösterilmiştir. TÜİK tarafından kullanılan istatistiki sınıflandırmaya göre 31. fasıl altında, "Gıda, İçki ve Tütün Sanayi" başlığı altında incelenen gıda sektörü ilin ikinci en büyük sektörü olarak öne çıkmaktadır. Bununla birlikte birinci sıradaki tekstil sektörü bünyesinde, ilin sanayi tesisi altyapısının büyük bir kısmını teşkil eden çırçır tesislerinin de gösterildiği ve çırçır sanayinin gıda sanayi ile çok yakından ilişkili olduğu unutulmamalıdır.

Şanlıurfa arazi dağılımı bakımından Türkiye'deki toplam tarım alanının %4.9'una sahip olup, Konya ve Ankara'dan sonra üçüncü sıradadır. Buna bağlı olarak birçok tarımsal ürün bakımından Türkiye'de lider konumdadır. Ayrıca Şanlıurfa'nın sanayi gelişimi GAP ile özellikle de Harran ovasının sulanması ile doğrudan ilintilidir. GAP kapsamındaki sulama yatırımlarının hayata geçirilmesinden önce Şanlıurfa sanayisi, düşük katma değerli tarımsal ürün üretimine dayanmaktaydı. GAP kapsamında yapılan büyük kamu yatırımları Şanlıurfa sanayisinin kademeli

olarak düşük katma değerli tarımsal üretimden, daha geniş ürün yelpazesine sahip imalat, çırçır, sınırlı iplik üretimi, niş imalat (su pompası, sulama borusu, tarımsal ekipman) ve temel gıda işleme (bulgur, un vb.) gibi alanları da içeren yeni ve daha gelişmiş bir ekonomiye dönüşmesine katkıda bulunmuştur. Özellikle GAP'ın sulama projeleri vasıtasıyla Harran Ovası başta olmak üzere sulanabilir arazilerde pamuk üretiminin artması, bu pamuğu işleyen tesislerin de hızla artmasına yol açmıştır. Bulunduğu konum, sahip olduğu verimli ve sulanabilir topraklar dolayısıyla bir tarım bölgesi olan Şanlıurfa, sahip olduğu işletmeler içinde tarıma dayalı sanayi (tekstil, gıda vs.) kuruluşlarının sayısının diğer sanayi kuruluşlarından çok daha fazla olduğu bir il olmuştur.

Tablo 17 Şanlıurfa Sanayisinde Firmaların Sektörel Dağılımı

Sektörler	Firma Sayısı	Dağılım
Tekstil Örne Konfeksiyon ve Deri Sanayi	203	35%
Gıda İçki ve Tütün Sanayi	197	34%
Kimya, Kimyasal Ürünler, Petrol, Kömür, Lastik ve Plastik Sanayi	58	10%
Seramik, Cam ve Başka Yerde Sınıflandırılmamış Metal Olmayan Ürünler Sanayi	58	10%
Metal Eşya - Makine Sanayi	43	7%
Kağıt ve Kağıt Ürünleri Basım ve Baskı Sanayi	7	1%
Ağaç ve Mantar Ürünleri ve Mobilya Sanayi	4	1%
Metal Sanayi	4	1%
Toplam	574	100%

Kaynak: ŞUTSO, Şanlıurfa Bilim Sanayi ve Teknoloji İl Müdürlüğü

Gıda sanayi sektörü, Şanlıurfa'nın toplam sanayisi içerisindeki %34'lük payı ile ikinci sırada yer almaktadır. Son yıllarda Şanlıurfa sanayisi içerisindeki payı hızla artmakta olan gıda sanayi, yatırım yapılabilecek sektörlerin başında gelmektedir. Öte yandan, gıda sektörü kendi alt sektörlerine göre incelendiğinde, yerel markasal tarım ürünlerinin (bulgur, mercimek, antep fıstığı vb.) işlenmesi amacıyla gerçekleştirilen üretim faaliyetlerinin ağırlıklı olduğu görülecektir. Tablo 18 gıda sektöründe yer alan alt sektörleri, bu alt sektörlerin faaliyet konularını, ve alt sektörlerde kurulmuş olan firmaların sayıları ile toplam sektör içindeki paylarını göstermektedir.

Tablo 18 Gıda Sektörünün Alt Sektörleri

Sektör	Alt Sektör	Faaliyet Konusu	Firma Sayısı	Toplam Firma Sayısı	Dağılımı
Gıda İçki ve Tütün Sanayi	Mezbaha Ürünleri, Et Mamülleri, Deriler, Yan Ürünler	Hayvan Eti	2	2	1.0%
	Süt ve Süt Ürünleri	Süt ve Süt Ürünleri	11	11	5.6%
	Sebze ve Meyve İşleme Sanayi	Hazır Yemek	17	21	10.7%
		Domates Salçası	1		
		Biber Salçası	1		
		Pekmez Reçel	2		
	Bitkisel ve Hayvansal Yağlar	Ham Yağ	30	33	16.8%
		Saf Zeytinyağı	1		
		Tahin Susam	2		
	Un ve Un Ürünleri	Buğday Unu	7	8	4.1%
		Mısır Unu	1		
	İşlenmiş Unlu Ürünler	Ekmek	14	14	7.1%
	Şekerleme, Kakao, Çikolata	Tahin Helvası	2	5	2.5%
		Lokum	3		
	Başka Yerde Sınıflandırılmamış Gıda Maddeleri	Bulgur,Mercimek	35	93	47.2%
		Kırmızı Pul Biber	7		
		Yufka	1		
		Dondurma Külahlı	1		
		Kuruyemiş	2		
		Antep Fıstığı	4		
Mısır Kurutma		42			
Gıda Paketleme		1			
Hayvan Yemleri	Hayvan Yemi	6	6	3.0%	
Alkolsüz İçecekler, Gazlandırılmış Meyve suları, Kolalar, Doğal Kaynak (Memba) Suları, Maden Suları	Meyve Suyu	1	4	2.0%	
	Gazoz	3			
Toplam			197	197	100.0%

Kaynak: ŞUTSO, Şanlıurfa Bilim Sanayi ve Teknoloji İl Müdürlüğü

2010 yılında UNDP (Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı) tarafından hazırlanan Şanlıurfa Sanayisi'nin Yeniden Yapılandırılması Projesi'ne göre, tarım sektörü Şanlıurfa ekonomisinin temel sektörü olmasına rağmen, Şanlıurfa'daki gıda sanayi yeterince gelişmemiştir ve tarımsal

ürünlerin çok az bir bölümü ancak yerelde işlenebilmektedir. Ayrıca tarıma dayalı gıda değer zincirinin sanayi kısmı yerel ölçekte düşük üretkenlik gibi bir dizi sorunla karşı karşıyadır. Sektördeki verimsizliğin temelinde tarım sektöründeki yetersiz üretkenlik ve ürün çeşitliliği yer almaktadır. Tarımsal üretkenlik geçtiğimiz on yıllık dönemde bir artış göstermiş olmasına rağmen, 2004'ten bu yana düşüşe geçmiştir. Sulamanın ilerlemesi; buğday üretimine, artan ürün rotasyonuna ve pamuk, mısır, domates ve patlıcan gibi daha fazla ürün çeşitliliğine imkân tanımakta iken, bu ivme, daha yüksek verimli ürünler veya daha etkin teknolojilere yapılan yatırımlar ile desteklenememiş olması dolayısıyla sürdürülmemiştir. Çiftçiler, belirli bir ürün türü seçmelerinin temel nedeni olarak; o ürüne yönelik tarımsal sübvansiyonların mevcut olmasını göstermektedir. Bunların yanında, mevcut teşvik sistemi de ürün çeşitliliğinin sınırlı kalmasında etkili olmuştur. Benzer bir şekilde, gıda işleme sektörü sezonluk üretim yapan, birbirini taklit eden, markasız ticari ürünler üreten küçük firmalar tarafından temsil edilmektedir. Örneğin hali hazırda 35 adet bulgur-mercimek üreticisi, daha yüksek katma değer üretimi veya ürün çeşitliliği olmadan, kapasitelerinin çok altında üretim yapmaktadır. Gıda Sektörünün yıllar itibari ile gelişimi incelendiğinde artan bir ivme ile büyüdüğü görülmektedir. Bu gelişimde Şanlıurfa'nın tarımsal üretim potansiyelinin büyük olmasının etkisi söz konusudur. Bu gelişime rağmen sektörün yeterli derecede gelişmediği anlaşılmaktadır.

Yine, gıda işleme sektöründe Şanlıurfa'da durumu pek de parlak değildir. Örneğin, salça ve hayvancılık işleriyle uğraşan az sayıdaki kar edebilen şirket hariç sanayi çok küçüktür ve şirketler iyi gelişmemiştir. Ayrıca tarımsal ürünlerdeki büyük çeşitlilik ve bolluğa rağmen sektör çok az sayıda ürünü kapsamaktadır. Antepfıstığı konusunda sektörde yaşanan durum bunun en güzel örneklerinden biridir. Şanlıurfa'daki antepfıstığı üretiminin çoğu Gaziantep'te işlenir ve Antep fıstığı markasını taşır.

Sektörde yaklaşık 1.500 kişi çalışmaktadır. İş gücü ve şirket sayısı şu şekilde dağılım göstermektedir: pamuk yağı değirmenlerinde 370 işçili 27 şirket, bulgur ve mercimek üreticilerinde 248 işçili 29 şirket, mısır kurutucularda 125 işçili 26 şirket, buğday unu değirmenlerinde 91 işçili 7 şirket ve mısır unu değirmenlerinde 26 işçi. Birçok alt sanayi düşük teknoloji kullanımı ve görece ucuz işgücü ile çalışmaktadır.

GAP Projesi'nin bölgede (özellikle Şanlıurfa'daki tarım sektöründe) olumlu etkileri gözlenmiştir. Örneğin GAP ile birlikte ilde üretim hacmi artmış ve mahsul modeli değişmiş, meyve ve sebze gibi daha fazla katma değerli ürünler yetiştirilmiştir. Şanlıurfa bölgesi için önümüzdeki yıllar bir çok fırsatı da beraberinde getirecektir. Bazı göstergeler şimdiden bu eğilimi doğrulamaktadır. Örneğin ilde TAT salça gibi büyük ölçekli şirketler tarafından yakın zamanda yapılan yatırımlar ve yeni OSB (Organize Sanayi Bölgesi)'de yer almak isteyen şirketlerin talepleri bu anlamda ilin potansiyeli için birer gösterge olarak kabul edilebilir. Özellikle TAT Domates Salçası şirketinin salça yatırımlarının ardından, domates çekici bir mahsul haline gelmiştir; çiftçiler geçmişte yalnızca yerel türde domates ürettiklerini, şimdi iklim ve toprak koşulları açısından yetiştirilmesi daha kolay olan birçok domates çeşidi olduğunu fark ettiklerini anlatmaktadırlar. Bu nedenle domates üretiminin gelecekte artması beklenmektedir.

Bölgeye yaptığı yeni yatırımların yanında, TAT şirketi yakın gelecekte domates üretimi için sözleşmeli çiftçilik sistemiyle çalışmayı planlamaktadır. Yeni veya modern çiftlik sistemi sürdürülebilirlik kavramı ile beraber gelişmektedir. Bu sistem entegre çiftçilik, organik çiftçilik, doğal çiftçilik, tarımsal ormancılık ve sözleşmeli çiftçilik gibi çeşitli tarımsal sistemleri temsil barındırır. Modern çiftçilik sistemleri arasında sözleşmeli çiftçilik sistemi çiftçilerin yaşam standardının yükseltilmesi için en uygun seçenek olarak gösterilmektedir. Sözleşmeli çiftçilik sistemi geçtiğimiz otuz yılda tarım performansını geliştirecek kurumsal bir yenilik ve kırsal kalkınma/yapılanma için anahtar bir unsur olarak tanıtılmıştır. Bu sistemin gelecekte Şanlıurfa'da da yaygınlaşması beklenmektedir. Tarımsal kalkınmanın dışında bölgedeki tarıma dayalı gıda sanayisi de gelişecektir; çünkü tarıma dayalı gıda sanayisi tesisleri sözleşmeli çiftçilik sistemi ile yeterli miktarda yüksek kaliteli ham madde tedarik edebilecektir.

Sözleşmeli çiftçilik sistemiyle organik tarım üretimi de kademeli olarak büyümektedir. Örneğin 2007 yılında 51 çiftçi, 19,328 hektar alanda organik tarıma başlamış ve 73,578 tonluk üretim hacmi elde etmiştir. Üretici kuruluşları, kooperatifler ve özel ticaret şirketleri gibi birçok oyuncu pazar ve tarımsal gıda ürünleri arasında arabirim oluşturarak (özellikle süt, meyve ve sebze ürünleri için) ildeki pazar gereksinimlerini yerine getirecektir. Bir başka deyişle, gelecekte yerel gıda ürünlerinin süper/hiper market zincirlerine yerleştirilmesi mümkün olacaktır.

Bölgede üretilen hacim ile aynı bölgede işlenen hacim arasında, Tablo 19'de gösterildiği üzere dengesiz bir durum söz konusudur. Örneğin Şanlıurfa'da üretilen buğdayın % 15'i ildeki bulgur ve buğday unu tesislerinde işlenmektedir. Ayrıca, 270 bin ton mısır (silolama için) hayvan yemi olarak kullanılmıştır ve kalanın %0.4'ü (357 bin ton) Şanlıurfa'daki bir mısır tesisinde işlenmiştir. Hayvan yemlerinin %45'i yem tesislerinde işlenirken, Antep fıstığının % 30'u Şanlıurfa'daki tesislerde işlenmiştir. Diğer taraftan, bulgur ve mercimek sektörleri tarımsal gıda sektöründe en yüksek istihdamı sağlamaktadır. Rakamlar Şanlıurfa'da üretilen tarımsal ürünlerin büyük bir miktarının düşük kalitede ürünler ve/veya ilde işleme tesisi ve depolama tesisi eksikliğinden dolayı Şanlıurfa dışında işlenmekte olduğunu göstermektedir. Ancak tarım sektörü 58,000 çiftçi ve ailelerinin ana gelir kaynağıdır. Bu nedenle tarım sektörü, tarıma dayalı gıda sanayisinde yeteri kadar katma değer oluşturmamaktadır. Yine, aşağıdaki tablodan da anlaşılacağı üzere Şanlıurfa gıda sanayinin istihdam rakamları potansiyeline göre çok düşük kalmaktadır.

Tablo 19 Şanlıurfa'nın Tarım ve Gıda Sanayisinde İstihdam ve Üretim Hacmi, 2009

Tarım		Gıda Sanayi		
Mahsuller	Üretim (Ton)	İşlenmiş Gıda Ürünleri	Üretim (Ton/Yıl)	İstihdam
Mercimek	97,772	(4) Mercimek	12,732	248
Buğday	1,876,087	(27) Bulgur	61,479	
		(7) Buğday Unu	218,292	91
Mısır	626,929	(1) Mısır Unu	1,710	26
A.Fıstığı	21,694	(4) Antep Fıstığı	6,610	15
Kırmızı	49,610	(7) Kırmızı Biber	1,152	22
Domates	44,350	(1) Domates Salçası	19,845	34
Kırmızı Biber	304,200	(1) Biber Salçası	30	2
Pamuk Tohumu	405,673	(82) Hayvansal ve Bitkisel Yağlar	85,179	371
Kanola	2,520			
Zeytin	4,584			
Susam	1,320	(2) Tahin, Helva	1,400	64
Yem	302,701	(6) Yem	136,386	246
Sığır	143,000	(2) Et	38,538	44
Koyun, Keçi	2,355,182	(10) Süt Ürünleri	14,165	83
Toplam Çiftçi Sayısı	58,844	Toplam İstihdam		1,246

Kaynak: ŞUTSO, Şanlıurfa Gıda Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü

1.6. Organize Sanayi Bölgeleri ve Şanlıurfa'daki Mevcut Durum

1.6.1. OSB'lerin Tarihçesi

19. yüzyılın sonlarında sanayinin belirli bir plan dahilinde yerleştirilmesi ve geliştirilmesinin önemine bağlı olarak dünyada ilk örneğinin İngiltere'de görüldüğü OSB uygulamasına, 20. Yüzyılın başlarında başta Amerika Birleşik Devletleri olmak üzere diğer gelişmiş ülkelerce de başlanmıştır. İlk uygulamaların amacı sanayicilerin altyapılı arsa ihtiyaçlarının karşılanması yoluyla bu bölgeleri inşa eden özel firmaların kar elde etmeleri olmuştur. İkinci Dünya Savaşıyla birlikte başlayan dönemde ise OSB'ler bir devlet yatırımı olarak uygulanmaya başlamış ve az gelişmiş ülkelerde küçük ve orta ölçekli işletmelerin geliştirilmesi amacıyla hizmet eder bir biçimde düzenlenmiştir.

Türkiye'de sanayileşme çabaları Cumhuriyetle birlikte yoğunluk kazanarak, ekonomik kalkınmanın ve yeni kazanılan siyasi bağımsızlığın temeli olarak görülmüştür. Sanayileşme Cumhuriyetin ilk yıllarında özel kesimin girişimlerine bırakılmış ancak gerek mali gücünün yetersizliği, gerekse deneyim yoksunluğu nedeniyle özel kesim bu görevi beklenen şekilde yerine getirememiştir. İlk sanayileşme çabalarına müteakiben 1931 yılında uygulamaya konulan “I. Beş Yıllık Sanayi Planı” çerçevesinde sanayi alt yapısının oluşturulması çalışmalarına başlanmıştır. I. Sanayi Planı döneminde bütünüyle kamu girişimciliği ön planda tutulmuş; Sümerbank, Etibank, Denizcilik Bankası gibi kuruluşlar faaliyete geçmiştir. 1960 yılında başlayan planlı kalkınma döneminde ise sanayinin “lokomotif” sektör olduğu açıklıkla belirtilmiş, ekonomik dengenin kurulması, ekonomik ve toplumsal kalkınmanın birlikte gerçekleştirilmesi, belli bir hızda büyüme ve sanayileşmeye önem verilmesi gibi uzun vadeli hedefler belirlenmiştir.

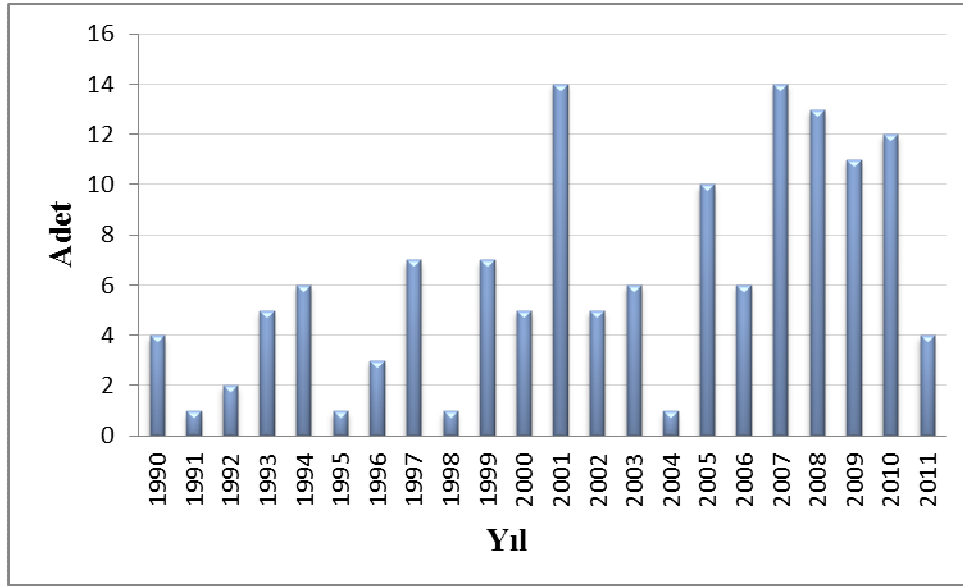
Belirlenen hedefler doğrultusunda; ülkede sanayinin geliştirilmesi amacıyla uygulamaya konulan pek çok teşvik tedbirlerinden biri olan OSB uygulamalarına, ilk olarak 1962 yılında Bursa'da bir OSB kurulmasıyla başlanmıştır. 1962 yılından 2002 yılı sonuna kadar 70 adet, 2003-2011 yılları arasında ise 77 adet OSB projesinin tamamlandığı görülmektedir.

1.6.2. Türkiye'de Mevcut OSB'ler

Yıllara göre biten OSB sayıları incelendiğinde, OSB'lerin özellikle bölgesel gelişme politikası aracı olarak kullanılmaya başlanmasıyla birlikte sayılarında bir artış gözlenmektedir.

Ancak ilgili Bakanlığın belirli bir oranda doluluk oranını tutturamayan iller için yeni OSB alanı tahsis etmeme politikası neticesinde 2011 yılında tamamlanan OSB sayısı düşük gözlenmektedir.

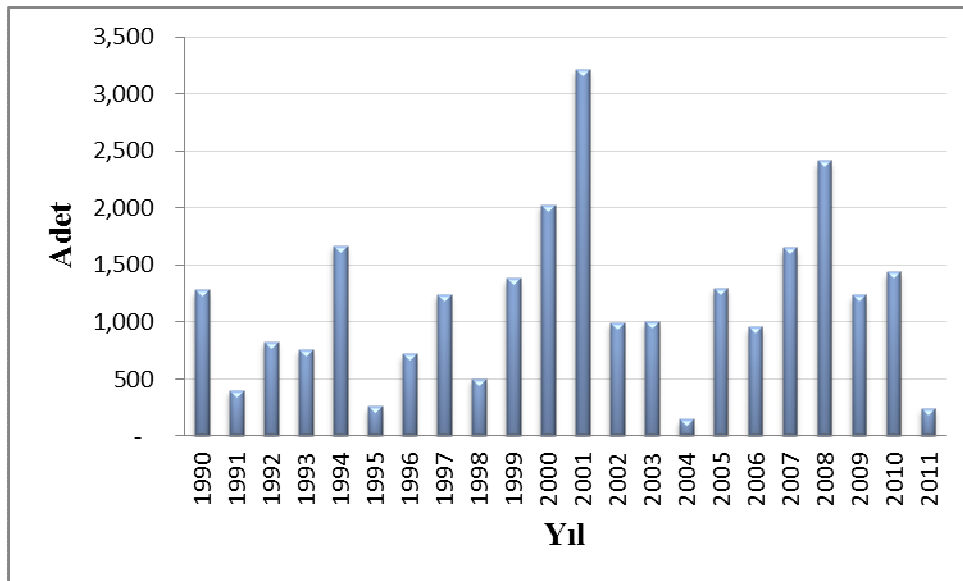
Şekil 12 Yıllara Göre Biten OSB'ler (Adet Bazında)

Kaynak: Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, Sanayi Bölgeleri Genel Müdürlüğü, 2012

Yine hektar bazında tamamlanan OSB'lerin yıllara göre dağılımına bakıldığında 2011 yılında bir düşüş gözlenmektedir.

Şekil 13 Yıllara Göre Biten OSB'ler (Hektar bazında)

Kaynak: Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, Sanayi Bölgeleri Genel Müdürlüğü, 2012

Bölgelere göre OSB'lerin durumu incelendiğinde, sayı olarak büyük çoğunluğu batı bölgelerinde kurulan OSB'lerin bölgesel kalkınma politikaları ile birlikte doğu bölgelerinde kurulmaya başladığı ve sayılarından artış yaşandığı gözlenmektedir. Özellikle geri kalmış bölgelerdeki OSB'lerin durumu incelendiğinde (**bkz: Ek-1**), 2011 sonu itibarı ile bu OSB'lerin çoğunlukla tamamlanamadığını ve sadece bazı illere yoğunlaştığı görülmektedir.

Tablo 20 Organize Sanayi Bölgelerinin Coğrafi Bölgelere Göre Dağılımı, Ocak 2012

Bölge Adı	2011 Sonu İtibariyle Bitenler			2012 Yılı Yatırım Programında Olanlar				
	Adet	Alan (Ha)	%	Adet (**)	Alan (Ha)	Kredi Verilecek Alan (Ha)	%	%
			Hektar (*)				Hektar (*)	Adet (***)
Marmara (11 İl)	22	5,438	19.74	8	956	956	9.48	11.27
Ege (8 İl)	21	3,998	14.52	12	1,657	1,508	16.44	16.90
Akdeniz (8 İl)	16	3,453	12.54	5	462	329	4.58	7.04
İç Anadolu (13 İl)	28	5,116	18.58	8	2,003	1,835	19.87	11.27
Karadeniz (18 İl)	30	3,145	11.42	15	1,001	862	9.93	21.13
Doğu Anadolu (14 İl)	15	2,247	8.16	11	1,748	575	17.34	15.49
G.Doğu Anadolu (9 İl)	15	4,145	15.05	12	2,254	1,180	22.36	16.90
Türkiye Toplam (81 İl)	147	27,542	100.00	71	10,081	7,245	100	100

Kaynak: Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, Sanayi Bölgeleri Genel Müdürlüğü, 2012

(*) Toplam bölge alanının Türkiye toplam alanına oranıdır.

(**) Etüd ve arıtma karakteristiği ile yer alan projeler adet olarak toplamlara dahil edilmiştir.

(***) Toplam adedin Türkiye toplam adedine oranıdır.

1.6.3. Mer'i OSB Mevzuatı ve OSB Kuruluş Aşamaları

OSB'ler ile ilgili olarak mevzuat oluşturma amacıyla yapılan 4562 sayılı Kanun, 15.04.2000 tarihli ve 24021 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Bu Kanun'da OSB'ler;

“Sanayinin uygun görülen alanlarda yapılanmasını sağlamak, çarpık sanayileşme ve çevre sorunlarını önlemek, kentleşmeyi yönlendirmek, kaynakları rasyonel kullanmak, bilgi ve bilişim teknolojilerinden yararlanmak, sanayi türlerinin belirli bir plan dahilinde yerleştirilmesi ve geliştirilmesi amacıyla; sınırları tasdik edilmiş arazi parçalarının imar planlarındaki oranlar dahilinde gerekli idari, sosyal ve teknik altyapı alanları ile küçük imalat ve tamirat, ticaret, eğitim ve sağlık alanları, teknoloji geliştirme bölgeleri ile donatılıp planlı bir şekilde ve belirli

sistemler dahilinde sanayi için tahsis edilmesiyle oluşturulan ve bu Kanun hükümlerine göre işletilen mal ve hizmet üretim bölgeleri” olarak tanımlanmıştır.

OSB’lerin amaç ve hedefleri ise;

- Sanayinin disipline edilmesi,
- Şehrin planlı gelişmesine katkıda bulunulması,
- Sanayinin az gelişmiş bölgelerde yaygınlaştırılması,
- Tarım alanlarının sanayide kullanılmasının disipline edilmesi,
- Sağlıklı, ucuz, güvenilir bir altyapı ve ortak sosyal tesisler kurulması,
- Müşterek arıtma tesisleri ile çevre kirliliğinin önlenmesi,
- Bölgelerin devlet gözetiminde, kendi organlarınca yönetiminin sağlanması
- Birbirini tamamlayıcı ve birbirinin yan ürününü teşvik eden sanayicilerin bir arada ve bir program dahilinde üretim yapmalarıyla, üretimde verimliliğin ve kar artışının sağlanması, olarak belirlenmiştir.

4562 sayılı OSB Kanunu'nun uygulama usul ve esaslarını belirlemek üzere hazırlanan OSB Uygulama Yönetmeliği 01.04.2002 tarihli ve 24713 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır. Yapılan değişiklikler doğrultusunda yeniden hazırlanan OSB Uygulama Yönetmeliği 22.08.2009 tarihli ve 27327 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Ayrıca çeşitli mevzuatlarda farklı türde muafiyetler tanınarak OSB’lerin yatırımcılar için cazip bölgeler olması hedeflenmiştir. Bu muafiyetlerin detayları Tablo 21’de sunulmuştur.

Mevzuata uygun olarak çalışmaları yapılan yeni OSB’lerin Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı Sanayi Bölgeleri Genel Müdürlüğü’ne başvurarak Şekil 14’te gösterilen adımları izleyerek başvuru süreçlerini takip etmeleri gerekmektedir.

Tablo 21 OSB'lere Tanınan Vergi Muafiyetleri

Vergi Türü	OSB Tüzel Kişiliği	OSB'lerde Yer Alan İşletmeler	Açıklama
Emlak Vergisi	Muaf (İnşaat bitim tarihini takip eden Bütçe yılından itibaren 5 yıl)	Muaf (İnşaat bitim tarihini takip eden Bütçe yılından itibaren 5 yıl)	1319 sayılı Emlak Vergisi Kanununun 5. maddesine 3365 sayılı Kanunla eklenen (f) fıkrası
Atıksu Bedeli	Muaf (Merkezi Atıksu Arıtma Tesisi İşleten Bölgeler)	Muaf (Merkezi Atıksu Arıtma tesisi işleten bölgelerdeki işletmeler) Muaf değil (Merkezi Atıksu Arıtma tesisi işletmeyen bölgelerdeki işletmeler)	
Elektrik ve Havagazı Tüketim Vergisi	Muaf (OSB'nin kendi binalarının tüketeceği elektrik ve havagazı için)	Muaf Değil	4562 sayılı OSB Kanunu ve 2464 sayılı Belediye Gelirleri Kanunu
KDV (Katma Değer Vergisi)	Muaf (Arsa ve işyeri teslimleri) (Arsa ve işyeri dışındaki teslimleri ile bölge dışındaki arsa ve işyeri teslimleri KDV'ye tabi)	Muaf Değil (Teşvik Belgesi Kapsamında yapılacak makine ve teçhizat teslimleri KDV'den muaftır)	3065 sayılı KDV Kanunun 17/4. maddesi (k) bendi
Bina İnşaat Harcı ve Yapı Kullanma İzni Harcı	Muaf	Muaf	2464 sayılı Belediye Gelirleri Kanununun 80. Maddesi
Kurumlar Vergisi	Muaf (OSB'nin esas faaliyetleri dışındaki faaliyetleri nedeniyle elde edeceği gelirleri kurumlar vergisine tabidir)	Muaf Değil	5520 sayılı Kurumlar Vergisi Kanunun 4. maddesinin (n) bendi
Çevre Temizlik Vergisi	Muaf (Belediye sınırları ve mücavir alanlar içinde bulunan ancak belediyelerin çevre temizlik hizmetlerinden yararlanmayan OSB'ler)	Muaf (Belediyelerin çevre temizlik hizmetlerinden yararlanmayan işletmeler)	2464 sayılı Belediye Gelirleri Kanununun mükerrer 44. maddesi, (25/12/2003 – 5035 Sayılı kanunun 41. md.) 10.01.2004 tarih 25342 sayılı Resmi Gazetede yayınlanan 30 seri nolu Belediye Gelirleri Kanunu Genel tebliği I. Bölüm
Tevhid ve İfraz İşlem Harcı	Muaf	Muaf	492 sayılı Harçlar Kanununun 59. maddesi (n) bendi

Kaynak: Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, Sanayi Bölgeleri Genel Müdürlüğü, 2012

Şekil 14 OSB Başvuru Süreçleri

Kaynak: Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, Sanayi Bölgeleri Genel Müdürlüğü, 2012

Yeni OSB’lerin başvuru sürecinde izlemeleri gereken, “İlk başvuru” ile başlayan ve “Altyapı ve Proje Çalışmaları” ile sonlanan, adımların detaylarına aşağıdaki paragraflarda yer verilmiştir:

İlk Başvuru:

OSB kurmak isteyen gerçek ve tüzel kişilerce OSB Bilgilendirme Raporu hazırlanarak, OSB Yer Seçimi Yönetmeliği gereğince yapılacak işlemler sonucu Valilik uygun görüşü ile birlikte yer seçimi talebi Bakanlığa sunulur. Yeni bir OSB yer seçimi taleplerinin değerlendirmeye alınabilmesi için, il genelindeki ihtisas OSB'ler hariç, diğer OSB'lerde bulunan toplam sanayi parsellerinin en az **% 75'inde** üretim veya inşaata başlanmış olması gerekmektedir.

İlave alan yer seçimi talebinin değerlendirmeye alınabilmesi için, ilave alan talebinde bulunan OSB’de toplam sanayi parsellerinin en **az %90'ında** üretim veya inşaata başlanmış olması gerekmektedir. Ancak o ilde başka bir OSB’nin bulunmaması halinde bu oran %75 olarak uygulanır. Aynı sektör grubunu içeren ihtisas OSB’lerde ikinci ve üçüncü fıkralardaki oranlar aranır. Ancak, Özel OSB’ler ile Türkiye Yatırım Destek ve Tanıtım Ajansının yatırımcı temin ettiği projelerde ikinci ve üçüncü fıkralardaki oranlar aranmaz. Yer seçiminin sonuçlandırılmasına kadar olan faaliyet, OSB kuruluşuna katılacak kurum ve kuruluşlar

tarafından Valilik kanalıyla yürütülür. Bu kapsamda, Şanlıurfa Gıda İhtisas Organize Sanayi Bölgesi için Şanlıurfa il genelindeki %75 doluluk oranının aranmaması gerekmektedir. Ayrıca, ülke genelinde OSB yer seçimi politikası olarak ihtisas bölgelerinin teşvik edilmesi, yeterli yatırımcı talebi görmeyen o ildeki diğer OSB'lerin ise (Şanlıurfa özelinde Viranşehir, Birecik ve Siverek OSB'leri ile Diğer Doğu illerindeki atıl OSB'ler gibi) belirli bir süre içerisinde faal hale gelmemesi halinde fesh edilmesi daha uygun olacaktır.

Yer Seçimi ve Kuruluş:

OSB'lerde yer seçimi "OSB Yer Seçimi Yönetmeliği" ne göre yapılır. Yer seçimi kesinleşmemiş OSB'lerin kuruluş işlemleri yapılmaz. OSB; kurulması öngörülen yerde varsa sanayi odası, yoksa ticaret ve sanayi odası, o da yoksa ticaret odasından en az biri ile talepleri halinde il özel idaresi veya OSB'nin içinde bulunacağı il, ilçe veya belde belediyesinin, Büyükşehirlerde büyükşehir belediyesinin ve ihtisas OSB'lerde konuyla ilgili mesleki kuruluş ve teşekküllerin temsilcilerince imzalı ve Valinin olumlu görüşünü muhtevi kuruluş protokolünün Bakanlıkca onaylanması ve sicile kaydı ile tüzel kişilik kazanır.

Kredi kullanmak isteyen OSB'lerin Yatırım Programına alınması:

Altyapı ve arıtma tesisi yapımı için kredi kullanmak isteyen OSB'lerin talepleri, “Bilgilendirme Raporları” ve “Yatırım Programında Yer Alacak Organize Sanayi Bölgeleri ve Küçük Sanayi Siteleri Alt Projelerinin Seçimi ve Ödenek Tahsisinde Uyulacak Usul ve Esasları” çerçevesinde değerlendirilerek, projenin yatırım programına alınıp alınmamasına karar verilir.

Kamu Arazilerinin Satın Alınması ve Bedelsiz Devri:

Yer seçiminin Hazine veya kamu kurum ve kuruluşlarına ait arazilerden yapılması halinde, bu araziler, talep edilmesi ve başkaca bir sakıncası bulunmaması durumunda, 29/1/2004 tarihli ve 5084 sayılı Kanunun 2 nci maddesinin (b) bendi kapsamındaki illerde OSB'lere bedelsiz devredilebilir, diğer illerde ise 492 sayılı Harçlar Kanununun 63 üncü maddesinde yer alan harca esas değerleri, üzerinden peşin veya taksitle ödenmek üzere pazarlık usulüyle OSB'lere satılabilir. Bu konudaki esas ve usuller Bakanlık ve Maliye Bakanlığınca ortaklaşa belirlenmektedir.

OSB Arazisinin Satın Alınması, Plan, Proje ve İhale Çalışmaları:

Sicil numarası olarak hükmi şahsiyet kazanan OSB, bölgeyle ilgili tüm kamulaştırma, imar planı, proje hazırlama ve bölgenin tüm inşaat işlerini yürütme görevini üstlenmektedir. Yer seçimi kesinleşen OSB alanında bulunan ve özel mülkiyete konu arsaların sahipleri OSB'nin faaliyet konusuna uygun yatırım yapmayacağını tespiti halinde arsaların anlaşma yolu ile satın alınması, aksi takdirde kamulaştırma yoluna gidilmesi OSB'ye tavsiye edilmekte ve gerektiğinde Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığınca kamulaştırmaya esas olmak üzere kamu yararı kararı verilmektedir. Kendi imkanları ile devam eden OSB kuruluş alanının mülkiyet işlemlerinin tamamlanmasından sonra imar planı ve alt yapı projelerine esas teşkil edecek jeolojik-jeoteknik etüt raporu hazırlanmakta ve ilgi idarelere onaylanmasından sonra proje ihalesi OSB tarafından yapılır. Bakanlığın kredi desteğinden yararlanan OSB'lerde "halihazır harita, imar planı, zeminde arazi ve arsa düzenleme uygulaması ile parselasyon planı, altyapı zemin araştırma raporu, altyapı avan ve uygulama projeleri ile keşif ve ihale dosyası" hazırlanması işlerinden müteşekkil etüt-proje mühendislik hizmetleri OSB'nin talebi halinde, ihale Bakanlıkca yapılmaktadır.

İmar Planı çalışmaları:

Bakanlığın kredi desteğinden yararlanan ya da yararlanmayan OSB'lerce; halihazır haritalarının ilgili idarelerce onaylanması ve imar planlarının hazırlanmasına esas kurum görüşlerinin tamamlanmasından sonra sırasıyla;

- Sanayicilerin değişik büyüklükteki parsel taleplerini karşılamak için OSB Uygulama Yönetmeliği ve İmar Planı Teknik Şartnamesi doğrultusunda OSB tarafından hazırlanan veya hazırlattırılan 1/5000 veya 1/2000 ölçekli "nazım imar planı" ile 1/1000 ölçekli "Uygulama İmar Planları" Bakanlıkca onaylanmaktadır.
- İmar planlarının Bakanlıkca onaylanması ve askı süreci bitiminde kesinleşmesinden sonra; 1/1000 ölçekli "parselasyon planı" hazırlanarak onaylanmak üzere Bakanlıkca gönderilmektedir. Onayı müteakip mahalli Kadastro Müdürlükleri ve Tapu Müdürlükleri kanalı ile tescil işlemleri tamamlanmaktadır.

Altyapı Proje çalışmaları:

OSB tarafından hazırlanan veya hazırlattırılan;

- OSB'lerin; altyapı (Yol, atıksu, yağmur suyu, içme ve kullanma suyu) ve arıtma tesisi inşaat projeleri hazırlanarak, ilgili kurum ve kuruluşların uygun görüşü alındıktan sonra Bakanlıkca onaylanmaktadır.
- YG-AG elektrik, enerji nakil hattı, haberleşme, doğalgaz ve arıtma tesisi proses projeleri, ilgili/yetkili kurum ve kuruluşlar tarafından onaylandıktan sonra Bakanlıkca vize edilmektedir.

Bakanlığın Yatırım Programında yer alan OSB'lerin uygulama projelerinin onaylanmasını müteakip gerekli ödeneğin tahsis edilmesi ile altyapı inşaat ihaleleri, OSB'nin Bakanlıkca başvurusu halinde Bakanlıkca belirlenen tip ihale dosyası esasları dahilinde gerçekleştirilmektedir. Ayrıca, OSB tüzel kişiliğini talebi ve Makamın uygun görmesi halinde ihaleler OSB temsilcilerinin katılımıyla Bakanlıkta da yapılabilmektedir.

1.6.4. Şanlıurfa'daki OSB'lerin Durumu

Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığınca yayınlanan mevcut OSB'ler aşağıdaki tabloda gösterilmektedir. Detaylı bilgiler **Ek-2'**de sunulmaktadır. Bu OSB'ler Bakanlıkca sicil numarası verilerek tüzel kişilik kazandırılan OSB'lerdir. Bunların dışında OSB oluşturma çabaları da vardır. Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığının Mayıs 2012'de yayınladığı 81 İl Durum Raporuna göre; fiilen tamamlana, yatırımı devam eden ve yatırım programına alınmayan OSB'ler alt grupları şeklinde Şanlıurfa'daki OSB'ler incelenebilir.

Tablo 22 Şanlıurfa'daki Mevcut OSB'ler

OSB Adı	İl	İlçe	Adres
Şanlıurfa I	Şanlıurfa	Merkez	Şanlıurfa Gaziantep Karayolu 16 Km
Şanlıurfa II	Şanlıurfa	Merkez	Şanlıurfa Gaziantep Karayolu 16 Km
Şanlıurfa Viranşehir	Şanlıurfa	Viranşehir	Şanlıurfa Yolu Üzeri 14 Km Sesiğ Köyü Karşısı Viranşehir/Şanlıurfa
Şanlıurfa Tarıma Dayalı İhtisas (Besi)	Şanlıurfa	Merkez	S.S Şanlıurfa İlçe Tarımsal Kalkınma Koop. Harran Üniv. Cad. N:56
Şanlıurfa Birecik	Şanlıurfa	Birecik	

Kaynak: Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, Sanayi Bölgeleri Genel Müdürlüğü, 2012

Tamamlanan Organize Sanayi Bölgeleri:

Şanlıurfa Organize Sanayi Bölgesi : (Sicil No:99)

I.OSB'nin alt yapısı hemen hemen tamamlanmış olup herhangi önemli bir eksiği bulunmamaktadır. Bu kapsamda;

- Kanalizasyon inşaat çalışmasının % 100'ü,
- İçme ve kullanma suyu şebekesinin %100'ü,
- İsale hattı şebekesinin % 100'ü,
- AG-OG elektrik şebekesi tesis inşaatlarının % 100'ü,
- Yağmur suyu kanalı yapımı işinin % 100'ü,
- Tretuar çalışmalarının % 100'ü,
- Trafik yollarımız asfalt çalışmalarının % 96'sı tamamlanmış bulunmaktadır.
- Ayrıca, Şanlıurfa I.OSB'nin haberleşme sorunu olmayıp, PTT santral ve lojman binası,
- Jandarma karakol ve lojman binası tamamlanmış ve hizmete girmiştir.

Şanlıurfa I.OSB Müteşebbis Teşekkül Heyeti 05.12.1989 tarihinde kurulmuş ve 05.01.1991 tarihinde çalışmalara başlamıştır. Şanlıurfa Organize Sanayi Bölgesinde temel atma 26.07.1992 tarihinde yapılmıştır. Müteşebbis Heyeti Şanlıurfa Valisi'nin Başkanlığında İl Özel İdaresi, Ticaret ve Sanayi Odası kuruluşlarından 4'er, ŞUSİAD derneğinden bir üye, Evren Küçük Sanayi Sitesi Yapı Kooperatifinden de iki üye olmak üzere 11 üyeden teşekkül etmektedir. Şanlıurfa OSB ilk etapta 150 hektarlık bir alan üzerine kurulmuş olup söz konusu bu alana 1995 yılında 100 hektarlık bir alan eklenerek 250 hektara çıkarılmıştır.

Organize Sanayi Bölgesinde yatırım yapmak isteyen müteşebbislerin artmasından dolayı; OSB alanına 1996 yılında 41 hektar bir alan ilave edilerek toplam 291 hektara çıkarılmıştır. Daha sonraki yıllarda ihtiyaca binaen yapılan İlaveler ile 459 hektara çıkarılmış bulunmaktadır. Şanlıurfa I.OSB mevcut alanı 459 hektar olup, sanayi parsellerine tekabül eden alan ise 208 hektardır. Bölgede mevcut parsel sayısı 305 olup, yatırım yapmak üzere 188 müteşebbise sanayi parseli tahsis edilmiştir. Şanlıurfa I.OSB'de 153 müteşebbis yatırımını tamamlamış olup, 168 Tesisi faaliyete geçirmiştir. Arsa tahsisi yapılan müteşebbisler tesisi ile ilgili inşaat çalışmalarını tamamlayarak 168 tesisi faaliyete geçirmiş, 10 müteşebbisinde 10 tesisin inşaat çalışmaları

devam etmekte olup, 6 müteşebbis ise yatırım ile ilgili olarak proje çalışmaları halen devam ettirmektedir.

Şanlıurfa OSB Bölge Müdürlüğü'nden elde edilen I.OSB'ye ait bazı temel göstergeler aşağıdaki tabloda gösterilmektedir.

Tablo 23 Şanlıurfa I.OSB Teknik Bilgileri

İlgili Gösterge	Durum
Büyüklüğü	459 Hektar
Sanayi Parseline Tekabül Eden Alan	208 Hektar
Planlanan İlave Alan	13 Hektar - 21 Adet Parsel
Sanayi Parseli Sayısı	314 Adet
Müteşebbis Adeti	168 Adet
Faaliyet	154 Firma - 296 Parsel - 178 Tesis
İnşaat	10 Firma - 14 Parsel - 10 Tesis
Proje	4 Firma - 4 Parsel - 4 Tesis
Mevcut İstihdam Edilen İşçi	8500 - 10000 Arası
Yeşil Alan Büyüklüğü	451,335 m ²
Trafik Yollarının Uzunluğu	26,173 m
İçme Suyu Şebekesi Uzunluğu	16,443 m
İsale Hattı Uzunluğu (Hacı Eyyüpler Köyü + OSB Depo Arası)	16,504 m
Kanalizasyon Şebeke Uzunluğu	15,290 m
Sağlanan Su Miktarı	24 Saat / 7,500 Ton
Yağmur Suyu Şebeke Uzunluğu	6,170 m
Sosyal Tesis Alan Toplamı	54,648 m ²
Bina Tipi Trafo	42 Adet
Direk Tipi Trafo	118 Adet
Kurulu Fabrika Trafoları	160 Adet
Toplam Kurulu Gücü	215,000,000 KVA
Posta İşletme	Hizmette
Telekom Santral	Hizmette
Jandarma Karakolu	Hizmette
TEİAŞ İndirici Merkez	Hizmette
112 Acil Yardım Servisi	Kapalı
KOSGEB	Hizmette
Ticaret Borsası Başkanlığı Hizmette	Hizmette
ŞUTSO Tekstil Kalite Laboratuvarı	Hizmette

Kaynak: Şanlıurfa OSB Bölge Müdürlüğü, 2012

Şanlıurfa I.OSB'ye ilave edilen 13 hektarlık alanın parselasyon çalışmaları devam etmektedir. İlave edilen ve imar planı hazırlanan alanda hazırlanan 18 adet sanayi parselinin müteşebbislere tahsis edilebilmesi için özel mülkiyete ait alanların rızaen satın alınması veya kamulaştırılması ve altyapı inşaatlarının yapılması gerekmektedir. Burdan da anlaşılabacağı üzere I.OSB'nin doluluk oranı %100'ü bulmuş olup, uzun vadede ilin sanayi parseli ihtiyacını karşılama durumu bulunmamaktadır.

Yatırım Programında Yer Alan ve Devam Eden Organize Sanayi Bölgeleri:

Şanlıurfa 2. Organize Sanayi Bölgesi : (sicil no:152)

- Yatırım Programında “96 ha+Arıtma” olarak ve 1,500,000.-TL ödenekle yer almaktadır.
- Arıtma fiziki gerçekleşmesi % 72'dir.
- Altyapı fiziki gerçekleşmesi % 91'dir.

II. OSB'deki birinci gelişme bölgesinde 53 parsel ve ortak kullanım alanlarıyla birlikte 96 hektar için 13 milyon Euro değerindeki altyapı ve atık su arıtma tesis inşaatı halen sürmekte olup; Altyapı inşaatının ve arıtma tesisinin büyük bir kısmı tamamlanmıştır. Altyapı ve arıtma tesisi yatırımlarının %68'i Avrupa Birliği hibesi ile geri kalanı (%32'si) ise Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı'nın kredisi ile finanse edilmektedir.

Birecik Organize Sanayi Bölgesi: (Sicil No:276)

- Yatırım Programında “200 hektar (ilk etapta 50 ha)” olarak ve 1,000,000.-TL ödenekle yer almaktadır.

Yatırım Programında Yer Almayan Organize Sanayi Bölgeleri Projeleri

Siverek Organize Sanayi Bölgesi:

- Henüz tüzel kişiliği kazanmamış, kesin yer seçimi yapılmış olan Siverek OSB Gavurköy-Lodik Tepe mevkiinde 245 ha alan üzerine kurulması planlanmaktadır.
- Yer Seçimi Komisyonunca 14.10.1998 tarihinde Çağa (Gölügülön) Mevkiinde yaklaşık 275 hektar büyüklüğündeki alan OSB yeri olarak incelenmiştir.

- Valilikten alınan 27.03.2009 tarihli ve 615 sayılı yazıda; mera vasıflı parsellerin vasıf değişikliğinin yapıldığı ve Hazine adına tescil edildiği, Siverek OSB'nin kurulmasının Valilikçe uygun görüldüğü bildirilmiştir.
- 29.06.2009 tarih ve 5864 sayılı yazımızla ildeki mevcut OSB'lerde doluluk oranının % 75 olması halinde konunun yeniden değerlendirileceği Valiliğe bildirilmiştir.

Viranşehir Organize Sanayi Bölgesi: (Sicil No:233)

- 1998 yılında kesin yer seçimi yapılmış olan Viranşehir OSB tüzel kişilik kazanmıştır. Viranşehir Tepedüzü mevkiinde 186 hektarlık alan üzerine kurulmuş olan OSB de 136 adet sanayi parseli mevcuttur. İlk etap olarak 49 parselin tahsis çalışmaları başlamış ve bu parsellerden 24'ünün tahsisi yapılmış olup, 9 adet Sanayi tesisi proje aşamasında, 4 adet sanayi tesisin inşaatı devam etmekte ve 11 adet sanayi tesisinde üretim aşamasında faaliyetlerine devam etmektedirler. Yukarıdaki bilgilere istinaden ilk etapta 25 adet boş kalan parsel toplamda da 112 adet boş parsel mevcuttur.
- Üretime geçen parsellerde yaklaşık 80 kişi istihdam edilmektedir.
- Ağırlıklı sektör grubu; gıda, çelik kapı ve büz boru sanayidir.

Ceylanpınar Organize Sanayi Bölgesi:

- Yer Seçimi Komisyonunca yaklaşık 60 hektar büyüklüğündeki alan incelenmiştir.
- Komisyon sonrası 14.08.2007 tarih ve 9000 sayılı Bakanlık yazısı ile Valilik İl Özel İdaresi Genel Sekreterliğine ve TEDAŞ Genel Müdürlüğüne 14.08.2007 tarih ve 9002 sayılı yazı ile nihai görüşleri sorulmuştur.
- Ancak, il genelinde % 75'lik doluluk oranına ulaşılması halinde konunun yeniden değerlendirileceği 25.06.2008 tarih ve 6596 sayılı yazı ile Valiliğe bildirilmiştir.

Suruç Organize Sanayi Bölgesi:

- Henüz tüzel kişiliği kazanmamış, kurum görüşleri tamamlanmış olup, 15.02.2007 tarih ve 1326-1331 sayılı yazı ile 72 hektar büyüklüğündeki alanın yer seçiminin uygun görüldüğü Valiliğe bildirilmiştir.
- Ancak il genelinde % 75'lik doluluk oranına ulaşılması halinde konunun yeniden değerlendirileceği 25.06.2008 tarih ve 6596 sayılı yazı ile Şanlıurfa Valiliğine bildirilmiştir.

Tarıma Dayalı İhtisas Organize Sanayi Bölgesi: (Sicil No:254)

- 855 hektar büyüklüğündedir.
- 19 adet sanayi parseli bulunmaktadır.

Söz konusu OSB, sanayi alanından ziyade Besi hayvancılığı bölgesi olarak tasarlanmış, fizibilitesi çalışılan Gıda İhtisas Organize Sanayi Bölgesi'nden çok farklı bir konsepti içermektedir. Şanlıurfa Tarıma Dayalı İhtisas Organize Sanayi Bölgesi (Besi) Projesi, Şanlıurfa-Gaziantep karayolunun 15. km'sinde yer almaktadır. Projeye konu alan, 830 ha olup, OSB olarak ayrılan alanın doğusunda kalmaktadır. Proje alanı ile II. OSB alanı arasında, oluşması muhtemel etkileşimi önlemek amacı ile 300 m sağlık koruma bandı mesafesi bırakılmıştır. Proje alanının II. OSB alanı dışında kalan diğer sınırlarından iç kısma doğru 50 m sağlık koruma bandı bırakılmıştır. Proje alanı tamamen besi işletmelerine yönelik olarak projelendirilmiştir. Besi işletmeleri 200 başlık olarak tasarlanmış olup 125mx40m ebatlarında 5000 m² olarak planlanmıştır. Proje alanının geneli itibari ile engebeli bir arazi yapısına sahip olması ve bölgede hakim rüzgar yönü gibi faktörler dikkate alınarak ahır yerleşimleri planlanmıştır. Proje alanında planlanan ahır işletmeleri arası mesafe en az 40 m olacak şekilde yerleştirilmiştir. Bu mesafede dikkate alınacak olan mesafe hayvanların barındığı ahırlar arasındaki mesafedir. Yardımcı işletmeler arasındaki bu mesafe dikkate alınmamıştır. Proje alanındaki işletmelerin sayısı toplamı; 532'dir. Her işletmede 200 baş hayvanın barındırılacağı hesabı ile toplam 106,400 büyükbaş hayvanın besi amacı ile barındırılması mümkün olacaktır.

Şanlıurfa Gıda İhtisas Organize Sanayi Bölgesi kuruluş faaliyetlerinden biri olarak hazırlanan bu fizibilite çalışmasının sonuçlarından biri de yukarıda bahsedilen OSB'ler ile Gıda İhtisas OSB'nin amaç, kapsam, yöntem ve büyüklük açısından karşılaştırmasının yapılabilmesidir. Ayrıca, bu fizibilite sonucunda, yukarıda zikredilen mevzuat çerçevesinde Bakanlıkca yapılacak yer seçimini müteakip Gıda İhtisas OSB'nin sicil numarası olarak tüzel kişilik kazanması sürecine yardımcı olunması amaçlanmaktadır.

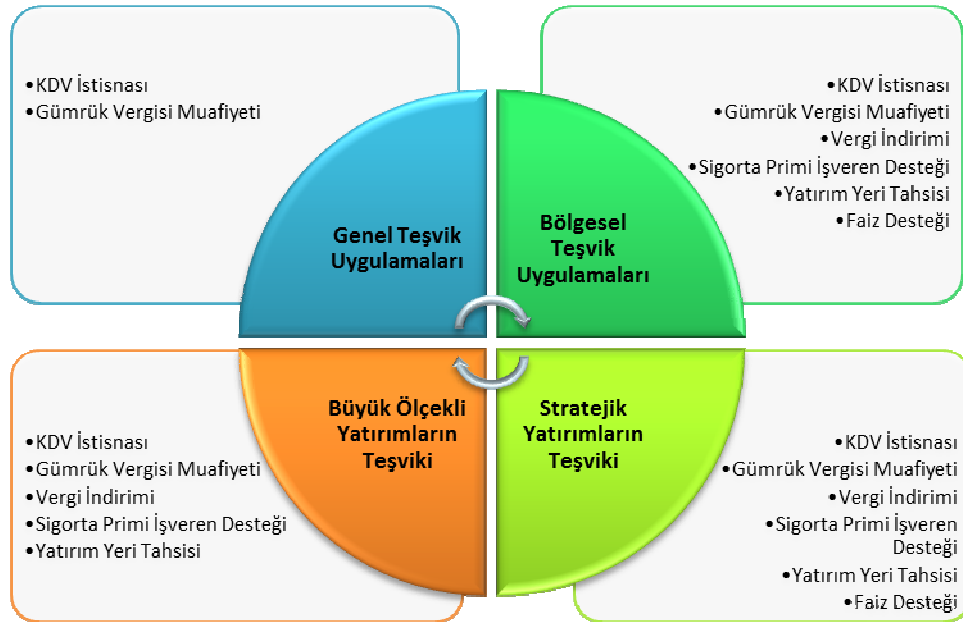
1.7. Şanlıurfa İline ve Gıda İhtisas OSB'sine Yönelik Destekler

Şanlıurfa; tarım, hayvancılık ve gıda imalatı için teşvik uygulamalarından en fazla yararlanan illerden biridir. Kamu tarafından Şanlıurfa iline verilen bazı destekler aşağıda belirtilmiştir;

- Yatırım teşvik belgesi kapsamında desteklenecek hayvancılık yatırımları (Ekonomi Bakanlığı Teşvikleri),
- TKDK (Tarımsal Kırsal Destekleme Kurumu) destekleri,
- Tarım ve Köyişleri Bakanlığının destekleri,
- GAP Eylem Planı kapsamındaki illerde süt sığırcılığı yatırımlarının destekleri,
- Ziraat Bankası faiz indirimi teşvikleri,
- Kırsal Kalkınma Yatırımlarının Desteklenmesi Programı Çerçevesinde Makine ve Ekipman Alımlarının Desteklenmesi Hakkında Tebliğ,
- Karacadağ Kalkınma Ajansı'nın destekleri.

Bunlardan en önemlisi olan 15/06/2012 tarihli Bakanlar Kurulu Kararı ile 19/06/2012 tarihli resmi gazete yayınlanarak yürürlüğe giren yeni teşvik sistemi uygulamalarıdır. Bu teşvikler genel teşvik uygulamaları, bölgesel teşvik uygulamaları, büyük ölçekli yatırımların teşviki ve stratejik yatırımların teşviki adı altında dört ana başlıkta toplanmıştır. Bu uygulamalar altında yer alan teşvikler Şekil 15'te gösterilmiştir.

Şekil 15 Yeni Teşvik Sistemi

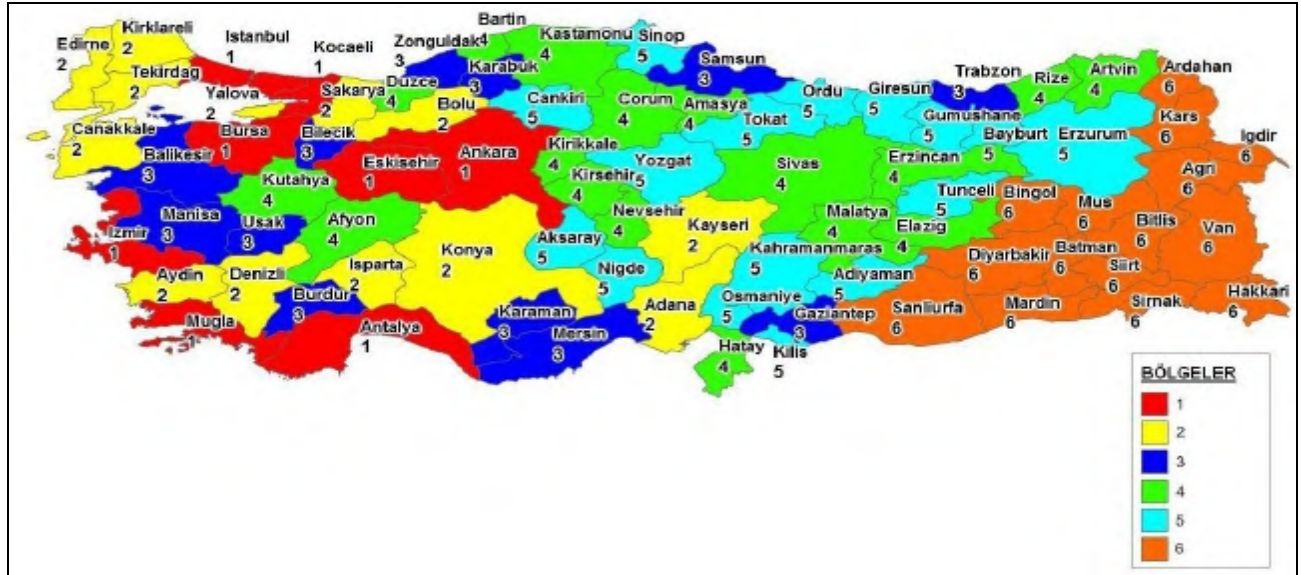

Kaynak: Ekonomi Bakanlığı, Teşvik Uygulama ve Yabancı Sermaye Genel Müdürlüğü

Yeni teşvik sistemi ile; genel teşvik uygulamaları başlığı altında bölge ayrımı yapılmaksızın teşvik edilmeyecek yatırım konuları ile diğer teşvik uygulamaları kapsamında yer almayan ve belirlenen asgari sabit yatırım tutarı şartını sağlayan yatırımların KDV İstisnası ve Gümrük Muafiyeti Destekleri ile desteklenmesine devam edilecektir. Yatırımcılara, yatırımlarının Şanlıurfa'nın da içinde bulunduğu 6. Bölgede yapılması halinde yeni bir uygulama olarak asgari ücret üzerinden hesaplanan Gelir Vergisi Stopajı Desteği ve Sigorta Primi İşçi Hissesi Desteği sağlanacaktır.

Bölgesel teşvik uygulamalarında ise yeni bir Bölgesel, Harita-İl Bazlı Bölgesel, Teşvik Sistemine geçiş sağlanmıştır. Bu doğrultuda Türkiye'deki iller 6 ana grup altında sınıflandırılmıştır. İdari sınırlara göre alt bölgelerin dağılımı Şekil 16'da gösterilmiştir. Bu sınıflandırmada 6. Bölge sosyo-ekonomik açıdan görece az gelişmiş bölge olarak tanımlanmış ve bu bölgeye yeni teşvik sistemi kapsamında cazip destekler sunulması kararlaştırılmıştır.

Şekil 16 İl Sınırlarına Göre Alt Bölgelerin Dağılımı

Kaynak: Ekonomi Bakanlığı, Teşvik Uygulama ve Yabancı Sermaye Genel Müdürlüğü

Bölgesel teşvik uygulamaları için idari sınırlar dikkate alınarak yapılan sınıflandırma neticesinde 6. Bölge Tablo 24'te yer alan illerden oluşmuştur. Şanlıurfa yapılan sosyo-ekonomik sınıflandırma neticesinde 6. Bölge'de yer almıştır. Bu sonuçla, bölgede yapılacak yeni yatırımlar birçok cazip desteğe ulaşma imkanına sahip olmuştur. Şanlıurfa'nın 6. Bölge'de yer alan illerden; ülkenin başkentine, nüfus yoğunluğu daha fazla olan batı illerine ve AB ülkelerine konum

itibariyle en yakın il olması, ülke sınır kapılarını idari sınırları içinde barındırması, genç ve artan nüfusu ile demografik özellikleri bakımından diğer 6. Bölge illerinden daha avantajlı bir konumda olması gibi hususlar ilin bu desteklerden yararlanmak isteyecek yerli ve yabancı yatırımcılar için cazibe merkezi olması noktasında önemli sebepler olacaktır.

Tablo 24 Alt Bölgeler Sınıflamasında Yer Alan İller

1. Bölge	2. Bölge	3. Bölge	4. Bölge	5. Bölge	6. Bölge
Ankara	Adana	Balıkesir	Afyonkarahisar	Adıyaman	Ağrı
Antalya	Aydın	Bilecik	Amasya	Aksaray	Ardahan
Bursa	Bolu	Burdur	Artvin	Bayburt	Batman
Eskişehir	Çanakkale	Gaizantep	Bartın	Çankırı	Bitlis
İstanbul	Denizli	Karabük	Çorum	Erzurum	Bingöl
İzmir	Edirne	Karaman	Düzce	Giresun	Diyarbakır
Kocaeli	Isparta	Manisa	Elazığ	Gümüşhane	Hakkari
Muğla	Kayseri	Mersin	Erzincan	Kahramanmaraş	Iğdır
	Kırklareli	Samsun	Hatay	Kilis	Kars
	Konya	Trabzon	Kastamonu	Niğde	Mardin
	Sakarya	Uşak	Kırıkkale	Ordu	Muş
	Tekirdağ	Zonguldak	Kırşehir	Osmaniye	Siirt
	Yalova		Kütahya	Sinop	Şanlıurfa
			Malatya	Tokat	Şırnak
			Nevşehir	Tunceli	Van
			Rize	Yozgat	
			Sivas		

Kaynak: Ekonomi Bakanlığı, Teşvik Uygulama ve Yabancı Sermaye Genel Müdürlüğü

Yeni teşvik sistemi'nde bölgesel teşvik uygulamalarında yapılan değişiklikler ile bölgeler; yatırım katkı oranı, vergi indirimi oranı ve işletme/yatırım döneminde uygulanacak katkı oranı açısından kademeli bir teşvik sistemine tabi olacaklardır. Şanlıurfa'nın da içinde bulunduğu 6. Bölge bu anlamda teşvik oranları bakımından en avantajlı bölge konumunu sürdürmektedir. Bu durumda Şanlıurfa iline teşvik kapsamında yatırım yapmak isteyen yatırımcılara %50 oranında yatırıma katkı desteği ve %90 oranında vergi indirim desteği verileceği belirtilmiştir. Diğer taraftan uygulanacak olan katkı oranının %80'lik kısmının yatırım döneminde, %20 oranında ise işletme döneminde uygulanacağı belirtilmiştir.

Tablo 25 Bölgesel Teşvik Uygulamalarında Vergi İndirimi

Bölgeler	Yatırım Katkı Oranı (%)	Vergi İndirim Oranı (%)	İşletme/Yatırım Döneminde Uygulanacak Katkı Oranı (%)	
			Yatırım Dönemi	İşletme Dönemi
1. Bölge	15	50	0	100
2. Bölge	20	55	10	90
3. Bölge	25	60	20	80
4. Bölge	30	70	30	70
5. Bölge	40	80	50	50
6. Bölge	50	90	80	20

Kaynak: Ekonomi Bakanlığı, Teşvik Uygulama ve Yabancı Sermaye Genel Müdürlüğü

Öte yandan, bölgesel teşvik uygulamaları kapsamında OSB'lere yönelik yeni vergi indirimi uygulamaları hayata geçirilmiştir. Uygulamaya yönelik vergi indiriminin detayları Tablo 25'te gösterilmiştir. OSB'lere yönelik vergi indirimi Tablo 26'da yer alan örnek uygulama ile de açıklanmıştır. Misalen, 6. Bölge'de yer alan Şanlıurfa iline 5 milyon TL tutarındaki bir yatırım yapılması durumunda, bu yatırımdan dolayı olarak indirilebilecek vergi tutarı 2 Milyon 750 Bin TL olacaktır. Bu vergi indiriminin 2 Milyon 200 Bin TL'si yatırım döneminde 550 Bin TL'si işletme döneminde sağlanacaktır. Diğer taraftan, yatırıma katkı tutarına kadar uygulanacak kurumlar/gelir vergisi oranı ise yalnızca %2 olacaktır.

Tablo 26 OSB'lere Yönelik Vergi İndirim Uygulaması

	2. Bölge	3. Bölge	4. Bölge	5. Bölge	6. Bölge
Yatırım Tutarı (Bin TL)	5,000	5,000	5,000	5,000	5,000
Vergi İndirimi	60	70	80	90	90
Yatırıma Katkı Oranı (%)	25	30	40	50	55
İndirebilecek Vergi Tutarı (Bin TL)	1,250	1,500	2,000	2,500	2,750
Yatırım Döneminde (Bin TL)	(%20) 250	(%30) 450	(%50) 1,000	(%80) 2,000	(%80) 2,200
İşletme Döneminde (Bin TL)	(%80) 1,000	(%70) 1,050	(%50) 1,000	(%20) 500	(%20) 550
Yatırıma Katkı Tutarına Kadar Uygulanacak Kurumlar/Gelir Vergisi Oranı	%8 (İndirilecek Vergi Oranı:%12)	%6 (İndirilecek Vergi Oranı:%14)	%4 (İndirilecek Vergi Oranı:%16)	%2 (İndirilecek Vergi Oranı:%18)	%2 (İndirilecek Vergi Oranı:%18)

Kaynak: Ekonomi Bakanlığı, Teşvik Uygulama ve Yabancı Sermaye Genel Müdürlüğü

Yeni teşvik sisteminde üç ana başlık altında sunulan sigorta primi işveren desteği bölgesel teşvik uygulamaları bakımından incelenmiştir. Tablo 27 bölgeler arası sigorta primi işveren desteği farklılıklarını özetlemektedir. Destek tüm 6. Bölge illerine, bu bakımdan Şanlıurfa'ya, pozitif anlamda bir ayrımcılık yapmaktadır. Diğer bölgelerin aksine, 6. Bölge illeri tarafından 31.12.2013 yılına kadar 10 yıl boyunca yararlanılabilecek olan destekler 01.01.2014 tarihi itibarıyla 7 yıl ile sınırlı olarak verilecektir. Yine, destek tavanı (Sabit Yatırım Oranı) bölgesel teşvik uygulamaları için %50 olarak belirlenmiştir. Diğer taraftan, Şanlıurfa'da yapılacak bir büyük ölçekli yatırım için bu oran %15'tir.

Tablo 27 Sigorta Primi İşveren Hissesi Desteği

Bölgeler	31.12.2013'e kadar	01.01.2014 İtibarıyla	Destek Tavanı (Sabit Yatırıma Oranı, %)	
			Bölgesel Teşvik Uygulamaları	Büyük Ölçekli Yatırımların Teşviki
1	2 yıl	-	10	3
2	3 yıl	-	15	5
3	5 yıl	3 yıl	20	8
4	6 yıl	5 yıl	25	10
5	7 yıl	6 yıl	35	11
6	10 yıl	7 yıl	50	15

Kaynak: Ekonomi Bakanlığı, Teşvik Uygulama ve Yabancı Sermaye Genel Müdürlüğü

Yeni teşvik sistemi bölgesel teşvik uygulamalarında ve stratejik yatırımların teşvikinde faiz desteği sağlamaktadır. Şanlıurfa bu desteklerden bölgesel teşvik uygulamaları kapsamında en avantajlı bir şekilde faydalanabilecektir. Bölgelere yönelik faiz desteği uygulaması Tablo 28'de gösterilmiştir. Şanlıurfa'nın da dahil olduğu 6. Bölge illeri için bu oranlar TL cinsi krediler için 7 puan, döviz cinsi krediler için ise 2 puan olarak uygulanacaktır. Aynı şekilde 6. Bölge illeri için azami destek tutarı da diğer bölgelere kıyasla daha yüksek olup 900 Bin TL olarak belirlenmiştir.

Yeni teşvik sisteminin, Şanlıurfa'ya yatırım yapacak olan yatırımcılara sunduğu destekler bölgesel teşvik uygulamaları kapsamında Tablo 29'da özetlenmiştir. Şanlıurfa 6. Bölgede yer alan bir il olarak sunulan desteklerden diğer bölgelere nazaran daha avantajlı bir biçimde yararlanma imkanına sahip olacaktır. Ayrıca Şanlıurfa gelişmiş bölgeler olarak sınıflandırılan bölgelere sunulmayan bazı destek türlerinden ötürü de yatırımcılar tarafından tercih sebebi olabilecektir. Örneğin, faiz Desteği 1 ve 2. bölgelere verilmemektedir. Yine, gelir vergisi stopaj

desteği 6. Bölge dışında hiçbir bölgeye verilmemektedir. Aynı şekilde sigorta primi işçi hissesi desteği yalnızca 6. Bölge illerine verilecek olan bir destek olarak tasarlanmıştır.

Tablo 28 Faiz Desteği

Bölgeler	Destek Oranı		Azami Destek Tutarı (Bin TL)
	TL Cinsi Kredi	Döviz Cinsi Kredi	
1	-	-	-
2	-	-	-
3	3 puan	1 puan	500
4	4 puan	1 puan	600
5	5 puan	2 puan	700
6	7 puan	2 puan	900

Kaynak: Ekonomi Bakanlığı, Teşvik Uygulama ve Yabancı Sermaye Genel Müdürlüğü

Tablo 29 Bölgesel Teşvik Uygulaması

Destek Unsurları		1	2	3	4	5	6
KDV İstisnası		✓	✓	✓	✓	✓	✓
Gümrük Vergisi Muafiyeti		✓	✓	✓	✓	✓	✓
Vergi İndirimi Yatırıma Katkı Oranı (%)	OSB Dışı	15	20	25	30	40	50
	OSB İçi	20	25	30	40	50	55
Sigorta Primi İşveren Desteği (Destek Süresi)	OSB Dışı	2 yıl	3 yıl	5 yıl	6 yıl	7 yıl	10 yıl
	OSB İçi	3 yıl	5 yıl	6 yıl	7 yıl	10 yıl	12 yıl
Yatırım Yeri Tahsisi		✓	✓	✓	✓	✓	✓
Faiz Desteği		Yok	Yok	✓	✓	✓	✓
Gelir Vergisi Stopajı Desteği		Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	10 yıl
Sigorta Primi İşçi Hissesi Desteği (Destek Süresi)		Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	10 yıl

Kaynak: Ekonomi Bakanlığı, Teşvik Uygulama ve Yabancı Sermaye Genel Müdürlüğü

Yeni teşvik sisteminde yatırımların OSB’lerde yapılmasına yönelik özendirici destekler de bulunmaktadır. Örneğın Şanlıurfa’da yatırımını OSB dışında yapan bir yatırımcı sigorta primi işveren desteğinden 10 yıla kadar yararlanabilmekte iken, yatırımını OSB içinde yapan yatırımcı bu destekten 12 yıl boyunca yararlanma imkanına sahip olacaktır. Bunun yanında, 6. Bölge illerine verilen %50 oranındaki vergi indirimi yatırıma katkı oranı OSB içi yatırımlar için %5 artırılarak %55’e yükseltilmiştir. Bu uygulama ile yatırımların öncelikli olarak sosyo-ekonomik olarak geri kalmış illere gitmesi planlanmıştır.

Teşvik sisteminde dikkat çeken bir diğer husus da, bazı desteklerde OSB İçi ve OSB Dışı şeklinde bir ayrıma gidilmek sureti ile yatırımın OSB içinde yapılması özendirilmektedir. Örneğin, eğer 6. Bölge illerinde yatırım yapmak isteyen bir yatırımcı yatırımını OSB içinde yapmayı tercih etmediği takdirde yatırımının 5. Bölgede OSB’de yapan bir yatırımcıdan vergi indirimi yatırıma katkı oranı ve sigorta primi işveren desteği bakımından bir avantajı olmayacaktır. Bu nedenle yatırımcıların yatırım desteklerinden en avantajlı bir şekilde yararlanmasının yolu yatırımlarını Şanlıurfa’nın da aralarında bulunduğu 6. Bölge illerinde OSB içinde gerçekleştirmeleridir.

Yeni teşvik sistemi’nin bir yatırımcı açısından bölgeler arasında yapacağı tercih neticesinde maddi anlamda ne gibi farklar oluşturduğu ya da hangi bölgenin yatırım maliyeti bakımından ne düzeyde bir maliyet avantajına sahip olduğu Tablo 30’de yer alan uygulamalı örnekte gösterilmiştir. 5 Milyon TL tutarındaki 40 kişilik istihdam öngören bir yatırım için 6. Bölgede yapılan bir yatırımı verilecek devlet desteği toplamda 5 Milyon 797 Bin TL’ye ulaşmaktadır. Bir diğer deyişle yatırımcı tarafından yapılan desteğe ek olarak, yatırım tutarının %116’sı kadarı devlet tarafından yüklenilecektir. Yani, destek yoğunluğu 6. Bölge illerinde % 116’ya ulaşmaktadır. Diğer bölgeler ile kıyaslandığında 6. Bölge’den sonra en fazla destek verilen bölge olan 5. Bölge’de toplam devlet desteği 6. Bölge’deki tutardan 2 Milyon 85 bin TL daha az olacaktır. Bu rakam 5. Bölge için 3 Milyon 712 Bin TL’dir. Bu durumda 5. Bölge’deki illerde yatırım destek yoğunluğu %76 düzeyinde kalmış olacaktır. Yani, Şanlıurfa’nın da dahil olduğu 6. Bölge illerine yapılan yatırımlar en yakın rakip bölgeye yapılan yatırımlardan % 42 oranında daha fazla devlet desteği alma imkanına sahiptir. Bu hesaplamada OSB dışında yapılacak bir yatırım dikkate alınmıştır. Şanlıurfa’da OSB içinde yapılacak bir yatırıma verilecek desteğin süresi 2 yıl daha fazla miktarı 250 Bin TL daha fazla ve destek yoğunluğu ise %5 daha fazla yani %121 olacaktır. Bu veriler ışığında Şanlıurfa’da OSB’de yatırım yapmanın yatırımcılar açısından büyük avantajları olduğu bir kez daha ortaya çıkmaktadır.

Yeni teşvik sisteminde bölgesel teşvik uygulamaları dışında büyük ölçekli yatırımlar da teşvik edilmektedir. Yeni teşvik sistemi ile Tablo 31’de yer alan yatırım konularında, asgari yatırım tutarlarında yatırım yapan yatırımcılara çeşitli destekler sunulmaktadır. Yeni teşvik sisteminde bazı yatırım konularında asgari sabit yatırım tutarında indirimle gidildiği görülmektedir.

Tablo 30 Alt Bölgelerde Uygulanan Destekler

Yatırım Tutarı: 5 Milyon TL, İstihdam: 40 Kişi						
Bölgeler	1. Bölge	2. Bölge	3. Bölge	4. Bölge	5. Bölge	6. Bölge
Destek Unsurları (Bin TL)						
KDV İstisnası	114	114	114	114	114	114
Gümrük Vergisi Muafiyeti	70	70	70	70	70	70
Vergi İndirimi	750	1,000	1,250	1,500	2,000	2,500
Sigorta Primi İşveren Desteği	165	248	413	495	578	826
Faiz Desteği	-	-	500	600	700	900
Yatırım Yeri Tahsis	250	250	250	250	250	250
Gelir Vergisi Stopajı Desteği	-	-	-	-	-	542
Sigorta Primi İşçi Hissesi	-	-	-	-	-	595
Toplam Devlet Desteği	1,349	1,682	2,597	3,029	3,712	5,797
Destek Yoğunluğu (%)	27	34	52	61	74	116

Kaynak: Ekonomi Bakanlığı, Teşvik Uygulama ve Yabancı Sermaye Genel Müdürlüğü

Tablo 31 Yatırım Konuları ve Asgari Sabit Yatırım Tutarı (Milyon TL)

Yatırım Konuları		Asgari Sabit Yatırım Tutarı (Milyon TL)
Kimyasal Madde ve Ürünlerin İmalatı	-1000	200
Rafine Edilmiş Petrol Ürünleri İmalatı	-	1000
Transit Boru Hattıyla Taşımacılık Hizmetleri Yatırımları	-	50
Motorlu Kara Taşıtları Ana Sanayi Yatırımları	-250	200
Motorlu Kara Taşıtları Yan Sanayi Yatırımları	-100	50
Demiryolu ve Tramvay Lokomotifleri ve/veya Vagon İmalatı Yatırımları	-	50
Liman ve Liman Hizmetleri Yatırımları	-250	200
Elektronik Sanayi Yatırımları	-1000	50
Tıbbi Alet, Hassas ve Optik Aletler İmalatı Yatırımları	-	50
İlaç Üretimi Yatırımları	-100	50
Hava ve Uzay Taşıtları ve/veya Parçaları İmalatı Yatırımları		50
Makine (Elektirikli Makine ve Cihazlar Dahil) İmalatı Yatırımları		50
Metal Üretimine Yönelik Yatırımlar: Maden Kanununda belirtilen 4/C grubu metalik madenlerin cevher ve/veya konsantresinden nihai metal üretimine yönelik yatırımlar (bu tesisler entegre madencilik yatırımları dahil)		50

Kaynak: Ekonomi Bakanlığı, Teşvik Uygulama ve Yabancı Sermaye Genel Müdürlüğü

Yeni teşvik sisteminde büyük ölçekli yatırımların teşviki başlığı altında; KDV istisnası, gümrük vergisi muafiyeti, vergi indirimi, sigorta primi işveren desteği, yatırım yeri tahsis, faiz desteği ile gelir vergisi stopajı desteği ve sigorta primi işçi hissesi desteği yer almaktadır. Tablo 32 büyük ölçekli yatırımların teşvikine yönelik bölgeler bazında verilecek olan destekleri özetlemektedir. Şanlıurfa için OSB içinde yapılacak olan büyük ölçekli bir yatırım için %65 oranında vergi indirimi yatırıma katkı oranı bulunmaktadır. Yine, sigorta primi işveren desteği OSB içi yatırımlarda 12 yıl olarak belirlenmiştir.

Öteki taraftan, büyük ölçekli yatırımlara faiz desteği verilmezken gelir vergisi stopajı desteği yalnızca 6. Bölge illeri için 10 yıl süreli olarak sağlanmaktadır. Aynı şekilde sigorta primi işçi hissesi desteği de yalnızca Şanlıurfa'nın da içinde yer aldığı 6. Bölge illerine 10 yıl süreli olarak verilmektedir.

Tablo 32 Büyük Ölçekli Yatırımların Teşviki

Destek Unsurları		1	2	3	4	5	6
KDV İstisnası		✓	✓	✓	✓	✓	✓
Gümrük Vergisi Muafiyeti		✓	✓	✓	✓	✓	✓
Vergi İndirimi Yatırıma Katkı Oranı (%)	OSB Dışı	25	30	35	40	50	60
	OSB İçi	30	35	40	50	60	65
Sigorta Primi İşveren Desteği (Destek Süresi)	OSB Dışı	2 yıl	3 yıl	5 yıl	6 yıl	7 yıl	10 yıl
	OSB İçi	3 yıl	5 yıl	6 yıl	7 yıl	10 yıl	12 yıl
Yatırım Yeri Tahsis		✓	✓	✓	✓	✓	✓
Faiz Desteği		Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok
Gelir Vergisi Stopajı Desteği		Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	10 yıl
Sigorta Primi İşçi Hissesi Desteği (Destek Süresi)		Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	10 yıl

Kaynak: Ekonomi Bakanlığı, Teşvik Uygulama ve Yabancı Sermaye Genel Müdürlüğü

Yeni teşvik sisteminde yer alan bir diğer destek türü stratejik yatırımların teşvikidir. Bu destek türünden tüm bölgeler yararlanabilmektedir. Desteğe ilişkin detaylar Tablo 33'te gösterilmiştir. Bu destek vasıtasıyla yatırımcılar KDV istisnası ve gümrük vergisinden muafiyet elde edebilmektedir. Yine, %50 oranında bir vergi indirimi ile birlikte destek süresi 6. Bölge'ye özel 10 yıl olarak belirlenmiştir. Bu süre diğer bölgelerde en fazla 7 yıla kadar çıkmaktadır. Aynı şekilde, bu destek türü yatırım yeri tahsis desteğini de içermektedir. Ayrıca, 500 Milyon TL'nin

üzerindeki yatırımların bina-inşaat harcamaları için yatırım desteği ve yatırım tutarının %5'i geçmemek kaydıyla azami 50 Milyon TL'ye kadar faiz desteği tüm bölgelere verilebilmektedir. Stratejik yatırımların teşviki her ne kadar tüm bölgeler için veriliyor olsa da 6. Bölge için daha avantajlı imkanlar sunmaktadır. Örneğin, gelir vergisi stopajı desteği ve sigorta primi işçi hissesi desteği yalnızca 6. Bölge illerine verilmekte ve bu desteklerin süresi 10 yıla kadar sürebilmektedir.

Tablo 33 Stratejik Yatırımların Teşviki

Destek Unsurları		Tüm Bölgeler
KDV İstisnası		✓
Gümrük Vergisi Muafiyeti		✓
Vergi İndirimi	Yatırıma Katkı Oranı (%)	50%
Sigorta Primi İşveren Desteği	Destek Süresi	7 Yıl (6. Bölgede 10 Yıl)
Yatırım Yeri Tahsisi		✓
KDV İadesi		500 Milyon TL'nin üzerindeki yatırımların bina-inşaat harcamaları için
Faiz Desteği		Yatırım Tutarının % 5'i geçmemek kaydıyla azami 50 Milyon TL'ye kadar
Gelir Vergisi Stopajı Desteği		Sadece 6. Bölge yatırımları için 10 Yıl
Sigorta Primi İşçi Hissesi Desteği		Sadece 6. Bölge yatırımları için 10 Yıl

Kaynak: Ekonomi Bakanlığı, Teşvik Uygulama ve Yabancı Sermaye Genel Müdürlüğü

Yeni teşvik sistemi kapsamında; entegre damızlık hayvancılık yatırımları dahil olmak üzere entegre hayvancılık yatırımları, su ürünleri yetiştiriciliği ve gıda ürünleri ve içecek imalatı sektörleri desteklenebilmektedir. Dolayısıyla Gıda ve İçecek Sanayi'ne yönelik yapılacak yatırımlar bu desteklerden yararlanma imkanına sahiptir. Ancak yatırımcıların bu desteklerden yararlanabilmeleri için farklı bölgelerde farklı asgari tutarlarda yatırımlar yapmaları gerekmektedir. Bölgesel desteklerden faydalanabilecek sektörler ve bölgeler itibariyle asgari yatırım tutarlarına/kapasitelerine ilişkin detaylı bilgiler Tablo 34'te yer almaktadır. Şanlıurfa gibi 6. Bölge illerinden birinde gıda ürünleri ve içecek imalatı alanında yatırım yapmak isteyen bir yatırımcının yapması gereken asgari yatırım tutarı 500 Bin TL olarak belirlenmiştir. Bu tutar yatırım amacıyla 6. Bölge dışında alternatif bölgeler bakan yatırımcılar için bu tutarın en az 2 katı

ile 4 katı yani 1 Milyon TL ile 2 Milyon TL arasında değişmektedir. Bu durum rakip destinasyonlara göre Şanlıurfa'ya büyük bir avantaj sunmaktadır.

Tablo 34 Bölgesel Desteklerden Faydalanabilecek Sektörler ve Bölgeler İtibariyle Asgari Yatırım Tutarları veya Kapasiteleri

Sektör Kodu	US-97 Kodu	Bölgesel Teşviklerden Yararlanacak Sektörler	1. Bölge	2. Bölge	3. Bölge	4. Bölge	5. Bölge	6. Bölge
1	121	Entegre damızlık hayvancılık yatırımları dahil olmak üzere entegre hayvancılık yatırımları (dipnot 5'te belirtilen asgari kapasite şartlarına uymayan yatırımlar hariç)	1 Milyon TL	1 Milyon TL	500 Bin TL	500 Bin TL	500 Bin TL	500 Bin TL
2	0500.0.04	Su ürünleri yetiştiriciliği (balık yavrusu ve yumurtası üretimi dahil)	1 Milyon TL	1 Milyon TL	500 Bin TL	500 Bin TL	500 Bin TL	500 Bin TL
3	15	Gıda ürünleri ve içecek imalatı (dip not 6'da belirtilen yatırım konuları hariç)	2 Milyon TL	2 Milyon TL	1 Milyon TL	1 Milyon TL	1 Milyon TL	500 Bin TL

Kaynak: Ekonomi Bakanlığı, Teşvik Uygulama ve Yabancı Sermaye Genel Müdürlüğü

2. GIDA İHTİSAS ORGANİZE SANAYİ BÖLGESİNİN UYGUNLUĞU

2.1. Gıda İhtisas OSB'nin Sektörel ve Bölgesel Politikalara Uygunluğu

Kalkınma Bakanlığı (Eski Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı) tarafından 2003 yılında yayınlanan Türkiye Sanayi Politikası raporuna göre “*Türkiye’de sanayi politikasının temel amacı, sanayinin verimliliğini ve rekabet edebilirliğini arttırmak ve artan küresel rekabet koşulunda, dışa dönük bir yapı içerisinde sürdürülebilir büyümeyi teşvik etmek ve sağlamak*” olarak vurgulanmıştır. OSB’ler; Türk sanayileşme politikasının iyi tesis edilmiş uygulamalarıdır ve sanayi politikasının yukarıda belirtilen temel amacına ulaşılmasında önemli araçlardan birisidir. OSB’ler birçok nedenden ötürü büyük önem taşımaktadırlar; ilk olarak; şehirleşme ve sanayileşme arasındaki etkileşimi planlayacak ve şekillendirecek araçlardır. İkinci olarak, OSB’ler firmaların ortak altyapından faydalanmalarına ve daha kolay ve düşük maliyetli üretim

yapmalarına ve sanayinin çevre üzerindeki olumsuz etkilerinin kontrol edilmesine de imkân tanımaktadır.

Kalkınma Bakanlığı tarafından hazırlanan 9. Kalkınma Planında (2007-2013) İş Ortamının İyileştirilmesi başlığı altında iş ortamının iyileştirilmesinin verimliliğe olan etkisi vurgulanmış ve iş ortamını geliştirmeye yönelik tedbirlere değinilmiştir. Yine 9. Kalkınma Planında ve OVP (Orta Vadeli Program) 2011-2013’de Rekabet Gücünün Artırılması ekseninde “sanayi ve hizmetlerde yüksek katma değerli üretim yapısına geçişin sağlanması” politikası ile “imalat sanayinin dışa dönük bir yapı içinde ekonomik büyümeyi sürükleyen temel sektör olması, yüksek katma değerli mal üretiminin artırılması, kümelenmenin desteklenmesi, sanayi ihracatının artırılması” hedefleri belirlenmiştir.

Ayrıca Şanlıurfa İmalat Sanayisi ve Entegre Sınâî Kalkınma Planı’nda, imalat sanayiinde sektörel gelişme stratejileri ve öncelik alanlarının belirlenmesi öncelik olarak yer almıştır. “Sanayide üretim kapasitesinin ve katma değer artması” stratejisi ile “sanayide yığılma ve dışsalılıklardan faydalanmak için Diyarbakır ve Şanlıurfa illeri için bazı sektörler öncelikli olarak geliştirilecek, ayrıca bölge potansiyelleri ve fırsatları üretimde avantaja dönüştürerek bölgede ve bölge dışında pazar potansiyeli bulunan yeni imalat sanayi kolları geliştirilecektir.” ibarelerine yer verilmiştir.

9. Planda işletmelerin belirlenmiş sanayi bölgelerinde kurulması ve mevcutların bu alanlara taşınmasının özendirilmesi amaç olarak ifade edilmiştir. Türkiye Sanayi Politikası (2003)’nda Organize Sanayi Bölgelerinin geliştirilmesine önem verileceği belirtilmiş, sanayileşmenin kentsel gelişme üzerindeki olumlu etkilerinden faydalanmak üzere orta ölçekli şehirlerde gerekli altyapıya sahip organize sanayi bölgelerinin kurulması politika olarak benimsenmiştir. Şanlıurfa İmalat Sanayisi ve Entegre Sınâî Kalkınma Planında “Organize çalışma alanlarının altyapılarının güçlendirilerek kapasitelerinin artırılması” stratejisi ile de bölgede faaliyette olan OSB ve KSS (Küçük Sanayi Sitesi)’lerin altyapıları geliştirilerek, yatırımlar için daha uygun çalışma alanlarının oluşturulması sağlanacağı ifade edilmiştir. Ayrıca, Şanlıurfa Sanayisinin Yeniden Yapılandırılması Projesi kapsamında Tarıma Dayalı Gıda Sektörü için Temel Stratejiler bölümünde 2. Strateji olarak mevcut tarıma dayalı gıda sektörünün rekabet edebilirliğinin geliştirilmesi stratejisi yer almaktadır.

Sektörel gelişme yol haritalarına referanslı olarak, Şanlıurfa için Entegre Sınâî Kalkınma Planı kapsamında öngörülen vizyonun hayata geçirilmesi amacıyla bir dizi proje öngörülmüş olup, anılan projelere ilişkin teklifler hazırlanmıştır. Paydaşlarla istişare içerisinde önce 30 proje teklifinden oluşan bir “uzun liste” belirlenmiş olup, daha sonra da öncelikli uygulama için 16 tanesi “kısa listeye” alınmıştır. Tablo 35’te yer alan pilot proje listesine dikkat edildiği takdirde tarıma dayalı sanayinin önemi ve söz konusu projelerin mekansal ve altyapı ihtiyaçları ön plana çıkmaktadır.

Tablo 35 Pilot Projeler

Sektör	Proje	Açıklama
Tarıma Dayalı Gıda Sanayi	Gıda işleme pilot tesisi ve inkübütörünün kurulması	Yerelde üretilen tarımsal ürünlere ilişkin potansiyel girişimcileri hedefleyen gıda işleme tesisleri için inkübatör ve pilot tesis
Tarıma Dayalı Gıda Sanayi	Ambalaj/hazır gıda konusunda kadın kooperatifleri kurulması	Hazır gıda (meze,salata) ve ambalaj alanlarında kadın girişimciliğinin teşvik edilmesi için altyapı ile teknik danışmanlık sağlanması
Tarıma Dayalı Gıda Sanayi	Meyve ve sebzeler için yüksek etkili kurutucular sağlanması	İl genelinde çeşitli noktalarda, kurutma maliyetinin azaltılması, kalitenin artırılması için güncel, hijyenik,güneş enerjisi ile çalışan sebze ve meyve kurutma tesislerinin kurulması
Tarıma Dayalı Gıda Sanayi	Tohum seçim hizmetinin sağlanması	Çeşitli noktalarda tohum seçim hizmetleri sağlayarak buğday işleme sektörü (bulgur, makarna ve buğday unu firmaları) için tek bir buğday türü sağlanmasına destek olunması
Tarıma Dayalı Gıda Sanayi	Üniversite-gıda sanayi forumunun kurulması	Gıda mühendisliği müfredatının geliştirilmesi ve üniversite ile özel sektör arasındaki sıkı ilişkilerin teşvik edilmesine yönelik program

Kaynak: Şanlıurfa için Entegre Sınâî Kalkınma Planı, 2010

TRC2 Bölgesi (Diyarbakır, Şanlıurfa) Bölge Planında (2011-2013) bölgenin sorunları, ihtiyaçları ve potansiyelleri doğrultusunda belirlenen “istihdam kapasite ve rekabet gücü” gelişme eksenini ekonomik gelişmeye ilişkin temel amaçlar içermektedir. Bu gelişme eksenini ile zengin doğal kaynaklara ve kültürel mirasa, yüksek tarımsal üretime, tarıma dayalı sanayi ve turizm potansiyeline sahip olan TRC2 Bölgesinde üretim ve istihdam kapasitesinin artırılması, üretimde katma değer yaratılması ve insan kaynaklarının geliştirilmesi ile rekabet gücünün artırılması hedeflenmektedir. Gelişme eksenini kapsamında amaçlar; istihdam ve üretimde katma değeri

artırmak, tarımsal ve endüstriyel üretimde verimin artırılması, katma değeri yüksek üretim yapısına geçilmesi, bölge potansiyelleri ve tüketim talepleri doğrultusunda imalat sanayinin geliştirilmesi ve KOBİ’lerin kapasitelerinin geliştirilmesi ile istihdam kapasitelerinin artırılması şeklinde belirlenmiştir.

1.2 no’lu “*istihdam ve üretimde katma değeri artırmak*” amacı için pazarlama, rekabetçilik ve gelir kaynaklarının çeşitlendirilmesi öncelikli sorun alanına yönelik olarak Tarıma Dayalı İhtisas Organize Sanayi Bölgelerinin oluşturulması çözümü önerilmektedir (**bkz: EK-3**). Yine aynı amaca yönelik olarak belirlenen 1.2.2.1 no’lu “*bölgede yoğunlaşan sanayi alt sektörlerinin geliştirilmesi*” alt stratejisi kapsamında öncelikli olarak geliştirilecek sektörler: Gıda ürünleri ve içecek imalatı, tekstil ve giyim eşyası imalatı, madencilik, taşocakçılığı, taş ve toprağa dayalı sanayi, makine ve teçhizat hariç; fabrikasyon metal ürünleri imalatı sektörleri sayılmış ve gıda sanayinin önemi vurgulanmıştır. Yine 1.2.2.2 no’lu “*bölge potansiyelleri ve tüketim talepleri doğrultusunda imalat sanayinin elıştırılması*” alt stratejisi ile bölge ekonomisinde imalat sanayine vurgu yapılmıştır. 1.4 no’lu “*iş ve yatırım ortamını iyileştirmek*” amacına yönelik olarak organize çalışma alanlarının altyapılarının güçlendirilerek kapasitelerinin artırılması stratejisi belirlenmiştir.

Strateji 1.4.2 no’lu “*sanayide ihtisaslaşma ve kümelenmenin teşvik edilmesi*” stratejisinde “*bölgede ihtisas sanayi bölgeleri kurulmasına ilişkin sektörel bazda kümelenme analizlerinin yapılması*” ve “*OSB ve tarıma dayalı ihtisas OSB yatırımları tamamlanması*” tedbirleri ile somut olarak yapılması gerekenler ifade edilmiştir. Aynı amaca yönelik hazırlanan “*iş ve yatırım ortamını iyileştirmek*” amacına yönelik sorunlar ve çözüm önerileri tablosunda da sanayi altyapısının yetersiz olması sorunu için Tarıma Dayalı ihtisas OSB’lerin tamamlanması önerisi getirilmiştir (**bkz: EK-4**).

Bölge sanayisi gelişmemiş olmakla birlikte bölgede bazı imalat sanayi alt sektörleri öne çıkmakta ve yoğunluk kazanmaktadır. Kalkınma Bakanlığı tarafından yapılan “İllerde Öne Çıkan Sanayi Sektörleri” araştırmasna göre; Şanlıurfa ilinde “gıda ürünleri ve içecek imalat”, “tekstil ürünleri imalatı”, “makine ve teçhizat hariç; fabrikasyon metal ürünleri imalat” sektörleri öne çıkmaktadır.

ESKP (Entegre Sınai Kalkınma Planı) kapsamında aşağıdaki şekilde belirlenen Şanlıurfa’nın kalkınma vizyonunda da gıda işleme sektörü üzerinden dengeli bir ekonomi tasarlanmıştır; “2020

yılı itibariyle, Şanlıurfa, yüksek katma değerli gıda işleme, tekstil ve imalat alanlarında, hayata geçirilecek sulama projeleri ile etkin tarımsal çıktıları da kullanmak suretiyle güçlü, büyüyen, dengeli bir ekonomiye sahip olacaktır”. Yine bu Planda, Tarıma Dayalı Gıda Sektörü Yol Haritası Stratejileri ve Projeler bölümünde Girişimciliğin ve yeni yatırımların desteklenmesi stratejisi için fizibilite çalışmalarının gerçekleştirilmesi ve tarımsal gıda sektörü STK’ları arasında kapasitenin geliştirilmesini önerilmektedir (bkz: EK-5).

En son olarak; Şanlıurfa Ticaret ve Sanayi Odası’nın 2009-2012 Yılları Stratejik Planında, 20 no’lu, Oda tarafından Şanlıurfa Sanayisini geliştirici yönde çalışmalarda bulunmak amacına yönelik olarak, 20.1.1 no’lu “*Organize Sanayi Bölgesi alanlarının genişletilmesi, altyapısının iyileştirilmesi ve yatırımcı sayısının artırılması yönünde girişimlerde bulunmak*” faaliyetleri planlanmıştır.

2.2. Mevcut OSB’ler ve İhtisas OSB İle İlişkileri

OSB’de sektörel bazda bir inceleme yapıldığında; tekstil sektörünün daha ağırlıklı olduğu görülmektedir (bkz: Tablo 36). Toplamda 168 müteşebbisin birden fazla sektörde yer almasından dolayı faaliyet konularına göre firma sınıflandırmasında toplam 189 firma gösterilmektedir. Bölgede pamuk üretiminin çok olması, bunları pamuk elyafı haline getiren çırçır fabrikalarının hızla kurulmasına neden olmuştur. OSB’deki tekstil firmaların da yaklaşık %60’ı çırçır fabrikalarından oluşmaktadır. Aynı zamanda pamuk hasadından sonra dönemsel olarak çalışan bu firmalar yılın sadece 4-5 ayında faaliyet göstermekte diğer aylarda herhangi bir faaliyette bulunmamaktadırlar. I.OSB bu şekilde yapılan yatırımlara izin verilmesi nedeniyle şu anda yeni yatırımcılara yer verme konusunda sıkıntılar yaşanmakta olup yeni bir OSB yapılması ihtiyacı hasıl olmuştur. Söz konusu kuruluşlar, neticede yıl boyu istihdam sağlayacak olan diğer sanayi kuruluşlarının yer sıkıntısı ile karşı karşıya kalmasında önemli rol oynamaktadırlar.

I.OSB’deki işletmelerin büyük bir kısmı üretim aşamasındadır (bkz: Tablo 37). Ancak çeşitli nedenler dolayı kapalı olan veya faaliyetini durdurmuş işletmelerin sayısının yüksek olması da firmaların rekabet düzeylerinin düşüklüğüne işaret etmektedir. Buna neden olarak, firma ve sektör seçiminde seçici davranılmaması ve seçilecek sektörlerle uygun sanayi parsellerinin üretilmemesi olarak gösterilmektedir. Bunlardan dolayı Bölge için hedeflenen rekabet edebilirlik düzeyi ve işletmelerin sürdürülebilirliği sağlanamamıştır.

Tablo 36 Şanlıurfa I. OSB Firmaların Sektörel Dağılımı

Sektör	Sanayi	Üretim	Firma sayısı	Toplam	% Dağılımı
Gıda İçki ve Tütün Sanayi	Süt ve Süt Ürünleri	Süt	2	52	27.50%
	Sebze ve Meyve İşleme Sanayi	Hazır Yemek	2		
		Pekmez, Reçel	1		
	Bitkisel ve Hayvansal Yağlar	Ham, Rafine Yağ	19		
	Un ve Un Ürünleri	Buğday Unu	2		
	Şekerleme, Kakao, Çikolata	Tahin Helvası	2		
		Lokum	1		
	Başka Yerde Sınıflandırılmamış Gıda Maddeleri	Bulgur, Mercimek	9		
		Kırmızı Pul Biber	2		
		Dondurma Külâhı	1		
		Antep Fıstığı	3		
		Mısır Kurutma	6		
Tekstil Örmek Konfeksiyon ve Deri Sanayi	Tekstil Elyafın Hazırlanması, İplik Haline Götürülmesi, Dokunması, Boya ve Terbiye İşlemleri	Lif Pamuk	66	106	56.07%
		Çiğit			
		Linter Pamuğu	6		
		Pamuk İpliği	21		
		İplik Bükümü	2		
		Elastan İplik	1		
		İplik Kesimi	1		
		Dokuma Kumaş	1		
	Örmek Kumaş, Çeşitli Örmek Eşya, Brode ve Nakış İşleme	Örmek Kumaş	1		
		Çorap	2		
		Çuval	1		
		Takke	1		
	Hazır Giyim (Tabii Deri ve Kürk Dışında Kalan)	Hazır Giyim	2		
		Ev Tekstili	1		
Kimya, Kimyasal Ürünler, Petrol, Kömür, Lastik ve Plastik Sanayi	Boya, Vernik, Reçine	Boya	2	23	12.10%
	İlaçlar (Tıbbi ve İspenceriye Müstahzarat Fabrikaları)	Kimyasal İlaç	3		
	Başka Yerde Sınıflandırılmamış Kimyasal Ürünler	Biodizel	4		

Kaynak: Şanlıurfa Organize Sanayi Bölgesi Müdürlüğü, 2012

Tablo 37 I. OSB’deki İşletmelerin Faaliyet Durumu

Faaliyet Durumu	İşletme Sayısı
Üretimde	155
Deneme Üretiminde	1
İnşaat Halinde	6
Proje Aşamasında	4
Kapalı	22
Üretime Ara Vermiş	7
Üretim Durmuş	1
Faaliyeti Durmuş veya İcrada	44
Toplam	240

Kaynak: Şanlıurfa Organize Sanayi Bölgesi Müdürlüğü, 2012

GAP Projesi ile birlikte Şanlıurfa ilinde sanayi çok büyük bir gelişme göstermiştir. Şanlıurfa I.OSB’de yatırım yapmak isteyen müteşebbis müracaatlarının ciddi oranda artmasından dolayı, kısa sürede Şanlıurfa I.OSB’deki yerlerin tamamı yatırım yapmak isteyen müteşebbislere tahsis edilmiştir. Bölgede yatırım yapmak üzere arsa taleplerinin yoğun bir şekilde devam etmesi ve I.OSB’de yer kalmaması nedeniyle Şanlıurfa II.OSB çalışmalarına başlanmıştır. Avrupa Birliği–Türkiye Katılım Öncesi Mali İşbirliği Programı kapsamında finanse edilen ve Şanlıurfa sanayisinin rekabet edebilirliğini arttırmayı hedefleyen “Şanlıurfa Sanayisinin Yeniden Yapılandırılması Projesi (ŞSYYP)” kapsamında kurulmakta olan II.OSB, 2010’un ilk çeyreği itibariyle rekabet gücü yüksek firmaların yerleşmesine hazır hale getirilmiştir.

Şanlıurfa Sanayisinin Yeniden Yapılandırılması Projesi

Projenin temel hedefi; Güneydoğu Anadolu Bölgesi’nde sosyal istikrara ve ekonomik kalkınmaya katkıda bulunarak, Türkiye’de bölgesel farklılıkları azaltmaktır. Spesifik olarak Proje, Şanlıurfa’da kurulacak II.OSB için stratejik sektörleri belirlemiş olup, OSB’deki firmaların rekabetçi bir biçimde faaliyet göstermelerine imkân tanıyacak iş ortamının tesis edilmesini sağlamayı hedeflemiştir. Bu kapsamda, Entegre Sınâî Kalkınma Planının Geliştirilmesi, Yatırım Fırsatlarının Tanıtımı, Başvuruların Değerlendirilmesi, İş Geliştirme Hizmetleri ve Kurumsal Yapının Güçlendirilmesi bileşenleri altında bütüncül bir yaklaşım ile çalışmalar yapılmıştır. Bunun neticesinde II. OSB’ye, I.OSB’den daha katma değeri yüksek, büyük ölçekli ve bölgenin rekabet gücünün yüksek olduğu alanlarda yatırımlar çekilmiştir.

Aşağıdaki tablodan da görüleceği üzere aşırı kapasitenin mevcut olduğu tekstil – özellikle çırçır prese- tesisleri II.OSB'deki tahsis sürecinde sınırlı sayıda tutulmuştur. Bununla birlikte, II.OSB Bölgenin mevzuat açısından sıkıntıları, fiziki açıdan eksiklikleri, engelleri olması ve genişleme imkanının bulunmaması nedeniyle İlin ihtiyaçlarına karşılık verecek bir konumda bulunmamaktadır. Yaklaşık 140 ha'lık tahsisli alanda toplam 80 firma faaliyet göstermektedir.

Tablo 38 II. OSB'deki İşletmelerin Sektörel Dağılım ve Faaliyet Durumu

Sektör	Firma Sayısı	İşletmelerin Durumu		
		Faaliyet	İnşaat	Proje
Gıda Sanayi	16		7	9
Yem Sanayi	2	1	1	
Plastik Sanayi	9	1	5	3
Dokuma ve Giyim Sanayi	12		7	5
Tarım Alet ve Makinaları Sanayi	3	1	1	1
Elektrikli Makinalar Sanayi	8		4	4
Kimya Sanayi	3		3	
Diğer Sanayi	15	1	6	8
Enerji Sanayi	3	1		2
Cam ve Porselen Sanayi	2		2	
Çimento Sanayi	5		3	2
Tel ve Kablo Sanayi	2		1	
Toplam	80	5	40	34

Kaynak: Şanlıurfa Organize Sanayi Bölgesi Müdürlüğü, 2012

3. GIDA İHTİSAS ORGANİZE SANAYİ BÖLGESİNİN KURULUŞ GEREKÇESİ VE BÖLGESEL DÜZEYDE TALEPLER

Bu bölümde Şanlıurfa'da kurulacak bir gıda ihtisas organize sanayi bölgesi için Bölgede bir potansiyelin olup olmadığı, böyle bir ihtisas alanına somut olarak neden ihtiyaç duyulduğu ve il özelinde somut bir girişimci talebinin olup olmadığının cevabı aranacaktır.

3.1. İldeki Potansiyel ve İhtiyaca Yönelik Güncel Çalışmalar

TRC2 Bölgesi Bölge Planı (2011):

Bölge planı kapsamında bölge yerel aktörleri ile birlikte gerçekleştirilen GZFT Analizi (bkz: EK-6) kapsamında güçlü yan olarak, Bölgede tarıma dayalı sanayiye uygun üretimin

yapılması sayılırken, geliştirilmesi gereken zayıf yön olarak da OSB ve KSS alanlarında fiziksel altyapının yetersiz olması ifade edilmiştir.

Yine aynı dokümanın 5. Bölümü olan Mekansal Gelişme altında, Sanayi ve Ulaştırma Altyapısının Gelişimi başlığında Gaziantep-Birecik-Şanlıurfa ve Şanlıurfa-Viranşehir-Mardin eksenlerinde sanayi gelişim potansiyelinin yüksek olduğu tespiti yapılmıştır. Bu alanlarda öncelikli olarak mevcut organize çalışma alanlarının (OSB ve KSS) altyapısının iyileştirileceği planlanmıştır.

Şanlıurfa için Sanayi, OSB ve Enerji Çalıştayı (Eylül 2010):

20 Eylül 2010 tarihinde 31 kişinin katılımıyla gerçekleştirilen Şanlıurfa için Sanayi, OSB ve Enerji Çalıştayı'nda öne çıkan sorunların listesi Tablo 39'da gösterilmiştir. Tablodan da görüleceği üzere, Şanlıurfa Sanayisi'nin öne çıkan sorunlarından biri olarak ilde Tarıma Dayalı İhtisas OSB'lerin olmaması zikredilmiştir.

Şanlıurfa Lojistik Merkezi Çalışmaları (Aralık 2011):

Karacadağ Kalkınma Ajansı tarafından, Şanlıurfa'ya kurulacak lojistik merkeze paydaş olabilecek tüm tarafların katılımı ile Aralık 2011'de gerçekleştirilen Çalıştay kapsamında; Şanlıurfa'da uluslararası ve/veya ulusal lojistik merkezi potansiyeline sahip ürün grupları olarak hububat, sebze, meyve, bakliyat, pamuk, fıstık ile birlikte gıda sanayi ürünleri gösterilmiştir.

Şanlıurfa Tarıma Dayalı Gıda Sektörü Yol Haritası (Mart 2010):

Söz konusu çalışma kapsamında bölgede yapılacak gıda yatırımlarına yönelik olarak yatırımcıyı bölgeye çekmek için gerekli karar kriterleri belirlenmiştir. Çalışma neticesinde elde edilen Gıda Yatırım Kararları İçin Kriterler Tablo 40'da gösterilmiştir. Bu kapsamda aşağıdaki tablodan da görüleceği üzere bu alanda spesifik sanayi parklarına ihtiyaç duyulduğu beyan edilmiştir.

Suruç Ovası Pompaj Sulama Projesinin Muhtemel Etkileri (2011):

Karacadağ Kalkınma Ajansının 2011 yılında yayınladığı Suruç Ovası Pompaj Sulama Projesinin Muhtemel Etkileri araştırmasında mısır ve pamuk üretiminin artması ile birlikte bu ürünlerin işlendiği işletme sayısında (Mısır Kurutma Tesisleri, Mısır Nişastası, Mısır Cipsi,

Tekstil İşletmeleri, Ham ve Rafine Yağ Tesisleri vb.) artış meydana geleceği ifade edilmiştir. Bunun içinde planlı ve altyapısı hazır alanlara ihtiyacın artacağını göz önüne alarak gıdaya dayalı kümelenmelere imkan sağlayan fiziki mekanlara yatırım yapılması gerekliliği beyan edilmiştir.

Tablo 39 Sanayi Sorunları Listesi

No	Sorun	Puan
1	Sanayi işletmelerinin mali ve kurumsal kapasitelerinin düşük olması, ortaklık kültürünün yerleşmemiş olması	91
2	Girişimciliğin gelişmemiş olması, birikmiş sermayenin sanayi yatırımlarına dönüştürülebilmesi	85
3	Bilinçsiz rekabet sonucu mükerrer yatırımlar nedeniyle oluşan kapasite fazlalığı, potansiyeli olan sektörlerin yeterince gelişmemiş olması	81
4	İşletmelerin pazar araştırması, dışa açılma konularındaki eksiklikleri	81
5	Nitelikli işgücünün yetersiz olması ve sanayi istihdamının payının düşük olması	80
6	Bölgede motor gücü etkisi yaratacak, ölçek ekonomisi için temel olacak entegre tesislerin olmaması	80
7	Üretim kalitesine ve markalaşmaya yeterince önem verilmemesi	78
8	Sanayi altyapısının yetersiz olması. Ulaşım altyapısının eksik olması	76
9	Sanayiye yön vermede özel sektörün aktif rol almaması	75
10	Sanayileşmenin mekansal dağılımının plansız olması, planlanmış bölgeler dışında kontrolsüz sanayi tesislerinin kurulması ve bunun haksız rekabet yaratması	73
11	Firmaların AR-GE çalışmalarına ve inovasyona yeterli önemi vermemeleri, taklitçi yatırımların yapılması	71
12	Tarıma Dayalı İhtisas OSB'lerin olmaması	70
13	İş ortamı ve yatırım açısından bölgenin çekicilik ve erişilebilirliğinin yetersiz olması	69
14	Üniversite-Sanayi işbirliğinin yetersiz olması	69
15	Bölgede atıl durumda olan işletmelerin fazla olması, bunların ekonomiye kazandırılmaması	68
16	İmalat sanayine destek verecek yan sanayinin yeterince gelişmemiş olması	67

Kaynak: Karacadağ Kalkınma Ajansı, 2011-2013 Bölge Planı Çalıştayları Raporu, Mayıs 2012

81 İl Durum Raporu (2010):

Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı'nın 81 İl Durum Raporuna göre Şanlıurfa ilinde nar, kurutulmuş sebze, meyve tesisleri kurulup katma değeri yüksek işçilik maliyetleri düşük ürünler yetiştirilmelidir (Örn. Domates, mısır gibi). Şanlıurfa soya ürünü yetiştirmeye çok uygundur. Bu yönde yatırım teşvik edilmelidir. Zeytin, salça, plastik boru, tohumculuk, ev pansiyonculuğu,

fidancılık kentin sanayisine yön verebilecek yeni yatırım konularıdır. Bu alanlarda yapılacak yatırımların ilin gıda potansiyeli kullanmasında önemli katkılar vereceği düşünülmektedir.

Tablo 40 Gıda Yatırım Kararları İçin Kriterler

	Kriterler
1	Tarıma elverişli alanın ve uygun iklim koşullarının varlığı
2	Su kaynaklarına erişim
3	Vasıfsız ve yarı vasıflı iş gücünün maliyeti
4	Uygulamalı araştırma tesislerine erişim
5	Pazarlara ve dağıtım merkezlerine erişim
6	Tedarikçilere ve kaynaklara erişim
7	İş iklimi-verimlilik, dürüstlük, vergilendirme
8	Vasıfsız ve yarı vasıflı iş gücünün maliyeti
9	Temel hizmet ve tesislere erişim
10	Sanayi parkları

Kaynak: UNDP, Şanlıurfa Tarıma Dayalı Gıda Sektörü Yol Haritası, Mart 2010

Şanlıurfa İçin Entegre Sınai Kalkınma Planı (2011):

UNDP tarafından 2011 yılında yayınlanan Şanlıurfa İçin Entegre Sınai Kalkınma Planında, tarıma dayalı gıda sanayinin ivmelenmeye ihtiyaç duyduğu belirtilmiş olup sektörün karşılaştığı sorunlar arasında aşağıda listelenen konulara yer verilmiştir;

- Uluslararası düzenleme ve standartlara uyum eksikliği,
- Güvenilir tarımsal ürün tedarik zincirine yetersiz erişim,
- Hedef pazarların tercihleri ve gereksinimleri konusunda teknik uzmanlık ve bilgi eksikliği,
- Ticari anlaşmalar/imtiyazlı uygulamalar ve benzer pazar erişim pencereleri ile sezon fırsatları konusunda yetersiz uzmanlık,
- Düşük katma değerli ürünler (ticari ürünler),
- Yetersiz lojistik altyapısı ve tedarik zinciri yönetim becerileri.

Bu çerçevede, söz konusu sorunların çözümü için kümelenme modeline dayanan ve tedarik zinciri güvenliği açısından çok önemli bir araç olan Gıda İhtisas OSB'sine ihtiyaç hasıl olmaktadır.

3.2. Gıda İhtisas OSB'nin Bölgesel Pazar Potansiyeli

Karacadağ Kalkınma Ajansı'nca hazırlanan TRC2 Bölgesi Bölge Planı (2011-2013) Mevcut Durum Analizi raporunda yer alan İhracatta Öne Çıkan Sektörler, Hububat, Bakliyat, Yağlı Tohumlar ve Mamülleri tablosundanda görüleceği üzere Bölge'nin ve Şanlıurfa'nın bu alanda ihracatı ve ülke ihracatındaki payı yıllara göre artmaktadır.

Tablo 41 Yıllara Göre Hububat, Yağlı Tohumlar ve Mamülleri İhracatı (Bin Dolar)

Yıllar	Diyarbakır	Şanlıurfa	TRC2 Bölgesi	Türkiye
2005	6,793	2,791	9,584	2,220,692
2006	8,412	1,845	10,257	2,585,939
2007	9,153	1,350	10,503	2,806,375
2008	13,082	3,451	16,533	3,806,566
2009	19,918	5,688	25,606	3,648,365
2010	15,583	8,620	24,203	2,324,437

Kaynak: TİM, 2010

Aşağıdaki tablodan da görüleceği üzere Türkiye, Irak ve Suriye özelinde gıda ürünleri açısından her iki ülke ithalatında çok önemli bir konuma sahiptir.

Tablo 42 Türkiye'nin Hedef Pazar ve Hedef Sektörlerdeki Mevcut Durumu

	Irak (2010)	Suriye (2009)
Un	1	1
Makarna	1	1
Kahvaltılık tahıl	1	3
Bulgur	1	3
Salça	1	*
Meyve Suyu	1	2

Kaynak: Karacadağ Kalkınma Ajansı, Ülke Raporları, 2010

Ortadoğu pazarları (özellikle Suriye, Irak ve İran pazarları) kültürel benzerlikler, tüketim alışkanlıkları ve yakınlık açısından Türkiye'nin Güneydoğu ve Doğu bölgeleri için erişilebilir pazarlardır. Ayrıca Büyük Arap Serbest Ticaret Anlaşması (BASTA) yürürlüğe girdiğinden ve Suriye ile diğer üyeler arasındaki gümrükler kaldırıldığından, Suriye, Türk şirketler için bir kapı işlevi görmektedir. Türkiye'nin Ortadoğu'da 4 ülke ile iki yönlü serbest ticaret anlaşmaları vardır (İsrail, Suriye, Mısır ve Filistin). Ortadoğu'ya yapılan ihracattaki artış büyük oranda iki yönlü

anlaşmalara bağlı görünmektedir. Anlaşmalar uyarınca ihracatçı firmaların vergisiz mal ticareti, pazarlara ve pazar bilgisine serbest erişim gibi fırsatları vardır. Şanlıurfa'nın Ortadoğu'ya toplam ihracatı 2009 yılında 105 Milyon Dolar seviyesine ulaşmıştır (Irak 43 Milyon Dolar, Suriye 58 Milyon Dolar). Şanlıurfa'daki ihracatçı firmaların Irak ve Suriye'ye yakınlıklarından dolayı nakliye avantajları vardır. Nakliye maliyetleri ve yukarıda bahsedilen diğer avantajlar nedeniyle, Irak'ın normalleşme süreci ve mevcut Suriye'deki iç sorunların çözülmesinden sonra da Suriye ile Türkiye arasında serbest ticaret ilişkisinin yeniden canlandırılacağı hususları ile geçmişte gerçekleştirilen ihracat verilerinin de gösterdiği gibi Ortadoğu bölgesi Şanlıurfa ekonomisi için çok önemli bir pazardır. **Ek-7 ve Ek-8'**de yer alan Orta Doğu Bölgesinde ülkelerin ithalatı ve ürünler itibarıyla gıda İthalatı büyüme rakamları incelendiğinde nüfus artışına paralel çok hızlı gıda ithalatı artışı gözlenmektedir.

Spesifik olarak ülke bazlı, gıda ürünlerinde Şanlıurfa'nın faydalanabileceği potansiyel alanlar aşağıda gösterilmiştir.

Irak Cumhuriyeti

Irak'ın tüm dünyadan gıda ithalatı 2008 ve 2009'da sırasıyla 6.9 ve 4 Milyar Dolar olmuştur. En büyük ithal kalemleri hububat, etler, süt ürünleri, tütün mamulleri ve yağlardır.

Tablo 43 Irak'ın İthal Ettiği Ürünler

Ürün Adı	2008 Değeri (Bin Dolar)
Margarin, Hayvansal, Bitkisel Yenen Yağ	396,699
Yağlar Hidrojenize Edilmiş, Esterfiye	304,225
Buğday, Çavdarla Karışık Buğday	967,512
Radyo, Telefon, Televizyon Vericileri	719,248
Binek Otomobilleri, Steysin Vagonlar	628,585
Süt ve Krema Yoğunlaştırılmış	417,894
Buzdolapları, Dondurucular, Soğutucu	138,858
Tuvalaet Kağıtları, Kağıt Havlu, Mendil	107,931
Tişörtler, Fanilalar, Diğer İç Giyim Eşya	84,407
Pirinç	355,278
Portland Çimentosu, Şaplı Çimento	248,509
Toplam	16,863,380

Kaynak: Stratejik Düşünce Enstitüsü, 2010

Irak'ın 2008 ve 2009 toplam gıda ithalatının sırasıyla %17.1'i ve % 29.0'u Türkiye'den gerçekleştirilmiştir. Irak'ın ithal ettiği seçilmiş gıdalar (un, makarna, kahvaltılık tahıl, bulgur, domates salçası, diğer meyve suyu) 2010 yılında 404 Milyon Dolar'a ulaşmıştır. Bu performans, 2001 yılından itibaren yıllık %48.8 ve 2003 yılından itibaren yıllık %39.2 büyümeye tekabül eder. Söz konusu hız aynı dönemde Irak'ın toplam gıda ithalatının artış hızının (%16.7) oldukça üstündedir. **Ek-9'**da yeralan Irak'ın Dünyadan Seçilmiş Gıdalar İthalatı tablosu incelendiğinde un, makarna, kahvaltılık tahıllar, bulgur, domates salçası ve meyve suyu ithalatının gerçekleştiği ülkeler sıralamasında Türkiye 1. Tedarikçi konumundadır.

Yine FAO (Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü)'nun yayınladığı rapora göre, tarımda verim düşüklüğü, komşu ülkelere gelen ucuz fiyatlı meyve sebzenin sıkı rekabeti, elektrik, su ve ham madde kıtlığı, düşük kullanılabilir gelir, gıdada düzenleyici ve gözetim sisteminin olmaması Irak gıda endüstrisinin problemleri olarak sayılmıştır. Irak'ta yoksulluğa karşı bir önlem olarak uygulanan karne sisteminin uygulamasının devam etmesi beklenmektedir ve dolayısıyla ülkede tarımsal üretimi ve özellikle işlenmiş tarım ürünleri üretiminin yetersiz olması nedeni ile dışa bağımlı kalmaları muhtemel görülmektedir. Haneler, Irak Devleti tarafından kendilerine ithalat yoluyla sağlanmış gıda maddelerinin ulaşması nedeniyle tarım alanında ayrıca üretime yönelmemekte, yine gıda ürünleri her eve devlet eliyle ulaştırıldığından dolayı iç pazara yönelik üretimin de bir getirisi kalmadığı ifade edilmektedir. Irak hükümeti sözkonusu sistemi uzun dönemde kaldırmayı taahhüt etmiş olup, yakın ve orta dönem gündeminde yer alması beklenmemektedir.

Genel olarak bu kapsamda Irak pazarının Şanlıurfa için sunduğu fırsatlar:

- Temel gıdalara dönük markasız ürün talebinin yaygın olması,
- Gıda işleme faaliyetlerinin gelişme potansiyeli kısa-orta vadede mümkün olmaması,
- Gıdada ithal bağımlılığının devam etmesi olarak ifade edilebilir.

Suriye Arap Cumhuriyeti

Suriye'ye yapılan tarımsal ürün ihracatının toplamı Türkiye toplam ihracatı içindeki payı 2003 yılında %4.2 iken 2010 yılında %12.9'a yükselmiştir. Bu yükseliş 17.4 Milyon Dolar'dan 238 Milyon Dolar'a yüksek bir artış (ortalama yıllık %45.2 artış) göstermektedir. Bu sonuç, bazı alanlarda benzer tarımsal üretim yapılmasına rağmen, Türkiye'nin Suriye'ye ihraç potansiyelinin

bulunduğunu göstermektedir. En önemli tarımsal ihraç kalemi hububatlar (74 Milyon Dolar) ve bitkisel yağlardır (51 Milyon Dolar). Dikkate değer bir diğer husus, daha az nüfusuna rağmen, Suriye'nin Irak'a nazaran daha büyük bir gıda sektörüne sahip olmasıdır. Suriyede iç savaş öncesi nüfusun %11.9'u yoksulluk sınırı altında olup bu oranın iç savaş ve göçle birlikte çok daha yükseldiği tahmin edilmektedir. Bu ise, halkın büyük kesiminin gıda ihtiyacının artacağını ve temel gıda talebinin dışardan temin edilmesi gerektiğini göstermektedir.

En son olarak Karacadağ Kalkınma Ajansı'nca hazırlanan Suriye ülke raporunda, Suriye'ye tarım ve gıda ürünleri ihraç potansiyeli değerlendirilmiş; ürün kalitesinin korunması ve promosyon faaliyetlerinin sürekliliği ile pazar payının gelecek yıllarda daha da artırılabilceği düşünülen ürünler katı ve sıvı yağlar, buğday, çay, sigara, bakliyat, yumurta, su ürünleri, tavuk eti, dondurulmuş sebze, bulgur kategorilerindeki gıda sanayi ürünleri belirlenmiştir.

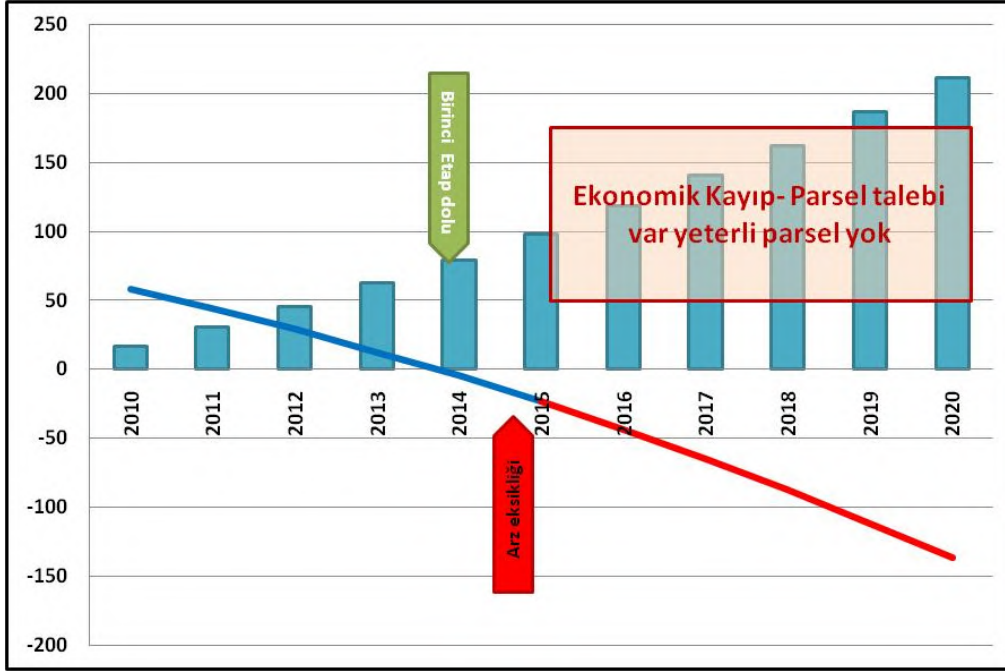
3.3. Şanlıurfa'da Sanayi Alanı İçin Girişimci Talepleri

Şanlıurfa Sanayisinin Yeniden Yapılandırılması için Teknik Destek Programı kapsamında 2010 yılında UNDP tarafından hazırlatılan Şanlıurfa Organize Sanayi Bölgesi İş Planı dokümanında yapılan hesaplamalara göre; Tablo 44'te gösterilen projeksiyonlar yapılmış, II.OSB'de 2014 yılından itibaren parsel yokluğu yaşanacağı tahmin edilmiş, 2014 yılında bitecek 100 ha ve 2018 yılında bitecek 100 ha iki etap inşaatının planlanması gerekmektedir.

II.OSB toplam 1.170 ha alan üzerinden projelendirilmiş olup bu alanın 494,03 ha'lık kısmı sanayi parsel alanı olarak ayrılmıştır. Bu sanayi parsel alanından toplam 338 adet parsel oluşturulmuştur. II.OSB'nin, Bakanlık ve AB Bütçesinden alınan mali destekler ile 96 ha'lık alanın tüm altyapı inşaatları, yolları ve arıtma tesis inşaatları tamamlanarak yatırımcıların satışına sunulmuştur. Bu kapsamda 50 adet sanayi parseli oluşturulmuş olup 37 adet parselin kesin tahsisi yapılmış, 13 adet parselinde ön tahsisi yapılmıştır. Yeni teşvik sistemi ile birlikte, oluşan yeni talebi karşılamak üzere altyapısı olmayan parseller de satışa çıkarılmıştır. Bu kapsamda 68 adeti satılmış, 20 adetinde ise ön tahsis yapılmıştır. Sonuç olarak, II.OSB'de 338 adet parselden 92 adedi iptal edilmiş, 26 boş parsel kalmıştır. Tahsis edildiği halde henüz yapılaşmaya geçilmemiş parseller ile özel mülkiyet sorunu ve arazi konumu itibarıyla yatırıma uygun olmayan parsellerin yatırımcıya sunulması mümkün değildir. Bundan sonra fiziksel olarak Bölgeyi genişletme imkanı bulunmamaktadır. Sonuç olarak mütevazı varsayımlar altında hesaplanan alanlara ve önerilen

alanlarının tamamının tahsis edilmesine rağmen yatırımcı taleplerinin büyük bir kısmı maalesef karşılanamamıştır.

Şekil 17 II. OSB’de Senaryo Talep Tahminine Göre Parsel Arz ve Talebi

Kaynak: UNDP, Şanlıurfa Organize Sanayi Bölgesi İş Planı, Kasım 2010

Şanlıurfa Yatırım Destek Ofisi’nden temin edilen ve aşağıdaki tablo 45’te gösterilen bilgilere göre, Şanlıurfa’da kısa dönemde acil olarak yaklaşık 1,500 dönüm sanayi arazisi yatırımcılar tarafından talep edilmektedir. Bu çerçevede tahsis edilebilecek sanayi alanlarının, yatırımcı taleplerini karşılamasının mümkün olmadığı ve ilgili talebin karşılanmasına yönelik çalışmaların yapılması açık bir şekilde ortadadır.

Tablo 44 Firmaların Talep Edecekleri Tahmini Sanayi Parseli Projeksiyonu (Ha)

Sektör	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Gıda, İçki ve Tütün Sanayi	60,886	38,318	39,085	39,853	40,620	41,388	42,155	42,923	43,690	44,458	45,225
Tekstil ve Deri Sanayi	-	11,580	10,756	10,770	8,530	17,712	20,770	20,770	10,385	20,770	10,096
Ağaç ve Mobilya Sanayi	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kağıt Ürünleri, Matbaa Sanayi	-	1,390	1,390	1,390	1,390	1,390	1,390	1,390	1,390	1,390	1,390
Kimyasallar, Plastik Sanayi	14,749	28,665	28,665	28,665	28,665	28,665	28,665	28,665	28,665	28,665	28,665
Seramik, Cam Sanayi	17,871	19,063	21,105	23,148	25,190	27,233	29,275	31,318	33,360	35,402	37,445
Metal Sanayi	14,400	19,008	24,245	30,110	36,603	43,725	51,475	59,854	68,861	78,496	88,760
Makine Sanayi	60,854	22,306	23,810	25,315	26,820	28,325	29,829	31,334	32,839	34,344	35,849
Her bir yıl toplam m ²	168,763	140,323	149,056	159,251	167,818	188,438	203,559	216,254	219,190	243,525	247,430
Toplam m ²	168,763	309,086	458,142	617,393	785,211	973,649	1,177,208	1,393,462	1,612,652	1,856,177	2,103,607
Toplam hektar	16.88	30.91	45.81	61.74	78.52	97.36	117.72	139.35	161.27	185.62	210.36

Kaynak: UNDP, Şanlıurfa Organize Sanayi Bölgesi İş Planı, Kasım 2010

Tablo 45 II. OSB İçin Firma Talepleri

Firma Adı	Arazi Büyüklüğü (Dönüm)
Türkiye Giyim Sanayicileri Derneği (her biri 5,000 m ² , 10 adet firma, tekstil kent şeklinde)	300
İstanbul Hazırgiyim ve Konfeksiyon İhracatçıları Birliği (50 Firma, Her firma için 700-1400 m ² arası kapalı alan)	300
Şahtaş Tekstil Tic.ve San. A.Ş.	100
Venüs Giyim San.ve Tic. A.Ş.	50
Esrobotek	50
Ülker Grup	45
Collezione	40
Yeşim Tekstil	40
Ziylan Ayakkabı San.ve Tic. A.Ş.	40
İpek Hidrofil Pamuk San.ve Tic. A.Ş.	40
Dizayn Group	40
Örma Tekstil	30
Lk&jns Dew	30
Edessa Mobilya	30
Öney Ağaç Kaplama San.ve Tic. A.Ş.	30
İzvar Plastik	20
Ural Plastik	20
İzotürk	20
Sarıkaya Tekstil	20
Ema Tekstil	20
S.B.S Tekstil San.ve Tic. A.Ş.	20
Metdem Sağlık Gereçleri Ltd. Şti.	20
Mir Holding/Dizayn Teknik Plastik Boru ve Elemanları	20
Ledolet	20
Mutlu Akü	20
Unilever	20
Özpınar Tic. Paz. ve San. Ltd. Şti.	20
Hanwha Europe (Kore)	20
Lian Kablo ve Rita Trading	20
Rimaks Tekstil A.Ş.	10
Yeniçeri Tekstil	10
Organic Grup	10
Sgs Kuruyemiş	10
Weber Group	20
TOPLAM	1505

Kaynak:Şanlıurfa Yatırım Destek Ofisi, 2012

Yeni teşvik paketinin detayları birinci bölümde detaylı olarak açıklanmıştır. Bu kapsamda düzenlenen Yeni Teşvik Sistemi'nde Şanlıurfa, Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralamasına göre tespit edilen bölgeler arasında 6. Bölgede yer almakta olup, desteklenen sektörlerin genişliği, iş gücü maliyetlerinin azaltılması ve finansman imkânlarının genişletilmesi ile yatırım açısından en avantajlı iller arasında yer almıştır. Bu kapsamda, Şanlıurfa Yatırım Destek Ofisine yalnızca 2012 yılı başından Nisan ayına kadar sadece 18 girişimci yatırım başvurusu yapmak istediğini beyan etmişken, o tarihten Ekim ayına kadar 117 girişimci yatırım talebini iletmıştır. Bu rakamlardan da anlaşılacağı üzere, Yeni Teşvik Sistemi'nin açıklanmasından sonra hemen hemen aynı zaman diliminde talep 4 katına çıkmıştır. Bunun yanında 19 Haziran 2012'de Yatırımlarda Devlet Yardımları Hakkında Karar 'ın Resmi Gazete'de yayınlanması ve 20 Haziran 2012'de de Tebliğ'in yürürlüğe girmesiyle netleşen Yeni Teşvik Sistemi'nden sonra Şanlıurfa, Türkiye genelindeki büyük firmaların (Ziylan Grup, Ülker Gıda, Pınar Holding, Namsal Dondurulmuş Gıda... vb.) ilgisini tam anlamıyla üzerine çekmiş ve yeni yatırımlar konusunda bir cazibe merkezi haline gelmiştir. Böyle bir talep patlaması nedeniyle Şanlıurfa'da yatırım yapmayı düşünen firmalara Şanlıurfa Organize Sanayi Bölgesi'nde altyapısı hazır ve sorunsuz yer tahsisi konusunda sıkıntılar yaşanmaktadır. II.OSB'deki fiziksel imkansızlıklar da göz önüne alındığında; nüfus, lojistik imkânlar, tarımsal üretim potansiyeli ve devlet teşvikleri değerlendirildiğinde, Şanlıurfa'da yeni sanayi alanlarına ihtiyaç duyulduğu açıkça görülmektedir. Bunun yanında, özellikle işletmelerin rekabet güçlerini arttırmak ve kümelenme politikalarını geliştirmek amacıyla, bu sanayi alanlarının İhtisas Organize Sanayi Bölgeleri şeklinde kurulmasının bölge kalkınmasını hızlandıracağı öngörülmektedir.

Gıda İhtisas Bölgesi için fizibilite analizi için kullanılacak yıllara göre beklenen tahmini yatırımcı talebi projeksiyonu, 8.bölümde incelenecek olan yatırım gelirleri başlığı altında detaylı olarak gösterilmiştir.

3.4. Şanlıurfa Gıda Organize Sanayi Bölgesi Modelleri

Yapılan araştırma ve sahadan toplanan veriler ışığında; aşağıda Şanlıurfa Gıda Sanayi Sektörü'ne yönelik organize ihtisas sanayi bölgesine yönelik ulusal ve küresel ölçekli olarak gelişimi de dikkate alan farklı OSB senaryo modelleri ortaya çıkarılmıştır (bkz: Tablo 46).

Özellikle Şanlıurfa'nın halihazır mevcut sanayisi açısından bakıldığı zaman Senaryo 1 ve Senaryo 4 OSB Modellerine çok yakın olduğu görülmektedir. Bununla birlikte sürecin özellikle 3-5 ve 10 yıllık süreç içerisinde Senaryo 3 OSB Modeli düzeyine çekilmesi gerekmektedir. Bu nedenle kümelenme temelli ihtisas organize sanayi bölgesi kurulması çalışmaları daha çok sektörün değer zincirini dikkate aldığı için hem işletmelerin rekabet güçlerine katkı sağlamakta, hem de maliyetlerin yönetimi açısından önemli avantajlar sunmaktadır. Nitekim gıda sanayi sektörünün stratejik olarak gelişmesi, ancak sürecin Senaryo 3 OSB Modeli'ne göre strateji geliştirmekten geçmektedir. Bu çerçevede Şanlıurfa'da faaliyet gösteren gıda sanayi sektörünün yatay ve dikey olarak gelişmesinin sağlanması, hedeflere ulaşma ve kaynakların etkin şekilde kullanılmasında büyük önemi vardır.

Senaryo 1 OSB Modeli mevcut durumun rehabilite edilerek fiziksel koşullarının iyileştirilmesi ve yeniden organize edilmesi üzerine bina edilmiştir. Diğer bir deyişle gıda sanayi sektörünün yönetimi ve kaynaklardan yararlanma adına, birinci yaklaşım mevcut bölgelerin yeniden yapılandırılması gerektiğidir. Bu senaryoda; sektörün kaynaklarını kullanma becerisi, yani mevcut işletmelerin sektördeki kaynaklarının kullanımı düşük düzeydedir. Başka bir ifade ile sektör bu noktada mevcut kaynaklarını iyi yönetememektedir, veya önemli bir verimsizlikten söz etmek mümkündür. Bu senaryoda kaynakların amaçlara ulaşmada katkısının çok zayıf kaldığı söylenebilir. Bu noktada mevcut yapı, kaynakları ile hedeflediği noktalara ulaşmakta güçlüklerle karşılaşmaktadır. Bütün bu durumların sonucunda doğal olarak kaynağını verimsiz kullanan ve amacına ulaşma şansı olmayan bir sektörün uluslararası alanda rekabet gücü yaratması neredeyse imkânsızdır. Bu süreç kısır döngü olarak zayıf bir sektörel yapıyı küresel alanda daha zayıf düşürmektedir. Gelişen ve güçlenen diğer komşu ülkelerdeki gıda sanayi sektörleri her zaman bu yapıdaki sektörlerin kaynaklarını yönetme ve kullanma fırsatı bulurlar. Bu aşamada sektörün çok yönlü olarak yeniden yapılandırılması ve değer zinciri süreçlerinin kapsamlı bir şekilde ele alınması gerekmektedir. Bu senaryo çerçevesinde sektördeki bütün işletmelerin kurumsal sistemlerini yeniden gözden geçirmek ve rekabetçilik&kümelenme temelli olarak yeniden yapılandırmak gerekmektedir. Özellikle sektörde küresel düzeyde rekabet gücü yüksek çok önemli oyuncular bulunmaktadır. Bu nedenle mümkün olduğunca etkin işletme modellerinin ortaya çıkarılması büyük önem taşımaktadır. Bu senaryo ile sektörün orta ve uzun vadeli olarak varlığını sürdürmesi pek mümkün görünmemektedir. Daha da önemlisi küresel alanda rekabet gücüne sahip bir yapının oluşması mümkün değildir.

Senaryo 2 OSB Modeli temel olarak Şanlıurfa’da ilk etapta ihtiyacı giderecek toplam arazi miktarına yönelik kurgulanmıştır. Bu alan sosyal tesisler ile birlikte ilk etapta 500 dönüm arazi üzerine kurulmasını gerektirmektedir. Sektör, talebi karşılamada yetersiz kalmaktadır. Bu durum sektörün amaçlarına ulaşmasında sorun oluşturan faktörlerden biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu senaryo modeli ileriki yıllarda sektörün gelişmesinin önündeki pazar ve doğal kaynaklara yönelik sınırların olduğunu göstermektedir.

Senaryo 3; 10,000 dönüm arazi üzerine bina edilecek olan bu Model; bugün ve gelecekte küresel gıda sanayi sektörü politikalarının varmak istediği nokta olarak karşımıza çıkmaktadır. Burada temel yaklaşım, hem kümelenme temelli sektör kaynaklarını etkin şekilde kullanılmaktır, hem de amaçlara ulaşma derecesi yüksek noktadadır. Bu senaryoda sektörün ihtiyaç duyduğu temel girdileri uygun koşullarda üretilebilmekte ve sektörlerin, işletmelerin ihtiyaçları uygun maliyetler ile karşılanabilmektedir. Bu durum sektörün genel olarak gelişmesi, rekabetçi şekilde büyümesine olanak sağlamaktadır. Kaynakların israf edilmesi söz konusu değildir. Bu düzeyde sektör bazında hem de şirket düzeyinde yetenek kazanmak çok kolay değildir. Gerçekten çok iyi bir yönetim ve teknolojik altyapının olması büyük önem taşımaktadır. Bu koşullarda faktör girdilerinin maliyeti göreceli olarak diğer ülkelere göre daha düşüktür ve kaynaklara kolay şekilde ulaşma olanakları mevcuttur. Yatırımlar genel olarak bu tür sektörlerle doğru kayar. Şanlıurfa, orta ve uzun vadeli küresel gelişim için bu kümelenme yaklaşımını esas alan Senaryo 3 OSB Modeli üzerinden strateji geliştirmek durumundadır.

Bu model parçalı arazi modellerini içermekte olup kümelenme yaklaşımını esas almaktadır. Kümelenme esaslı olması ve pozitif dışsallıklar yaratacak olması pozitif yönü olarak değerlendirilebilir. Ancak bölge potansiyeli, ölçek ekonomileri ve yoğunlaşan talep şekilleri göz önüne alındığında uzun vadede gıda sektörünün rekabet gücü açısından yetersiz bir model olacaktır.

Tablo 46 OSB Senaryolarının Çoklu Faktörler Açısından Analizine Yönelik Matris

	1.Senaryo	2.Senaryo	3.Senaryo	4.Senaryo
Amaç	Mevcut OSB'leri güçlendirmek ve rekabet gücünü artırmak	Yeni bir OSB Modeli oluşturmak	İhtisas OSB oluşturmak	Kümelenme Modeli/ Parçalı Arazi ile entegratif model oluşturmak
Alan	Mevcut OSB'lerin genişlemesi, yüksek maliyetli özel mülkiyet alanlarının kullanılması	İlk etapta 500,000m ² alan ihtiyacına cevap verecek sonrasında büyümeye elverişli bir alan belirlemek	Yaklaşık 1,000 ha	500'er dönümlük uydular
Kompleksin Yapısı	İşletmeler, hammadde ve ürün deposu, sektörel market , sosyal tesis, banka ,...	İşletmelerin müstakil olması ve sosyal tesislerin bulunması	Sektörün tüm ihtiyaçlarının karşılanabileceği bir yapıdır. Uluslararası firmaların da bu organizasyonda yer alması mümkündür. Daha profesyonel bir yaklaşım ve çözümdür	Kendi içinde ihtisas OSB'ler oluşturulması
Süreç	Bu adım tamamlandıktan sonra ihtiyaçların tekrar analiz edilmesi	Belirlenen alana öncelikle büyük firmaların sonrasında diğerlerinin yerleşmesi	Böyle bir alanın belirlenmesi ve kaynakların bulunması, öncelikle büyük firmaların sonrasında diğerlerinin yerleşmesi	İlerki yıllarda bu alanların parça parça ele alınması
Yapıdan Beklenen	İşletme maliyetlerinin minimize edilmesi. elektrik, doğalgaz, yemek, ulaşım vs.	Firmaların büyüme taleplerinin bu alanda cevap bulabilmesi, yatırım yapacak dış firmalara da alan verilebilmesi	Profesyonel yönetim, AR-GE, ÜR-GE, teknoparklar , teknik okullar, sosyal tesisler ,...	Değer zincirinin parçası oyuncular arasında güçlü ilişkilerin kurulması
Problem	Kaynak sıkıntısı, genişleyecek alan problemi, uzun vadeli yatırımcılara cazip gelmemesi	Kaynak sıkıntısı, rekabet gücünün düşük olması ve yalnızca kısa vadeli çözüm olması	Nitelikli eleman istihdamı için şehir gelişiminin de paralel yürütülmesi	Alanların bulunmasındaki zorluklar ve örgütlenme sürecinin zayıf olması

4. GIDA İHTİSAS ORGANİZE SANAYİ BÖLGESİ İÇİN UYGULAMA ALANI TESPİTİ

4.1. Fiziksel ve Coğrafi Özelliklere İlişkin Bilgiler

Şanlıurfa'nın Coğrafi Yapısı

Bölgenin orta kesiminde yer alan il topraklarının büyük bölümü, çok yüksek olmayan dalgalı düzlüklerden oluşur. Fırat Vadisine ve Suriye'nin kuzeyindeki düzlüklere doğru alçalan bu düzlükler Urfa ya da Şanlıurfa Platosu adıyla anılır. İlin en yüksek noktası Karacadağ'ın batı bölümünde 1,895 metreye ulaşan Mandal Tepesi'dir. Öteki önemli yükseltiler Şanlıurfa Platosu üstündeki Tektek Dağı (749 metre) ve Kaşmer Dağı'dır. Alçak düzlüklerden oluşan Suruç Ovası ile Altın başak Ovası olarak da bilinen Harran Ovası ilçenin başlıca tarım alanlarıdır. İl topraklarından kaynaklanan suları batı, kuzeybatı ve kuzeyde doğal sınır oluşturan Fırat Irmağı toplar. İlde bir çok küçük göl vardır. Yapım aşamasında Hacı Hıdır Barajı ile Bozova'nın kuzeybatısında kurulan Atatürk Barajı'nın ardında suların birikmesiyle yapay göller oluşmuştur. Kuzey ve kuzeybatıdaki bazı topraklar Atatürk Baraj Gölü'nün suları altında kalmıştır. Bu baraj gölü Türkiye'nin en büyük yapay gölüdür.

İklim

Bütün il toprakları yağış rejimi bakımından Akdeniz karakteri gösteren, ama şiddetli karasal bir iklimin etkisindedir. En soğuk ayın sıcaklık ortalaması 3-5 derece arasındadır. Kış mevsiminde sıcaklık 0 derecenin altına inebilir. Buna karşılık il toprakları yazın bütün yurdun en sıcak yöresini oluşturur. Temmuz ortalama sıcaklıkları 30 derecenin üstündedir. Türkiye'de sıcaklığın en çok yükseldiği alan da burasıdır. Yıllık yağışlar 450 – 600 mm. arasındadır. En çok yağış kışın düşer. Yazlar kuraktır ve yıllık buharlaşma 2000 mm'yi aşar; bunun sonucunda il topraklarında yazın uzun ve çok şiddetli bir kuraklık sürer.

Ulaşım

Anadolu ile Arabistan arasındaki geçiş bölgesinde yer alan Şanlıurfa, bölgeler ve ilçeler arası ulaşımında her dönemde önemli rol oynamıştır. İlin en önemli karayolu şehrin doğu – batı doğrultusunda uzanan, Gaziantep-Şanlıurfa-Nusaybin-Cizre-Habur yolu normal devlet karayoludur. Bu yola, İpek Yolu da denilmektedir. Türkiye ile Ortadoğu Ülkeleri arasındaki bağlantıyı bu yol sağlamaktadır. E-24 (İpek yolu) Karayolu'nun 194 km'si Şanlıurfa il sınırları

içinde bulunmakta olup, bu yol ile her mevsimde komşu iller ve ilçeler arasında ulaşım sağlanmaktadır. Şanlıurfa'nın GAP illerinde olan uzaklığı Diyarbakır için 185 km, Gaziantep için 144 km, Adıyaman için 160 km, Mardin için 185 km'dir. İl merkezinin ilçelere göre uzaklığı 36 ile 120 km arasında değişmekte ve tüm ilçeleri ile olan bağlantıları karayolu ile yapılabilmektedir. Bu yolların tümü asfaltlıdır. İlde demiryolu ağı 1914'te yapılmıştır. Gaziantep üzerinden Güneydoğu'ya uzanan demiryolu, güneyde Suriye sınırı yakınında Barak istasyonunda il sınırlarına girerek, bundan sonra tek hat boyunca Nusaybin'e, oradan da Suriye'ye geçer. Ancak demiryolunun OSB için öngörülen kuruluş yerine uzaklığı nedeniyle ulaşım yönünden karayolu kadar sıklıkla kullanılacağı söylenemez. Şanlıurfa'ya en yakın deniz limanı İskenderun (342 km) ve Mersin (419 km) limanlarıdır. Ayrıca, 145 km uzaklıkta Gaziantep ve 185 km uzaklıktaki Diyarbakır Havaalanlarından da faydalanılmaktadır.

Jeolojik Durum

Jeolojik yapı bakımından, kenar kıvrımları şeridinden Suriye platformunu kaplayan hafif kıvrımlı örtü tabakalarının yayılış alanıdır. En geniş yeri Eosen ve Oligomiyosen yaşta tortullar, özellikle kireç taşları kaplar. Buna bağlı olarak yer yer karstik şekiller görülür (dolinler, mağaralar, karstik kaynaklar). Güney kesimde alüvyonlu ovalar vardır. Hilvan–Viranşehir çizgisinin doğusunda kalan kesimi Karacadağ'dan çevreye yayılmış olan bazaltlı lavlarla, batı kesmi ise kalkerlerle kaplıdır.

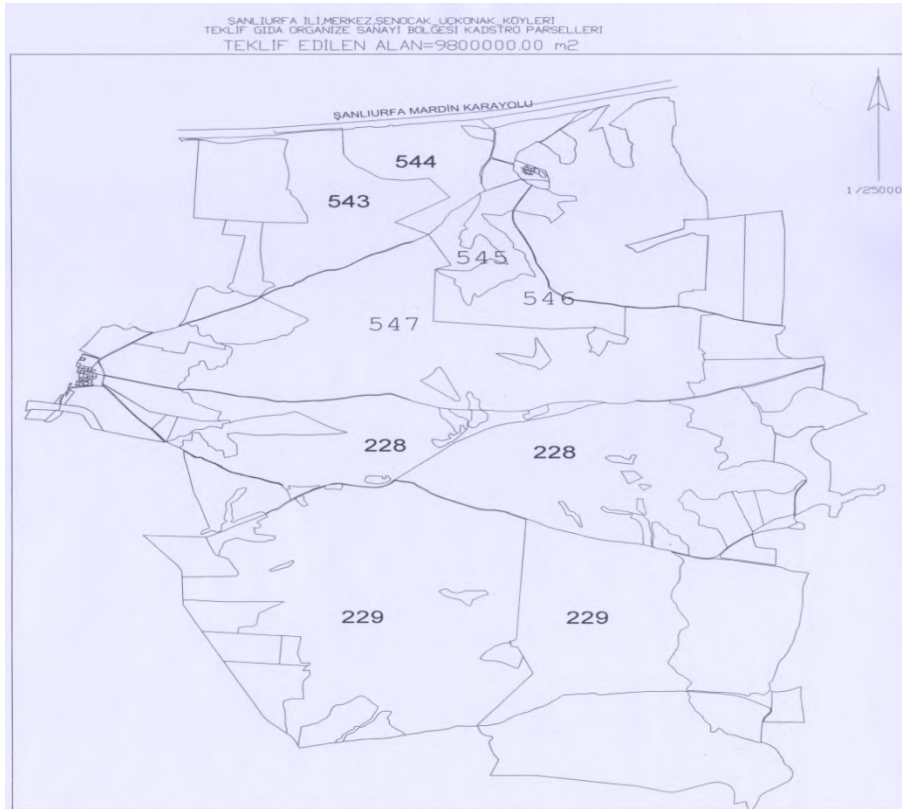
4.2. OSB Alanı Olabilecek Alternatif Alanlar

Planlar üzerinde ve sahada gerçekleştirilen çalışmalar sonucunda alternatif alanlar incelenmiş ve 3.alternatif bölge seçilmiştir. Aşağıdaki Şekiller'de coğrafik yerleri ve bölgelerin kadastral haritalara yer verilmiştir. 1.Alternatif, merkeze bağlı Üçkonak Köyü mevkiisinde, Şanlıurfa-Mardin yolu üzerinde olup şehir merkezine yaklaşık 30 km uzaklıktadır. 2.Alternatif ise, Demircik Köyü mevkiinde ve Gaziantep-Şanlıurfa otoyoluna yakın olup şehir merkezine 20 km uzaklıktadır. 3. ve son alternatif olarak Şanlıurfa-Mardin karayolunun üzerinde bulunan Akçalı köy yolu ile Şanlıurfa-Mardin otoyolunun yanından geçeceği ve şehir merkezine 20 km uzaklıktaki Osmanbey Köyü civarı mevki belirlenmiştir.

Şekil 18 Alternatif Alan 1, Coğrafi Konum Haritası

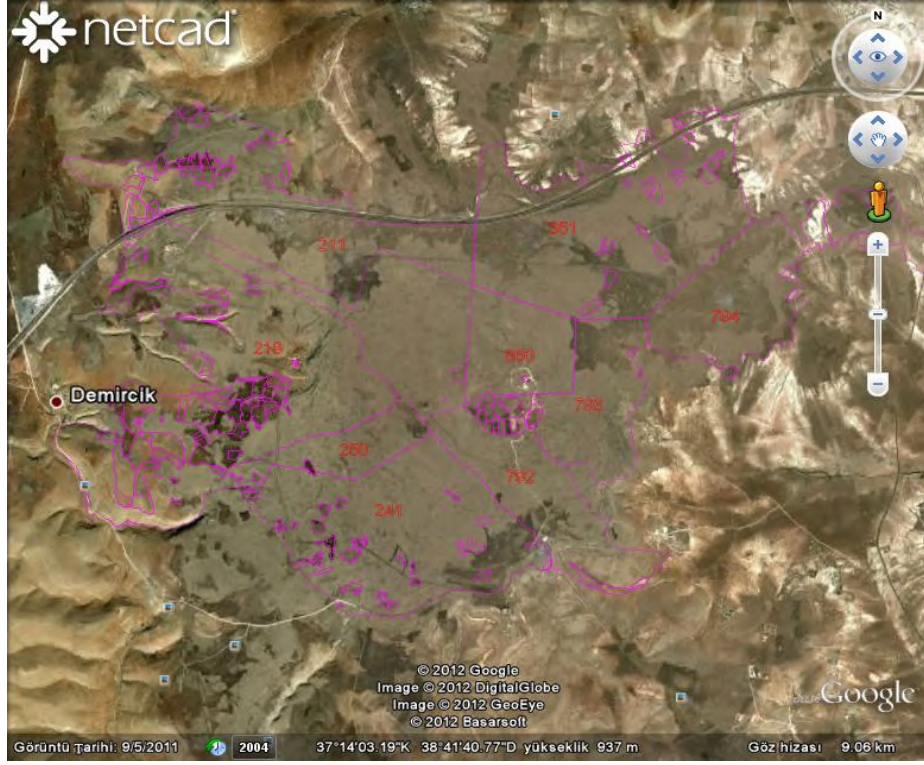

Şekil 19 Alternatif Alan 1, Kadastral Harita

Şekil 20 Alternatif Alan 2, Coğrafik Konum Haritası

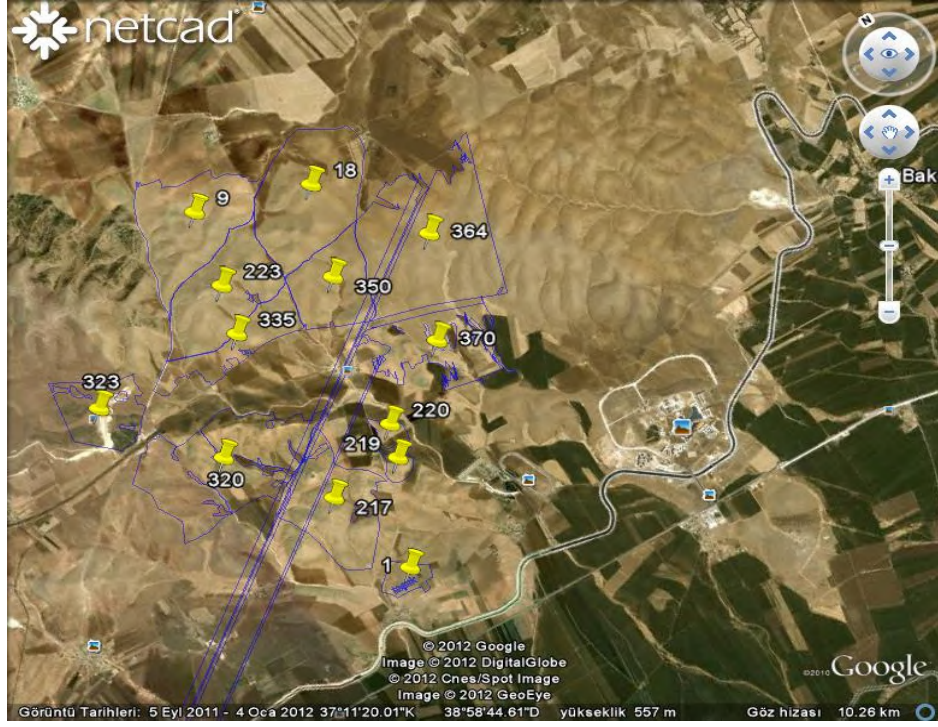

Şekil 21 Alternatif Alan 2, Kadastral Harita

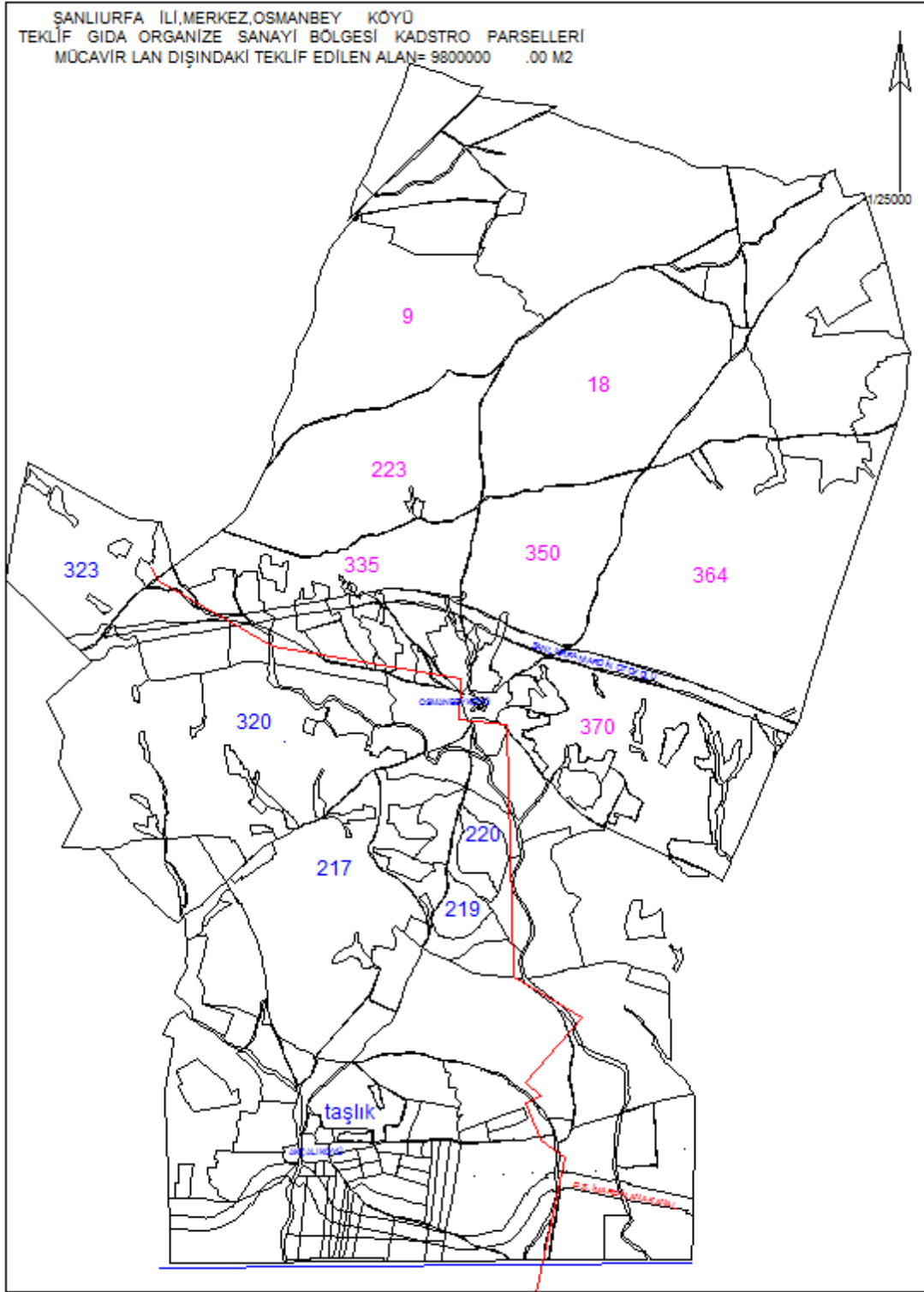

Şekil 22 Alternatif Alan 3, Coğrafik Konum Haritaları

Şekil 23 Alternatif Alan 3, Kadastral Harita

Tablo 47 Alternatif Bölgelerin Karşılaştırılması

Bölgeler/Özellikler	Alan 1	Alan 2	Alan3
Büyüküğü(m²)	9,800,000	20,000,000	9,800,000
Karayoluna yakınlık	Yol kenarı	Yol kenarı	Yol kenarı
Doğalgaza erişim	20 km	50 km	5 km
Otobana yakınlık	15 km	Yol kenarı	Yol kenarı
Kent merkezine uzaklık	30 km	20 km	14 km
Arazi yapısı	Çoğunlukla engebeli, tarım arazilerine çok yakın ve tarım arazilerinin kamulaştırılması riski	Çoğunlukla engebeli ve taşlık	Atış poligonunu içermekte, çoğunlukla düz
Su altyapısı	Uzaklıktan dolayı artan su taşıma maliyetine sahip	Alanın eğimli arazi yapısı nedeni ile su taşıma maliyeti yüksek	Daha düşük maliyetle suya erişim, sulama kanalına bitişik

Çalışmada kullanılan çok ölçütlü değerlendirmelere göre alanların uygunluğu kıyaslandığında 3. Bölgenin en uygun alan olduğu, ondan sonra ise 1. Bölgenin uygun olacağı bulunmuştur.

4.3. Tespit edilen OSB Alanının Yeri ve Özellikleri

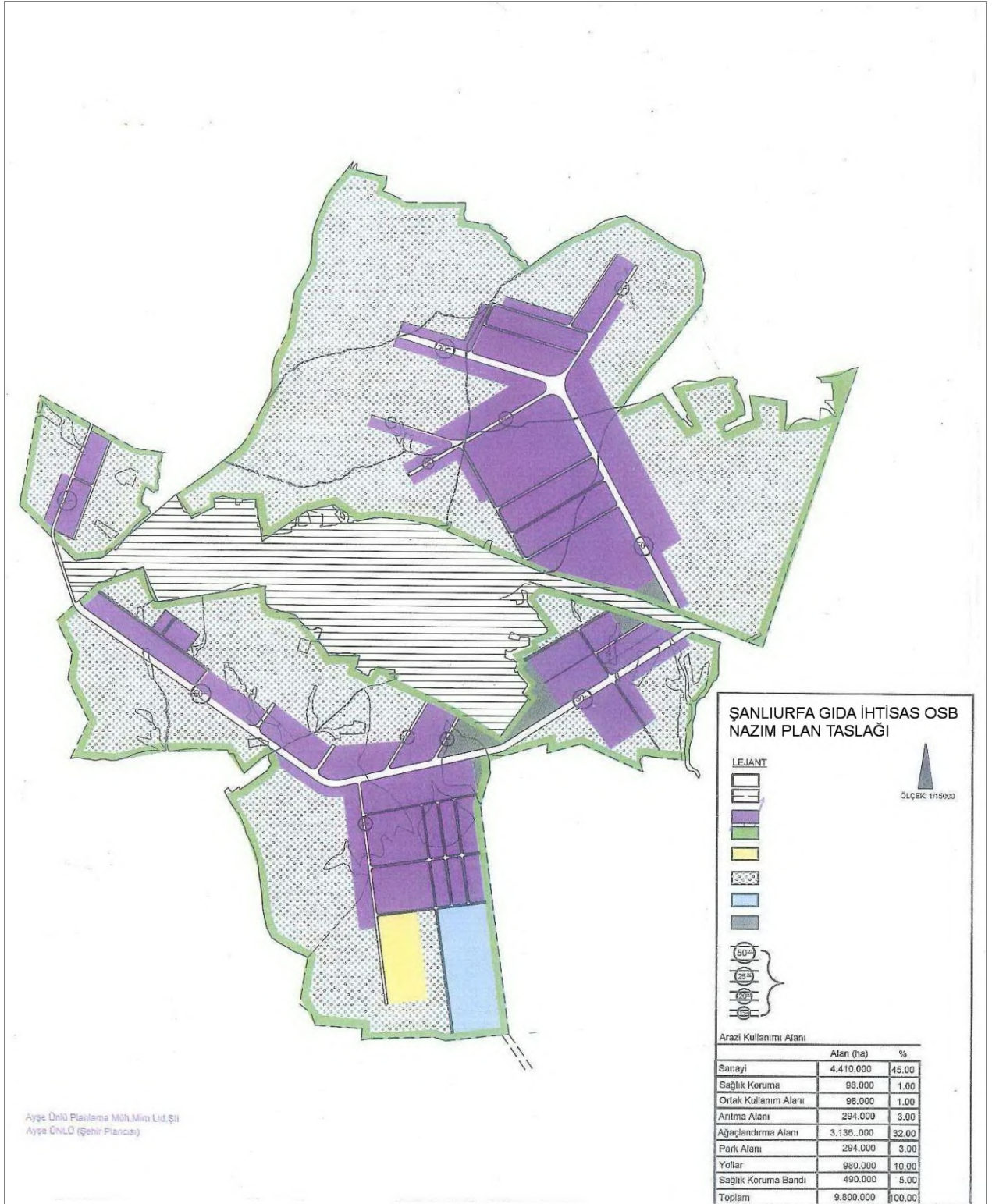
Şanlıurfa Gıda İhtisas Organize Sanayi Bölgesi kurulmasına yönelik olarak uzun süreçli yer seçimi araştırması yapılmıştır. Sonuç olarak Şanlıurfa-Mardin karayolu üzerinde 14. Km’de Osman Bey Köyü N41c, 09abc, 10ad, 04c, 05d, 03cd paftalarında mülkiyeti Milli Emlak Müdürlüğüne ait bulunan arazi seçilmiştir. Bölgede 980 ha’lık alanda Şanlıurfa-Mardin otoyoluna cepheli Gıda İhtisas Organize Sanayi Bölgesi yapılması tasarlanmıştır.

Gıda İhtisas Organize Sanayi Bölgesine Ulaşılabilirlik

Şanlıurfa Gıda İhtisas Organize Sanayi Bölgesi Şanlıurfa-Mardin karayolunun üzerinde bulunana Akçalı köy yolu ile ulaşılmaktadır. Aynı zamanda alan, Şanlıurfa-Mardin otoyolu üzerinde yer almaktadır.

Şekil 24 ŞUGOSB Taslak Vaziyet Planı

5. GIDA İHTİSAS ORGANİZE SANAYİ BÖLGESİ TASLAK VAZİYET PLANI VE YERLEŞİMİ

5.1. ŞUGOSB Kullanım Alanları ve Ulaşım Sistemi

Gıda İhtisas Organize Sanayi Bölgesi içinde ortak kullanım alanı olarak: idari alan, spor alanı, sosyo-kültürel tesis alanı, dini tesis, mesleki eğitim alanı, teknopark alanı planlanacaktır. Ayrıca OSB’de park-yeşil alan, sağlık koruma bandı ve ağaçlandırılacak alanlar bulunacaktır. Ortak kullanım alanlarının ve sanayi parsellerinin birbirine ulaşımı sağlanacaktır. Ortak kullanım alanları toplam bölge büyüklüğünün %8’inden az olmayacaktır.

Plan bütünlüğü içinde çözülecek olan yol bağlantıları; ana arterler 50 metreden başlayacak 35 ve 20 metre olarak ring sistemi ile her sanayi parseline ulaşabilecek şekilde kademeli olarak planlanacaktır. Bütün sanayi parsellerinin araç yoluna cephesi olacaktır. OSB’nin iç ulaşım sistemi toplam alanın %10’unu oluşturacaktır.

Bütün alanı çevreleyecek sağlık koruma bandı toplam alanın yaklaşık %5’ini, ağaçlandırılacak alanın planlama aşamasında ortaya çıkacak olan genel doğa yapısına göre belli olacağından şimdilik tahmini toplam alanın %32’sini oluşturması hedeflenmektedir. Genel doğa yapısı veya yapılaşmaya açılmayacak yapı yasaklı alanlar daha az olduğu durumlarda bu alanlar sanayi parselleri ve yol olarak değerlendirilebilir.

5.2. Taslak İmar Planında Alan Kullanımı

Bir önceki bölümde bahesdilen varsayımlar temelinde yapılan alan kullanım hesaplamalarına göre oluşan ŞUGOSB tahmini kullanım alanları aşağıdaki tabloda sunulmuştur.

Tablo 48 İmar Planına Göre Alan Kullanımları

Alan Türü	Alan (m ²)	Oran (%)
Sanayi Alanı	4,410,000	45.00
Spor, Sosyo-Kül.Tes.ve Dini Tesis Alanları	98,000	1.00
İdari ve Meslek Eğitim Alanları	98,000	1.00
Arıtma Tesisi Alanı	294,000	3.00
Ağaçlandırılacak Alan	3,136,000	32.00
Sağlık Koruma Bandı	490,000	5.00
Park ve Yeşil Alanlar	294,000	3.00
Yollar	980,000	10.00
Toplam	9,800,000	100.00

5.3. ŞUGOSB Sanayi Parselleri Hesapları

Aşağıdaki tabloda mevcut OSB’lerin parsel yapısı gösterilmiştir. Mevcut OSB tecrübelerine göre, ortalamada daha büyük birleştirilmiş sanayi alanları ihtiyacı artmaktadır. ŞUGOSB’nin tasasımında fiziksel imkanlar el verdiği ölçüde tek parçalı büyük parselasyonlar tercih edilmelidir. Taslak İmar Planına göre, Organize Sanayi Bölgesi içinde minimum parsel 3,000 m² olmalıdır. ŞUGOSB için 5,000 m²’den başlayan ve 100,000 m²’ye ulaşan çeşitli büyüklükte parseller planlanması düşünülmektedir. Eğimli Bölgelerde ise 30,000 m² ile 100,000 m² arası parseller tavsiye edilmektedir. Sanayi parsellerinin toplam alanın %45’ine tekabül etmesi planlanmaktadır.

Tablo 49 Şanlıurfa Organize Sanayi Bölgelerindeki Mevcut Parsel Dağılımları

Parsel Büyüklüğü	Parsel Sayısı
Şanlıurfa I. OSB'de bulunan sanayi parselleri ve ölçüleri	
0 - 5,000 m ²	210 Adet
5,000 - 10,000	35 Adet
10,000 - 20,000	10 Adet
20,000 - 30,000	3 Adet
30,000 - 40,000	3 Adet
40,000 - 60,000	1 Adet
60,000 - 100,000	1 Adet
<i>Toplam</i>	<i>263 Adet</i>
Şanlıurfa II. OSB'de bulunan sanayi parselleri ve ölçüleri	
0 - 10,000 m ²	212 Adet
10,000 - 20,000	70 Adet
20,000 - 30,000	12 Adet
30,000 - 40,000	18 Adet
40,000 - 50,000	8 Adet
50,000 - 60,000	8 Adet
100,000 - 120,000	1 Adet
<i>Toplam (Tahmini) *</i>	<i>329 Adet</i>

Kaynak: Şanlıurfa Organize Sanayi Bölge Müdürlüğü, 2012

*Altyapısı olmayan alanlarında satışa konulmasından dolayı II.OSB toplam parsel sayısı değişiklik göstermektedir. En son rakamın 338 parsel olabileceği yetkililerce bildirilmiştir.

Planlanacak Alanın Yapılanma Koşulları ve Plan Notları

Sanayi alanlarında, E=0.50 Hmax:serbest veya yapının teknolojik özelliklerine göre belirlenecektir. İdari-Sosyo –Kültürel Tesis ve Spor Alanında, E=0.40 Hmax:serbest olarak

düşünülmektedir. Belirtilmeyen hususlarda 4562 sayılı Organize Sanayi Bölgeleri Kanunu ve Uygulama Yönetmeliği hükümleri ve 3194 sayılı İmar Kanunu hükümleri geçerli olacaktır.

5.4. ŞUGOSB İçin Sanayi Parsellerinin Tahmini Dağılımı

Sonuç olarak, elde edilen tahmini parsel büyüklükleri ve sayıları aşağıdaki tabloda gösterilmektedir.

Tablo 50 Önerilen Parsel Büyüklükleri ve Dağılımları

Büyüklüğü (m ²)	Tipi	Adet
5	A	200
10	B	91
20	C	30
30	D	20
50	E	10
75	F	8
100	G	2
Toplam		361

5.5. Önerilen OSB'ye İlişkin Altyapı Yatırımları Gereksinimleri

Bu bölümde, Kandıra Gıda İhtisas OSB, Gebze Gemicilik İhtisas OSB, Samsun Medikal kümelenmesi, Gebze Kimya İhtisas OSB, Mersin OSB, Gebze OSB ve Şanlıurfa OSB'de sunulan hizmetler detaylı olarak incelenmiş ve oluşturulacak yeni ihtisas OSB için atlyapı ve üstyapı tasarımı için önerilerde bulunulmuştur. Tablo 52'de UNDP tarafından gerçekleştirilen 3 önemli OSB'nin karşılaştırması yer almaktadır. Bu kapsamda, aşağıda özellikle ilde kurulu olan ve sıkıntıları mevcut olan Şanlıurfa OSB deneyiminden de önemli dersler alınarak yatırımcılara sağlanacak hizmetler ve altyapı gereksinimleri tespit edilmiştir. Öncelikle 1.Etap'ta yapılması gereken çalışmalar daha sonra 2 etapta yapılabilecek uzun vadeli Bölgenin rekabet gücünü artıracak stratejik amaçlı çalışmalar incelenmiştir.

Birinci Etap:

Atıksu Arıtma Tesisi I

Atıksu Arıtma Tesisinin atık suyu için maksimum arıtma verimi elde edilecek şekilde en son teknolojiye göre dizayn edilmesi gerekmektedir. Çevre Kanunu ve Yönetmeliklerine uygun bir

tesis kurulmalıdır. Arıtma sırasında hiçbir kimyasal katkı yapılmadan tesis çalıştırıldığında çıkan atıksu, sulama amaçlı kullanılabilir. Tesis; Fiziksel, Kimyasal, Biyolojik Arıtma ve Çamur susuzlaştırma üniteleri olmak üzere 4 ana kısımdan oluşmalıdır. Arıtma Tesisinin işletmesini özel bir şirket yürütmelidir. Şanlıurfa II.OSB’de, AB ve Türkiye bütçesi kaynaklı fon ile 2 senede tamamlanan tesis model olarak örnek alınabilir. Şanlıurfa I.OSB bünyesindeki arıtma tesisi 4000 m³/gün kapasite ile kirli atık su arıtmaktadır. Buhar kazanı ve yıkama suları ayrı olarak deşarj edilmektedir. OSB Bölge Müdürlüğü’nden elde edilen verilere göre 2012 yılı aylık fatura bazlı tüketim değerleri Tablo 51’de gösterilmektedir. Görüldüğü üzere yüksek kapasitede çalışılmakla birlikte düşük kirlilik değerlerinden dolayı kapasite yetersizliği yaşanmamaktadır.

Tablo 51 I.OSB 2012 Yılı Arıtma Tesisi Kapasite Gerçekleşmeleri

Dönem	Tüketim
Ocak	108,000 m ³
Şubat	106,000 m ³
Mart	125,000 m ³
Nisan	154,000 m ³
Mayıs	156,000 m ³
Haziran	165,000 m ³
Temmuz	130,000 m ³

Kaynak: OSB Bölge Müdürlüğü, Ekim 2012

Gıda İhtisas Bölgesi’nde I.OSB’ye göre gıda üzerine uzmanlaşmış, daha az çevre kirliliği yaratacak olan bir sanayi yapısı olacağından ve şu anda I.OSB’nin tamamlanmış olması dolayısıyla yüksek kapasite ile çalışmasından ötürü bu OSB’de yüksek debili bir arıtma işlemi gerçekleştirildiği göz önünde bulundurulduğunda Gıda İhtisas OSB için daha düşük kapasitelerin yeterli olacağı düşünülmektedir. İlk etapta 4,000 m³/gün kapasiteli bir tesisin yeterli olacağı, ileride faaliyete geçecek firmaların yatırımları ile oluşabilecek ihtiyaca binaen kademeli bir şekilde kapasite artışına gidilebileceği öngörülmüştür.

İçme-Kullanma Suyu

ŞUGOSB’un su ihtiyacı, taslak imar planında da gösterildiği üzere bölge içerisinden geçen Harran Ovası sulama ana kanalından sağlanacaktır. Bu ise, su nakil hattı maliyetinin minimum

düzeyde tutacaktır. Bununla birlikte, suyun kullanılabilir olması için rafine sistemi kurulması gerekmektedir. Ancak bu tesisin yüksek maliyetli olması beklenmektedir.

Yağmur Suyu

Yağmur suyu kanalizasyondan ayrı olarak toplanacak, sulama kanlalından elde edilecek suyun işlenmesinde kullanılacak rafineride yeniden geri kazandırılacaktır. Diğer altyapı faaliyetleri gibi tedricen ilerleyecek olan yağmur suyu çalışmalarının ise yine 2015 Haziran'ında büyük ölçüde tamamlanması hedeflenmektedir.

Yol

Bölgenin Mardin-Şanlıurfa yoluna yakın olması nedeni ile ulaşım açısından ana arter yatırımları minimum düzeyde olacaktır. Bölge içi yollara odaklanılacak, trafik işaretleri ve yol çizgileri, parsel çevrelemesi, ve peyzaj çalışmaları yapılacaktır.

Kanalizasyon

Firmalar atık sularını yönetmeliklerde belirlenen kriterlere uygun şekilde pis su şebekesine vereceklerdir. Arıtma tesisi daha ileri bir arıtmadan sonra atıkları bertaraf edecektir. Arıtma tesisi ile paralel bir şekilde kanalizasyon altyapısı oluşturulacaktır.

Elektrik

Bilindiği üzere OSB'lerin serbest kullanıcı olarak kendi elektriğini üretme ve satın alma serbestisi bulunmaktadır. Altyapı yatırımı olarak bölge için elektrik şebekesi yapımı ve enerji nakil hattı inşaatları gerçekleştirilecektir. Alanın büyüklüğü göz önüne alındığında, sadece bu elektrik altyapısı için hektar başına yaklaşık 40,000 TL tutarında bir maliyet öngörülmekte olup altyapı maliyetlerin yaklaşık %24'ünü teşkil etmesi beklenmektedir. Ek olarak Bölgenin ihtiyacına yönelik olarak yatırımı yapılması öngörülen indirici merkez; 250 MVA şalt sahası ve 2x50 MVA trafolardan oluşacaktır. Ayrıca ŞUGOSB yakınında kuurması planlanan doğalgaz çevrim santralide dikkate alındığında mevcut elektrik tedarikçileri ile rekabetin oluşması ve bunun neticesinde bölgenin düşük fiyatla enerji temin etmesinin mümkün olacağı düşünülmektedir.

Doğal Gaz

Şanlıurfa'ya doğalgaz hizmeti gelmiştir. OSB içinde gerekli yatırımları hizmet sağlayıcı firma gerçekleştirecektir. İldeki 2 çevrim santralinden biri I.OSB alanında yer alacak olup, ikincisinin ŞUGOSB'ye 1 km mesafede konuşlandırılması beklenmektedir. Altyapı çalışmaları ile eş zamanlı olarak doğalgaz hattı çalışmaları yapılabilecektir. Burdanda anlaşılaçağı üzere, çok düşük maliyetli doğalgaz ve rekabetçi bir elektrik tedarığıne sahip olunması beklenmektedir. Sonuçta, OSB Yönetimi ile koordineli bir şekilde firmaların doğalgaz erişimleri sağlanmış olacaktır.

Sosyal Tesisler

15,000 m²'lik, 3B sınıfı idari hizmet binası inşa edilecektir. Böyle bir binanın hem yönetimin imajı ve hem de hizmetlerin organizasyonu için büyük katkısı olacaktır. OSB Yönetim Merkezi ve mevcut parsellerdeki sosyal tesis alanlarına; konferans salonu, çok amaçlı salon, restoran, market ve banka yapılmasına yönelik çalışmalar yapılacaktır. Tır Parkı şeklinde hizmet verecek bir alan oluşturulacaktır. Peyzaj çalışmaları başlatılacak, spor, yürüyüş ve dinlenme alanları inşa edilecektir.

Telekomünikasyon

ŞUGOSB hizmetleri arasına telekomünikasyon altyapı hizmeti de yer alacaktır. Günün değişen ve gelişen gereksinimlerini göz önüne alarak, fiber optik bağlantılarla sağlam bir altyapı oluşturmak için (IP Telefon, Telekonferans, İnternet, Data ve hosting hizmetleri) yapılacak fizibilite çalışmasını müteakip iletişim hizmeti sunulacaktır. Firmaların, OSB Yönetimi ile ilişkilerini interaktif olarak yürütmesi sağlanacak, elektrik, su, aidat takip vb. hizmetler elektronik ortamda yürütülecektir.

İzin ve Ruhsat İşlemleri

OSB Uygulama Yönetmeliğı çerçevesinde OSB'lerin kendi görev alanı kapsamındaki izin ve ruhsat işlerini neticelendirme yetkileri bulunmaktadır. Özellikle yatırımın başlangıç döneminde bu yetkilerin kullanılabilmesi yatırımcı için hayati öneme haizdir. Bu kapsamda, kalifiye uzman personel ile tek elden yatırımcıların izin ve ruhsat işlemlerini neticelendirecek bir birimin Bölge Müdürlüğü dahilinde kurulması gerekmektedir.

Bakım Onarım

Bölge içerisinde, ŞUGOSB mülkiyetinde olacak tüm yapıların çeşitli kazalar veya yıpranma durumlarına karşılık yürütülecek bakım-onarım hizmetleri OSB Yönetimince oluşturulacak ekipler ve satın alınan hizmetler aracılığı ile sağlanacaktır. Elektrik dağıtım merkezlerine, trafolar ve su deposuna, yollar ve diğer altyapılara ait onarımlar ve bakımlar periyodik olarak gerçekleştirilecektir.

İtfaiye Hizmetleri

İtfaiye hizmetleri OSB Yönetimince sağlanacak, itfaye binası inşa edilecek, araç gereç, tatbikat, şirket eğitimleri ve acil durum uygulamaları yürürlüğe konulacaktır. Firmalara inşaat aşamasında; yangın güvenlik sisteminin kontrolü, yangın güvenliği eksikliklerin giderilmesinin sağlanması, işletme taslak projelerinin hazırlanması ve kontrolü hizmetleri layıkıyla verilmesi için önlemler alınacaktır. Üretime başlama ve üretim aşamasında; işletme makine yerleşimi sırasında risk analizinin yapılması ve riske uygun seyyar yangın söndürme cihaz ve malzemelerinin tespit edilmesi, işletme personelinin asgari yangın güvenlik eğitimine tabi tutulması ve tüm personelin bilgilendirilmesi, yangın savunma ekiplerinin eğitimlerinin verilmesi ve yangın tatbikatlarının yaptırılması hizmetleri organize bir şekilde verilecektir.

Sağlık Hizmeti

OSB Yönetimi mülkiyetinde tam teşekküllü bir sağlık birimi oluşturulacaktır. ŞUOSB içinde işyeri hekimi bulundurma zorunluluğu bulunan işletmelerden destek alınacaktır.

Güvenlik Hizmeti

Özelde OSB mülkiyetindeki alanların güvenliği ile genel olarak bütün OSB'nin güvenliğini temin amaçlı güvenlik altyapı yatırımları yapılacaktır. Toplanacak aidat gelirleri kapsamında OSB Yönetimince dışardan alınacak güvenlik hizmeti ile bu ihtiyaç karşılanacaktır.

Temizlik Hizmetleri

İç yolların, OSB girişlerinin, kaza kalıntılarının, altyapı çalışması yapan firmaların yaydığı kirliliğin temizliği, yağmur suyu kanalları ve kum tutucularının temizliği için hizmet alımı yolu ile temizlik hizmeti tedarik edilecektir.

İkinci Etap:

Teknopark

Tarım ile içiçe bir Gıda Teknoparkı'nın Bölge içinde kurulması İlin rekabet gücü açısından uzun vadede çok önemli bir yatırım olacaktır. Bu teknopark, yarattığı Ar-Ge imkanları sayesinde verimi artırırken maliyetleri azaltacak, küçük ölçekli tarımdan büyük ölçekli tarıma geçişi hızlandıracak, üniversite ile işbirliği halinde kalifiye insan kaynağı oluşturacaktır. ŞUGOSB alanı, üniversiteye çok yakın olup 4.2 km uzaklıktadır. Tarımsal üretim, işleme, sanayi-üniversite işbirliği ve uluslararası havaalanı birlikte düşünüldüğünde Şanlıurfa ve hinterlandı dünyanın mutfağı haline gelecektir. Hem tarım hem de gıda sektöründe 'kümelenme' stratejisi gerçekleştirilmiş olacaktır. Tüm aktörlerin bir arada olacağı, ürün odaklı yerel markalaşma, niş alanlar üzerinde uzmanlaşan bir yapı teşkil edilmeye çalışılacaktır.

Elektrik

Uzun vadede, özellikle bölgenin öne çıkan güneş enerjisi potansiyeli, tarım alanları ve gıda sanayinin iç içe geçeceği bölgenin rekabet gücünü artırıcı etkisi ve seçilen sanayi bölgesinin arazi durumunun buna uygunluğu da göz önüne alınarak OSB'nin enerji ihtiyacını kendi kendine güneş enerjisi panelleri aracılığı ile elde etmesi uygun olacaktır. Güneş enerjisi ile ısı sağlanarak gıda şirketlerine satılması planlanmaktadır. Yeşil alanların planlaması güneş panellerine gerekli alanın yaratılması gereği göz önünde bulundurularak yapılacaktır. Güneş enerjisinde başlangıç yatırımının yüksek bütçe gerektirmesi, bölgede bu enerjinin üretimi ve yönetimine yönelik know-how düzeyinin olmaması nedeni ile uzun vadede bu stratejinin uygulanması daha uygun olacaktır.

Atıksu Arıtma Tesisleri II

Özellikle artacak kapasite kullanımları ile birlikte günlük 4,000 m³ kapasiteli arıtma tesisinin yeterli olmayacağı düşünülmektedir. Bu kapsamda modüler bazda daha düşük bir maliyet ile ihtiyacı karşılayacak arıtma tesisi yatırımları yapılacaktır. İlk etapta yüksek kapasiteli ve atıl bir tesisin OSB için gereksiz bir maliyet oluşturmaması amaçlanmaktadır.

Endüstri Meslek Lisesi ve Meslek Yüksek Okulu

Gıda ve imalat sanayi iş kollarını hedefleyen eğitim kurumlarının OSB içinde kurulması için girişimlerde bulunulmalıdır. Hali hazırda bölge yetişmiş insan kaynağı açısından oldukça zayıftır. Bu aynı zamanda bölgeye yatırım çekmenin önündeki önemli bir engeldir. Yeni eğilim meslek okullarının bir bölümünün OSB içinde kurulması yönündedir. Örnek olarak Gebze Organize Sanayi Bölgesi'nde özel firmaların katkısı ile kurulmuş olan TADIM Jale Yücel Endüstri Meslek Lisesi ve Mersin Tarsus OSB içindeki Gıda Meslek Yüksek Okulu verilebilir.

Mesleki Eğitim

Meslek edindirme konusunda önemli kaynaklar ayıran İŞKUR, önümüzdeki dönemde Ticaret ve Sanayi Bakanlığı ile yapılan strateji çalışması sonucu OSB içinde verilecek olan mesleki eğitim kurs ve kurumlarını destekleyeceğini açıklamıştır. OSB için hizmet kaynağı olabilecek bu konu için OSB içinde sınıf ve uygulamalı eğitim yapılabilecek bir bina inşaatı gerçekleştirilmelidir.

Tablo 52 OSB Hizmetlerinin Karşılaştırması

	Gebze OSB	Mersin Tarsus OSB	Şanlıurfa I. OSB
Merkezi Atıksu Arıtma Tesisi	İşletimde, kapasite olarak yeterli ve bölgenin ihtiyacını karşılıyor.	İşletimde, kapasite olarak yeterli ve bölgenin ihtiyacını karşılıyor.	İnşaatı tamamlandı. İşletime alınmadı. Önemli bir süre düşük kapasite ile çalışacak. Bu sürede işletme maliyetleri oldukça yüksek olacak.
Meslek Okulları	TADIM-Jale Yücel Endüstri Meslek Lisesi	Gıda Meslek Yüksek Okulu	Okul Yok, eğitim ve seminer alanları Yok
	Eğitim ve seminer alanları mevcut	Eğitim ve seminer alanları mevcut	
İzin, Ruhsatlar	OSB Yönetimi gerekli hizmeti sağlıyor	OSB Yönetimi gerekli hizmeti sağlıyor	OSB Yönetimi gerekli hizmeti sağlıyor
Elektrik Hizmetleri	Elektrik birim fiyatı: 0.1702 ytl/kwh (gündüz)	Altyapı durumu çok iyi	Elektrik birim fiyatı: 0.1641 ytl/kwh (gündüz)
	Altyapı durumu çok iyi		Altyapı ile ilgili şikayetler var. Aydınlatma iyi durumda değil
Su/Atık su	Altyapı iyi durumda ve düzenli bakımlar yapılıyor.	Altyapı iyi durumda ve düzenli bakımlar yapılıyor.	Altyapı iyi durumda ve düzenli bakımlar yapılıyor.
	1.98 ytl/m ³ temiz su fiyatı		
Doğal Gaz	Doğalgaz hizmetleri vermektedir	Doğalgaz hizmetleri vermektedir.	Hizmet sağlayıcı her türlü hizmeti vereceğini vaatmiştir. Kalitesi bilinmemektedir.
Telefon/İnternet	İleri teknoloji kullanmaktadır. Gelişmiş bir internet sitesi ve online hizmetlere sahiptir. Optik kablolama yapılmış ve bu kablo üzerinden firmalara ucuz iletişim hizmeti sağlanmaktadır.	Altyapı hizmeti Telekom tarafından verilmektedir. İnternet sitesi ve online hizmetlere sahiptir	Altyapı hizmeti Telekom tarafından verilmektedir. İnternet sitesinde dosya paylaşımı haricinde hizmet verilmemektedir. Sorgulama modülleri çalışmamaktadır.
Bakım Onarım	Peyzaj, yeşil alan sosyal tesis, bina ve yol bakım hizmetleri başarılı bir şekilde verilmektedir.	Peyzaj, yeşil alan sosyal tesis, bina ve yol bakım hizmetleri başarılı bir şekilde verilmektedir.	Elektrik ve su tesisleri bakımları düzenli olarak yapılmaktadır.
	Elektrik ve su tesisleri bakımları düzenli olarak yapılmaktadır.	Elektrik ve su tesisleri bakımları düzenli olarak yapılmaktadır.	Bunun haricinde açık saha, yol, bakım, trafik işaretleri ve peyzaj bakımlarında ciddi eksiklikler bulunmaktadır.

İtfaiye Hizmetleri	İtfaiye binası bulunmaktadır, yönetmelikler hazırdır, tatbikat yapılmıştır ve işletme eğitimleri verilmektedir. Genel olarak başarılıdır.	İtfaiye binası bulunmaktadır, yönetmelikler hazırdır, tatbikat yapılmıştır ve işletme eğitimleri verilmektedir. Genel olarak başarılıdır.	Az sayıda itfaiye görevlisi ve araç gereci bulunmaktadır. Bina yoktur. Tatbikat yapılmamıştır ve eğitim verilmemektedir.
Sağlık	Ambulans hazır bulunmaktadır. Çalışanların kan grupları ile ilgili bir network kurulmuştur.	Ortak sağlık birimi bulunmaktadır.	Ortak sağlık birimi bulunmaktadır.
Güvenlik	Var	Var	Yok. Bekçi bulunan binalar var
Temizlik	Var	Var	Var fakat görsel olarak temiz izlenimi vermemektedir.
Danışmanlık	Fuar organizasyon, işbirliği ve mal taleplerinin iletilmesi, kümelenme konusunda danışmanlık hizmetlerinin organizasyonu	Fuar organizasyon, işbirliği ve mal taleplerinin iletilmesi, kümelenme konusunda danışmanlık hizmetlerinin organizasyonu	Yok
Tır Parkı/Kantar	Var	Lojistik Platformunda aktif rol alıyor.	Lojistik merkez kurulması için bir çalışma başlatılmıştır. Mevcut durumda taşımacılık konusunda organize bir faaliyet yoktur.
İlaçlama	Yapılıyor	Yapılıyor	Yapılıyor
Sosyal Tesisler	Banka, restoran, sosyal aktivite merkezleri, yürüyüş alanları, spor alanları	Banka, restoran, sosyal aktivite merkezleri, yürüyüş alanları, spor alanları	Fırın, market, lokanta, yedek parça dükkanı
Genişleme alanı m2 satış fiyatı	350 TL/m ² - özel satıcı	50 TL/m ² - genişleme alanı	16 TL/m ² -genişleme alanı
Aidat-m2/ay birim fiyat		10 ile 25 krş arasında	1 ile 2 krş arasında

Kaynak: Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP), Şanlıurfa Organize Sanayi Bölgesi İş Planı, Kasım 2010

6. GELİR VE GİDER VARSAYIMLARI

Fizibilite hesaplamasında temel amaç yatırımın iç verimlilik oranını hesaplamak ve doğrudan faydalarını tespit etmektir. Yatırımın dolaylı faydaları ise istihdam yaratılması, İlin sanayisinin geliştirilmesi ve nihai amaç olarak bölgesel kalkınmanın sağlanmasıdır. Dolaylı faydaların ölçülmesi mümkün olmadığında bu çalışma kapsamında yalnızca doğrudan mali değerlendirmeler yapılacaktır.

Bu bölümde, söz konusu OSB yatırımı için, yatırımın yapılabilirliği üzerinde etkisi olan, ihmal edilebilecek veya alternatifli durumlara ilişkin önemli bazı varsayımlara yer verilmiştir.

Öncelikle proje olarak 2 etaplı olarak uygulamaya alınması planlanan Bölgenin ilk yatırım hesaplamalarında 2.etap maliyetleri dahil edilmemiş olup teknopark çalışmaları, ilave yeni elektrik yatırımları, ilave gereksinim duyulacak atıksu arıtma tesisi yatırımları, Mesleki Eğitim, Endüstri Meslek Lisesi ve Meslek Yüksek Okulu bina inşaatları gibi kalemlerin OSB'nin gelişimine göre uzun vadede yatırımcılardan elde edilecek fonlar ile karşılanacağı varsayılmıştır.

Ayrıca, gerçekleşecek yatırımlar ve parsel satışından elde edilecek gelirlerin belirli vadelerle gerçekleşeceği düşünülmektedir. Bu kapsamda yatırım aşamasında inşaat giderlerinin hakediş esasına göre peyderpey ödeneceği, girişimcilerin ödeyeceği parsel bedellerinin ise Şanlıurfa II.OSB uygulamasında olduğu gibi %25'i peşin geri kalanının ise 36 ay vadeli olarak tahsil edileceği tahmin edilmektedir. Yine, gelir hesaplamalarında parsel gelir taksitleri aylık tahsil edilecek olmasına rağmen, yıllık bazda kümülatif olarak kullanılacaktır. Bütün gelirler ilgili yılın Ocak ayında defaten tahakkuk edilerek indirgenmesi yönetimi ile hesaba katılmıştır.

OSB'lerin cari yıllık giderleri; personel giderleri, yönetim giderleri (yönetim idari giderleri, enerji, haberleşme, genel giderler, bakım, onarım, beklenmeyen giderler) vb. giderlerden oluşmaktadır. Bu kapsamda, Bölgenin sevk ve idaresi için istihdam edilecek personelin ücret giderlerinin ilk aşamada, Müteşebbis Heyeti oluşturan kuruluşlar tarafından katkı payları oranında karşılanacağı varsayılmıştır. Bölge'nin cari yıllık gelirleri ise aidat katılım payı, proje ve danışmanlık gelirleri, eğitim faaliyet gelirleri ve diğer gelirler şeklinde teşekkül etmektedir. OSB Müteşebbis heyetinin, proje ve projenin inşaatı süresinde, yapılacak alt ve üst yapı ihalelerinde, ihaleye girmek isteyen müracaatçı firmalara, şartname ve ihale dosyası verme karşılığı alacağı

bedel dışında bir geliri olmayacağı varsayılmaktadır. Bunun yanı sıra, Müteşebbis Heyet, Yönetim Kurulu ya da OSB Bölge Müdürlüğünce, ilgili mevzuat gereği , bölgedeki yatırımcılara verilen belge karşılığı alınan ücretler gelirlerini oluşturacaktır. Bölgede inşa edilen idari bina ve yardımcı işletme binası ile sosyal tesislerin üçüncü kişilere işletilmesi amacıyla kiraya verilmesi hallerinde kira gelirleri de olabilecektir. Uygulamada en önemli gelir kaynağını aidatlar olmaktadır. Şanlıurfa I.OSB, gelirleri ile yönetim giderlerini karşılayamamakta ve parsel satışlarından elde ettiği geliri işletme giderlerine katmak zorunda kalmaktadır. II.OSB'nin idaresinde de aynı problemler ile karşılaşılacağı tahmin edilmektedir. İyi fizibilite edilerek kurgulanan OSB'lerde bu yönde problemler olmamaktadır. Örneğin İzmir torbalı OSB'de aylık altyapı katılım payı 0,3 TL/m² olarak üyelerden tahsil edilmektedir ve Bölge'nin giderlerini karşılamaktadır. Gebze OSB örneğinde olduğu gibi toplanan aidatlar Bölge'nin cari yönetim giderlerini karşılamakla birlikte sanayicilerin rekabet gücünü artırıcı faaliyetlerde kullanılmak üzere fon olarak da birikebilmektedir. Tasarlanan ŞUGOSB'nin üye aidatları ile cari yönetim giderlerini karşılayabilecek ve yıllık cari gider ve gelirlerinin başabaş noktasında olacaktır. Gelir–gider dengesi mutlaka sağlanacak, gelirlerin giderleri karşılaması hedeflenecek, karşılayamadığı durumunda giderleri kısmak için tasarruf önlemleri alınacak, bunun yeterli olmaması halinde aidatlarla bu denge mutlaka sağlanacaktır. Yatırım hesaplamalarında yıllık gelir ve giderler dikkate alınmayacaktır.

ŞUGOSB için belirlenen alan içerisinde yer alan bazı özel şahıs mülkiyetindeki alanların kamulaştırılması zaruri görünmektedir. Bununla birlikte girişmciler için düşük maliyetli ve sorunsuz arsa teminine yönelik olarak bu miktarın minimum düzeyde tutulması hedeflenmektedir. Zaten 3. alternatif alanın tercih edilmesinin en önemli etmenlerinden biri de diğer alternatiflere göre daha düşük oranda özel şahıs mülkiyeti içermesidir. En son kamulaştırma gerektirecek alan miktarının belirlenmesi Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığınca onaylanacak arazi alanı çalışmalarına müteakip Müteşebbis Heyet çalışmalarından sonra gerçekleşecektir. Bu çalışma kapsamında, kamulaştırma giderlerinin minimum düzeyde ve hesaplamalarda şu an için ihmal edilecek bir kalem olduğu varsayılmıştır. Şanlıurfa II.OSB arazi temini çalışmaları kapsamında gerekli alanların kamulaştırılma çalışmaları kapsamında kamulaştırma bedeli en son mahkeme kararları ile uyumlu olarak 12 TL/m² olarak alınmıştır. Yine Yalova Gemi İhtisas OSB'si ihtiyaç duyduğu kamulaştırmalarda 141 hektar'da emsal olarak 19 TL/m² bedel

öngörmüştür. ŞUGOSB için olabilecek kamulaştırma çalışmalarında da yine bu aralıklarda bir fiyatın oluşması beklenmelidir.

Bölge'nin altyapı çalışmaları kapsamında inşa edilecek elektrik altyapısı kapsamında ilk etapta, yapılması planlanan 250 MVA şalt sahası ve 2x50 MVA trafolardan oluşacak yaklaşık 8 Milyon TL maliyetli indirici merkez kurulması gerekmektedir. Bu merkezin Elektrik tedarikçisi firma tarafından yaptırılacak olup Müteşebbis Heyet için yatırım hesaplamalarında bir gider kalemi olarak ihmal edilecektir.

Yine, zemin iyileştirme çalışmaları önemli bir altyapı maliyet kalemini oluşturmaktadır (Yalova Gemi İhtisas OSB için 8,5 Milyon TL öngörülmüştür). Ancak buna yönelik jeolojik yapıya ilişkin yapılacak analizler sonucunda ortaya çıkabilecek olan gerçek maliyetlerin, girişimciler tarafından komponse edileceği varsayılmıştır. Farklı fiyat uygulamalarına yansıtılacak bu maliyet hesaplamalarda ihmal edilecektir. Girişimcilere, talep ve beklentiler ile uyumlu çok geniş bir fiyat aralığında, arazinin özelliğine göre tasnif edilmiş ve fiyatlandırılmış parseller sunulacaktır. Analizde parsel metrekaresi fiyatı, ortalama bir birim rayiç bedel üzerinden hesaplanarak kullanılmıştır.

Yapılacak finansal analiz çalışmaları için yatırımın tamamlanacağı ve OSB'nin dolacağı tarih 2020 yılı kabul edilmiştir. Bu kapsamda parsel satışlarının bu yıla kadar süreceği, parsel gelirlerinin konsolidasyonunun 2023 yılında biteceği tahmin edilmektedir.

Ayrıca bütün mali hesaplamalarda KDV ihmal edilmiştir.

7. TOPLAM YATIRIM TUTARI

7.1. Altyapı Yatırımları

Altyapı İnşaatı

OSB Altyapı maliyet hesabında net sanayi parselleri dikkate alınmakta olup, Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığınca belirlenen 2012 yılı birim fiyatı 131,500 TL/hektardır. Altyapı kapsamında yol, kanalizasyon, yağmursuyu, içmesuyu, elektrik, doğalgaz yatırımları dikkate alınmaktadır. Yapılan araştırmalara göre, Yalova Gemi İhtisas OSB'nin birim altyapı maliyeti 150,939 TL/hektar olarak tahmin edilmektedir. Yine, Şanlıurfa II.OSB için gerçekleştirilen

harcamalar incelendiğinde, 96 hektar için Altyapı İnşaat bedeli olarak 7,994,000 Avro harcandığı ve 191,523 TL/hektar birim fiyat elde edildiği görülmektedir. Mevcut OSB uygulamaları ve Bakanlık birim fiyatları dikkate alındığında ilk etapta birim altyapı birim maliyetinin 131,500 TL/hektar olacağı tahmin edilmektedir. Bu durumda, 980 hektar OSB alanının % 45'i sanayi parseli olarak kabul edildiğinden toplam altyapı maliyeti 57.991.500 TL olarak hesaplanmaktadır.

Aynı kapsamda, Şanlıurfa I.OSB yatırım gerçekleştirmelerine bakıldığında arsa bedeli ve atıksu arıtma tesisi yatırımı hariç OSB'nin altyapı inşaatı için yaklaşık 56,168,641 TL harcandığı görülmektedir. Bu bütçenin dağılımı %32 Yol, %19 Yol Kaplaması, %17 Elektrik, %15 İçme-Kullanma Suyu, %8 Kanalizasyon, %7 Yağmursuyu ve %2 Telekomünikasyon şeklinde olmuştur.

Etüt-Proje Çalışmaları

Etüt-Proje çalışmaları kapsamında jeolojik-jeoteknik etüt çalışmaları, 1/1000 ve 1/5000 imar planı hazırlanması, parselasyon planları, altyapı projeleri, zemin etüdü, mera vasfının kaldırılması vb. faaliyetler gerçekleştirilmektedir. Şanlıurfa II.OSB altyapı çalışmalarında, bu kalemde müşavirlik hizmeti olarak 1,770,000 Avro maliyet oluşmuştur. ŞUGOSB'nin daha büyük bir alana sahip olmasına rağmen, uygulamada Bölge için bu tutarın daha düşük olacağı düşünülmektedir. Bu çerçevede, yaklaşık maliyetin 1,552,817 TL olması beklenmektedir.

Arıtma Tesisi İnşaatı

Şanlıurfa II.OSB altyapı çalışmaları kapsamında devreye alınan arıtma tesisinin maliyeti toplamda 3,496,000 Avro olmuştur. 4000 m3/gün kapasiteli arıtma tesisinin maliyetinin de hemen hemen aynı değerlerde olacağı tahmin edilmektedir. Yaklaşık 8,040,800 TL'lik bir yatırım öngörülmektedir.

Sosyal tesisler ve yönetim binası için Şanlıurfa I.OSB bünyesinde 2,000,000 TL harcanmıştır. Yalova Gemi İhtisas OSB için ise 8,475,000 TL tutarında bir binanın yatırımı öngörülmüştür. ŞUGOSB için bu maliyetin 5,237,500 TL olması beklenmektedir.

Organize Sanayi Bölgesinin maliyeti alt ve üstyapı yatırımlarının gerçekleştirilmesine yönelik olarak yapılan Sabit Sermaye Yatırımlarından oluşmaktadır. Yapılacak yatırımlar ve tahmini bedelleri aşağıdaki tabloda gösterilmektedir.

Tablo 53 Altyapı Yatırım Maliyeti

Faaliyet	Maliyet (TL)
Su Şebekesi Yapımı	4,670,945
Kanalizasyon Şebekesi Yapımı	4,670,945
Beton Parke Yol Yapımı	17,526,610
Tretuar Yapımı	3,451,186
Elektrik Şebekesi Yapımı	8,917,259
Bölgeye Enerji Nakil Hattı	7,077,190
Bölgeye Su Nakil Hattı ve Su Arıtma	1,415,438
Bölge İle Anayol Bağlantısı	8,917,259
Haberleşme Şebekesi Yapımı	1,344,666
Altyapı Projesi ve Uygulama İmar Planı Yapımı	1,552,817
Arıtma Tesisİ İnşaatı	8,040,800
Sosyal tesisler ve Yönetim Binası İnşaatı	5,237,500
Toplam	83,958,375

7.2. Yatırımın Yıllara Göre Dağılımı

Yatırım, bu raporun 10'uncu maddesinde tablo halinde gösterilen Projenin Termin Planı'ndan da anlaşılacağı üzere, 01 Ocak 2013 tarihinden başlayarak, yaklaşık 2,5 yılda tamamlanacaktır. 2013 yılında kamulaştırmalar yapılarak, uygulama imar planı hazırlanacaktır. Yine 2013 yılında alt ve üstyapı inşaat işlerinin ihale edilerek inşaat işlerinin ve zemin iyileştirme işlerine başlatılacağı ön görülmüştür. Bu çerçevede altyapı hazırlık çalışmaları maliyeti için yaklaşık 1,300,000 TL tutarında harcama yapılacağı öngörülmektedir. 2014 yılında altyapı çalışmaları ve çevre düzenlemeleri yapılarak, arıtma tesisinin tamamlanarak işletmeye alınması öngörülmüş olup, idari bina inşaatının da tamamlanması planlanmaktadır.

2015 yılının Haziran ayı itibarı ile bütün alt ve üst yapı işleri tamamlanacak, OSB'nin bütün inşaat işleri bitirilerek parsel tahsis işlemleri yapılacaktır. Bu çerçevede yatırımın yıllara göre dağılımı aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 54 Yıllara Göre Yatırım Harcamaları

Faaliyet	Toplam Maliyet	2013	2014	2015
Su Şebekesi Yapımı	4,670,945	-	3,736,756	934,189
Kanalizasyon Şebekesi Yapımı	4,670,945	-	4,203,851	467,095
Beton Parke Yol Yapımı	17,526,610	-	10,515,966	7,010,644
Tretuar Yapımı	3,451,186	-	2,070,712	1,380,474
Elektrik Şebekesi Yapımı	8,917,259	-	5,350,356	3,566,904
Bölgeye Enerji Nakil Hattı	7,077,190	-	4,954,033	2,123,157
Bölgeye Su Nakil Hattı ve Su Arıtma	1,415,438	-	990,807	424,631
Bölge İle Anayol Bağlantısı	8,917,259	-	8,025,533	891,726
Haberleşme Şebekesi Yapımı	1,344,666	-	941,266	403,400
Altyapı Projesi ve Uygulama İmar Planı	1,552,817	1,300,000	252,817	-
Arıtma Tesisi İnşaatı	8,040,800	-	804,080	7,236,720
Sosyal tesisler ve Yönetim Binası İnşaatı	5,237,500	-	1,309,375	3,928,125
Toplam	72,822,617	1,300,000	43,155,552	28,367,065

8. YILLARA GÖRE TAHSİS VE KİRA GELİRLERİ

Hesaplamalarda kullanılacak talep projeksiyonu yapılırken ihtiyatlı davranılmış, çeşitli nedenlerden dolayı şehir dışındaki firmalara ulaşmada başarısız olunulması, OSB'ye ağırlıklı talebin Şanlıurfa Sanayisi içinden gelmesi vb hususlar çerçevesinde şehrin mevcut yatırım eğilimi dikkate alınmış olup olumlu gelişmeler ile artacak talep ihmal edilmiştir. Bununla birlikte, yeni teşvik sisteminde Şanlıurfa'nın 6. Bölgede yer alması, yapılacak aktif tanıtım çalışmaları, Yatırım Destek Ofisi faaliyetleri, GAP Projesi'nin 2017 yılından tamamen bitirilecek olması ve bunun neticesinde ürün deseninde çeşitlenme, tarımsal kapasite ve hasadı artışı ile gıda sanayi gelişiminin beklenmesi hususları dikkate alındığında daha yoğun bir talep ile karşılaşılması beklenmelidir.

Projeksiyonlarda, istatistiki veriler sektör bazında düzenlenmiş ve her sektör için ayrı bir büyüme trendi belirlenmiştir. Daha sonra her sektördeki sanayi parsel ihtiyacı toplanarak nihai bir talebe ulaşılmıştır. Alt sektör gelişim eğilimleri incelenirken, Karacadağ Kalkınma Ajansı'na hazırlanan 2011-2013 Bölge Planında öngörülen gelişme alanları, Gap Eylem Planı hedefleri, GAP Master Planı ve onun altında gerçekleştirilen tarımsal üretim fizibiliteleri, dünyada ve Türkiye'deki gıda sektörü trendleri, yeni teşvik sisteminde desteklenen sektörler, I. ve II.OSB'deki mevcut sanayi yapısı, Yatırım Destek Ofisi ile OSB Müdürlüklüğünden yer talep

eden firmaların yapısı ve tecrübeli sektör temsilcilerinin görüşleri dikkate alınmıştır. Bu kapsamda firma talep projeksiyonu aşağıdaki tabloda sunulmaktadır.

Tablo 55 ŞUGOSB İçin Yıllara Göre Yatırımcı Firma Projeksiyonu

Alt sektörler	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Özel ve Hazır Gıdalar	1	2	2	2	2	5
Alkollü ve Alkolsüz İçecekler	1	2	2	3	2	2
Süt ve Süt Ürünleri	2	2	3	3	3	3
Et ve Et Ürünleri	1	1	2	3	2	2
Un ve Unlu Mamüller	0	2	2	1	1	0
Bakliyat ve Kuru Gıda	2	3	3	4	5	5
Su Ürünleri	0	1	2	1	3	3
Hazır Yemekcilik - Catering	1	2	1	2	2	3
Meyve, Sebze ve Türevleri	2	2	2	5	5	7
Şeker ve Şekerli Gıdalar	1	3	1	2	1	2
Organik Üretim	1	2	2	5	6	7
Fonksiyonel Gıdalar	0	1	2	2	3	3
Diyet Gıdalar	0	0	1	3	4	3
Dondurulmuş Gıdalar	1	2	2	5	4	6
Yemeklik Yağ Teknolojisi	1	2	1	4	2	0
Perakende Sektörü	1	3	2	2	1	1
Toplam	15	30	30	47	46	52

Sektörden sektöre değişmekle beraber, ŞUGOSB için ortalama gıda parseli büyüklükleri artan büyük parsel talebi göz önüne alınarak parseli ortalama 5 dönüm olacak şekilde hesaplanmış olup, her bir yatırıma 4 parsel için toplamda 2 hektar düşecek şekilde tahsis edilmiştir. Şanlıurfa I.OSB’de ortalama sanayi alanı 5.21 dönüm, II.OSB’de 10.01 dönüme denk gelmektedir. ŞUGOSB için bu alan tahmini olarak 12.21 dönüme denk gelmektedir.

Sektör yatırımlarının teşvik edilmesi amacıyla parsel satış fiyatları asgari düzeyde tutulmuş, sadece yatırım maliyetlerinin uzun vadede geri dönüşü amaçlanmıştır. 2020 yılından sonra biten arsa tahsislerinden sonra gelecek ödemeler ile birikecek fonun ise yeni yatırımlarda kullanılması planlanmaktadır.

Modelde 16 TL m² fiyatı esas alınmıştır. Şu anda altyapısı hazır olmayan Şanlıurfa II.OSB satışlarında baz fiyat 16 TL'den başlayıp 32 TL'ye kadar gitmektedir. Yıllara göre gelen taleple ve yoğunlaşma ile fiyatın düzenli olarak belirli bir oranda artacağı varsayılmıştır. Toplam bedelin firmalardan %20 peşinat ve 36 aylık taksitlerle alınması planlanmaktadır. En son elde edilen gelirlerin yıllara göre dağılımı aşağıdaki tabloda gösterilmektedir.

Tablo 56 Yıllara Göre Arsa Tahsis Gelirleri

Yıllar	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Tahmini Parsel Gelirleri	1,202,015	3,962,016	10,310,017	21,746,998	33,419,685	47,394,178	41,046,179	29,609,200	16,736,515
Kümülatif Parsel Gelirleri	1,202,015	5,164,031	15,474,048	37,221,046	70,640,731	118,034,909	159,081,088	188,690,287	205,426,802

9. YATIRIM FİNANSMANI VE FİNANSAL ANALİZ

Yapılan çalışmalar sonucunda yatırım finansmanının 3 alternatifli olarak gerçekleştirilebileceği tesipte edilmiş olup, her bir alternatif ayrı ayrı değerlendirilmiştir.

Öncelikle, OSB Mevzuatı gereğince yatırım finansmanı olarak bütçenin tamamı için Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığının kredi desteği talep edilmesi halinde bölgesine göre çeşitli oranlarda Müteşebbis heyet katkısı istenmektedir. Bu kapsamda gelişmiş bölgelerde %5'e, kalkınmada öncelikli yörelerde ise %1'e kadar katkı oranı belirlenmektedir. ŞUGOSB için Müteşebbis Heyet tarafından sağlanan fon ile ilk işlemler başlatılacak olup bu kapsamda yaklaşık olarak 2,000,000 TL finansman sağlanması öngörülmektedir. Bu tutarın tahsili, Müteşebbis Heyet'i teşkil eden kurumların payları oranında katılım payı ödemeleri ile gerçekleştirilecektir.

Modeller incelendiğinde, I. Alternatif finansman modelinde, başlangıç yatırımları Müteşebbis Heyetce karşılanmakta, geri kalan giderler Bakanlık kredisi ile finanse edilmektedir. Şanlıurfa II.OSB uygulamalarında 5 yılı geri ödemesiz, 15 yıl vadeli ve %1 faizli Bakanlık kredisi kullanılmıştır. Yatırım döneminde kullanılacak kredi için söz konusu faiz oranı yıllık olarak Bakanlıkca belirlenmektedir. Kredi sözleşmesine göre Bakanlıkca tahsis edilecek kredi için Şanlıurfa II.OSB'de için kullanılan krediden daha kısa vadeli olarak 3 yılı ödemesiz toplam 13 yıl için faiz hesaplanarak geri ödenecektir.

II.Alternatif finansman modelinde ise, Müteşebbis Heyet katkısı ile birlikte AB Hibe Programları ve Kalkınma Ajansı Mali Destek Programları'ndan fonlar sağlanmakta, geri kalan kısım için ise yine Bakanlık kredisi kullanılmaktadır. AB Hibe Desteklerinin kapsamını açıklayan ve Bakanlıkça yayınlanan Bölgesel Rekabet Edebilirlik Operasyonel Programı dokümanında Hedef Bölgedeki Öncelikli Sektörler Tablosu'nda Şanlıurfa için 1. öncelikli sektör olarak, "gıda ürünleri ve içecek imalatı" belirlenmiştir. Yine aynı dokümana göre program kapsamında %75 oranında hibe verilebilmekte, kalan %25'lik kısım için ise Türkiye genel bütçesinden eş-finansman talep edilmektedir. Bu çerçevede, Şanlıurfa II. Organize Sanayi Bölgesi'nin Atık Su Arıtma Tesisi ve Altyapı Projesi için 21.5 Milyon Avro'luk bir destek sağlanmıştır. Projeye %86 oranında hibe bağlanmıştır. Yine, Bölgesel Rekabet Edebilirlik Operasyonel Programı teklif çağrıları kapsamında 4.Proje Paketi 3. Kısa Listesinde yer alan Orta Karadeniz Kalkınma Ajansı

(OKA) tarafından hazırlanmış Samsun Lojistik Merkezi altyapı çalışmaları için 25,000,000 Milyon Avro değerindeki proje Bakanlıkça AB Delegasyonuna sunulmuştur. Karacadağ Kalkınma Ajansı tarafından sağlanan 2013 yılı Altyapı Mali Detek Teklif Çağrılarında proje toplam bütçelerinin %95'ine kadar, 700.000 TL üst limitiyle destek sağlanabilmektedir.

III.model ise, ek bir dış kaynağa ihtiyaç duymadan yatırımcıların maliyetleri elde edilen gelirler vasıtasıyla karşılaması ile parçalı bir uygulama stratejisini içeren, ek finansman ihtiyacı olmayan modeldir. Bu model kapsamında OSB'nin tamamlanması daha uzun sürelerle yayılmakla birlikte, OSB Yönetimi kendi gelir-gider dengelerine göre altyapı yatırımlarının hızını ayarlamakta ve Bakanlık desteğine ihtiyaç duymamaktadır. Kamu finansman dengesi açısından hiçbir yük oluşturmamaktadır. Yine bu Model kapsamında Müteşebbis Heyete katkısı olacağı ve Kalkınma Ajansı Mali Destek Programlarından fon sağlanabileceği öngörülmektedir.

3 model içinde yıllara göre gelir, gider ve finansman kaynaklarına ilişkin tablolar aşağıda sunulmaktadır.

Tablo 57 I. Alternatif Finansman Modeli

Yıllar	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026
Gelir	0	0	1,202,015	3,962,016	10,310,017	21,746,998	33,419,685	47,394,178	41,046,179	29,609,200	16,736,515			
Gider	1,300,000	43,155,552	28,367,065											
Müteşebbis Heyet Katkısı	1,300,000	700,000												
Bakanlık Kredisi		(69,620,602)			7,350,688	7,350,688	7,350,688	7,350,688	7,350,688	7,350,688	7,350,688	7,350,688	7,350,688	7,350,688

Tablo 58 II. Alternatif Finansman Modeli

Yıllar	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026
Gelir	0	0	1,202,015	3,962,016	10,310,017	21,746,998	33,419,685	47,394,178	41,046,179	29,609,200	16,736,515			
Gider	1,300,000	43,155,552	28,367,065											
Müteşebbis Heyet Katkısı	1,300,000	700,000												
Bakanlık Kredisi		(20,633,392)			2,178,516	2,178,516	2,178,516	2,178,516	2,178,516	2,178,516	2,178,516	2,178,516	2,178,516	2,178,516
AB + Kalkınma Ajansı Destekleri		21,822,160	28,367,065											

Tablo 59 III. Alternatif Finansman Modeli

Yıllar	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026
Gelir	0	0	1,202,015	3,962,016	10,310,017	21,746,998	33,419,685	47,394,178	41,046,179	29,609,200	16,736,515			
Gider	1,300,000	1,365,000	1,202,015	3,962,016	10,310,017	21,746,998	32,936,571							
Müteşebbis Heyet Katkısı	1,300,000	700,000												
Kalkınma Ajansı Desteği		665,000												

Bir yatırımın yapılabilirliği için çok çeşitli finansal analiz yöntemleri kullanılabilmektedir. Ancak, literatürde genellikle Net Bugünkü Değer (NBD), İç Karlılık Oranı (İKO) ve Geri Ödeme Süresi (GÖS) yöntemleri tercih edilmektedir.

NBD

Bir yatırımın NBD'si, yatırımdan beklenen net nakit girişlerinin belli bir iskonto oranıyla indirgenmiş değerleri toplamından, yatırım harcamalarının bugünkü değerleri toplamının çıkarılmasıyla bulunur. Eğer, bu yöntemle göre, net bugünkü değer pozitif ise ($NBD > 0$), yatırım yapılır; negatif ise yatırım yapılmaz.

İKO

İKO yöntemi, yatırım projelerini değerlendirmede, paranın zaman değerini ve yatırımın ekonomik ömrünü dikkate alan yöntemlerden birisidir. İKO, yatırımın gelecek yıllarda sağlayacağı para girişlerinin bugünkü değeri ile para çıkışlarının bugünkü değerini birbirine eşitleyen iskonto oranı olarak tanımlanır. Bu oran aynı zamanda bir yatırım projesinin NBD'ni 0'a eşitleyen iskonto oranı olarak da tanımlanabilir. İKO'nun bulunmasında deneme yanılma yöntemi kullanılır.

GÖS

Bir yatırımın nakit girişlerinin, yatırım tutarını karşıladığı süredir. Firmanın karşısında birden çok alternatif proje önerisi varsa ve bu projeler birbirini dışlayan nitelikte ise bu durumda geri ödeme süresi en kısa olan proje önerisi seçilecektir.

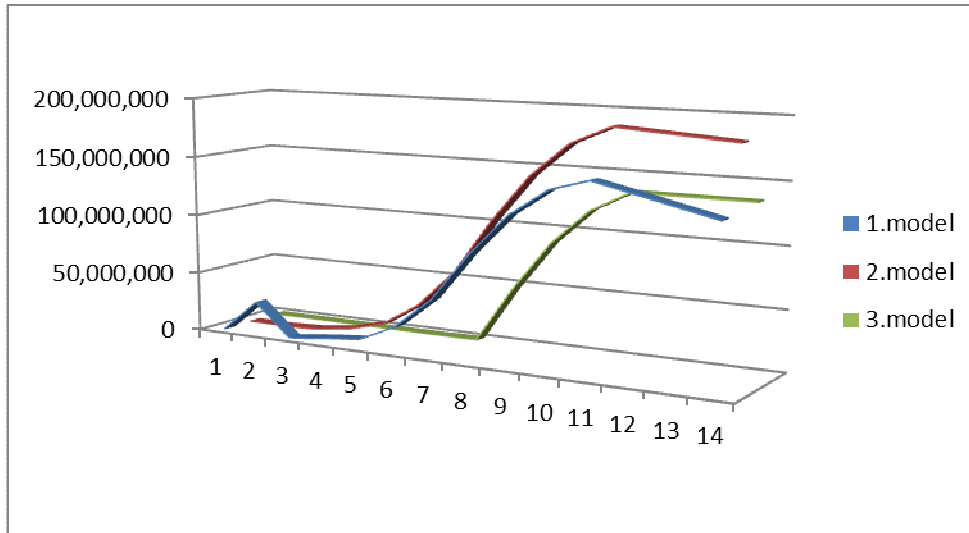
Her 3 model içinde yukarıda bahsedilen oranlar hesaplanmış olup aşağıdaki tabloda gösterilmektedir.

Tablo 60 Finansman Modellerinin Karşılaştırılması

Modeller	NBD	İKO	GÖS
1.model	121,738,519	12%	8.03
2.model	169,717,268	22%	6.25
3.model	123,554,651	15%	7.99

Söz konusu analiz sonucuna göre; her 3 yöntemle ile de yatırımın finanse edilmesi fizibil olacaktır. Hibe desteklerini içeren II. Model, hem NBD ve İKO'nun yüksekliği, hemde GÖS'ün kısılalığı nedeni ile diğer modellerden daha avantajlı durumdadır. Hibe destekleri ile yatırımın karlılığında önemli bir artış olmaktadır. İkinci en iyi alternatif olarak ise III. Model gelmekte olup dış kaynak gerektirmemesi ve bunun neticesinde fonlama maliyetinin çok düşük olması nedeniyle öne çıkmaktadır. Yapılabilir olmakla birlikte en son önerilen Model, I.Model'dir. Bakanlık kredisine dayanan finansman modeli rantabl olmakla birlikte diğer 2 alternatiften daha düşük NBD ve İKO ile daha uzun GÖS değerlerine sahiptir. Yine, Modellerin kümülatif getirilerinin incelendiği aşağıdaki şekile bakıldığında da sırasıyla II, III ve I nci Modellerin seçilmesi gerektiği görülmektedir.

Şekil 25 Finansman Modellerinin Yıllara Göre Kümülatif Getirileri

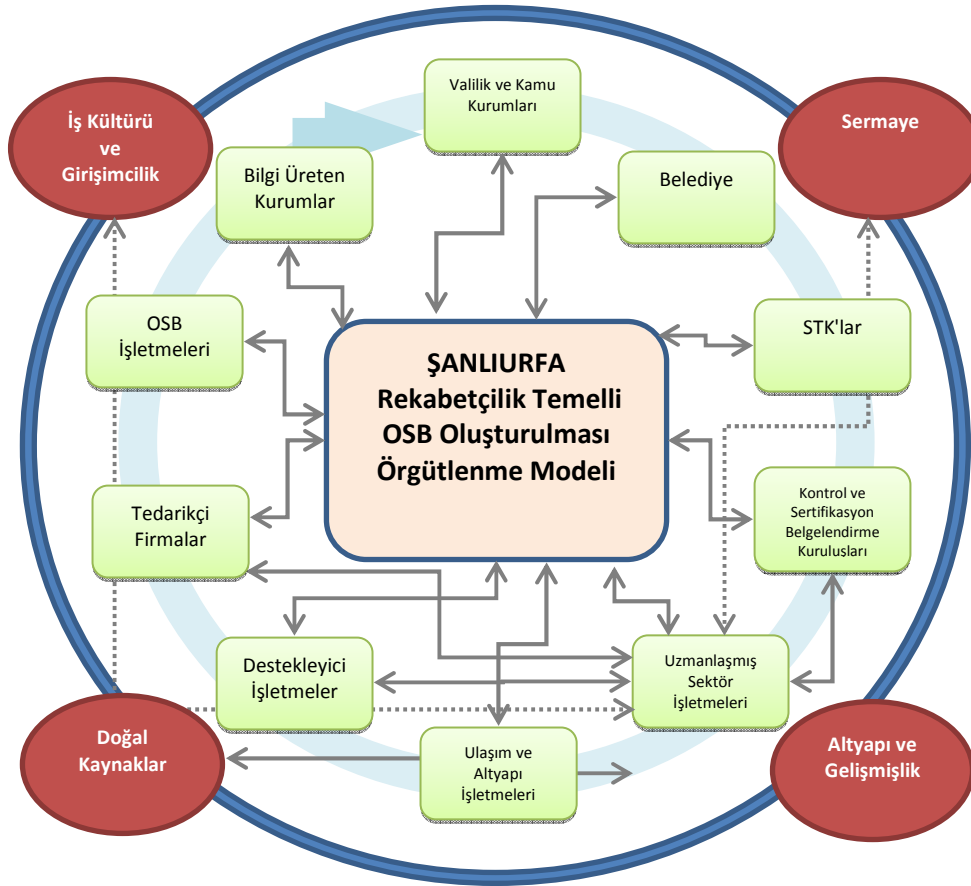

10. GIDA İHTİSAS OSB İÇİN ORGANİZASYON, YÖNETİM VE PAZARLAMA

10.1. Organizasyon ve Yönetim

Şanlıurfa'da faaliyet gösterecek olan ŞUGOSB'nin rekabetçilik düzeyinin geliştirilmesi için organik bir modelin çok etkili olacağı düşünülmektedir. Bölgedeki diğer tüm aktörlerin katılımına dayanan holistik bir yaklaşımla işleyen bir organizasyon hedeflenmektedir.

Şekil 26 Gıda İhtisas Organize Sanayi Bölgesi Organik Örgütlenme Modeli

ŞUGOSB kuruluş faaliyetleri, Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığınca hazırlanıp Resmi gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren OSB Uygulama Yönetmeliği hükümlerine ve Bakanlıkca uygun bulunarak onaylacak olan OSB Kuruluş Protokolü hükümlerine göre yürütülecektir.

Bu amaçla Bakanlıkca yer tespitini müteakip kazanılacak tüzel kişilik kazanılmasından sonra OSB Müteşebbis Heyeti oluşturulacaktır. Oluşturulan Müteşebbis Heyetin içinden Yönetim

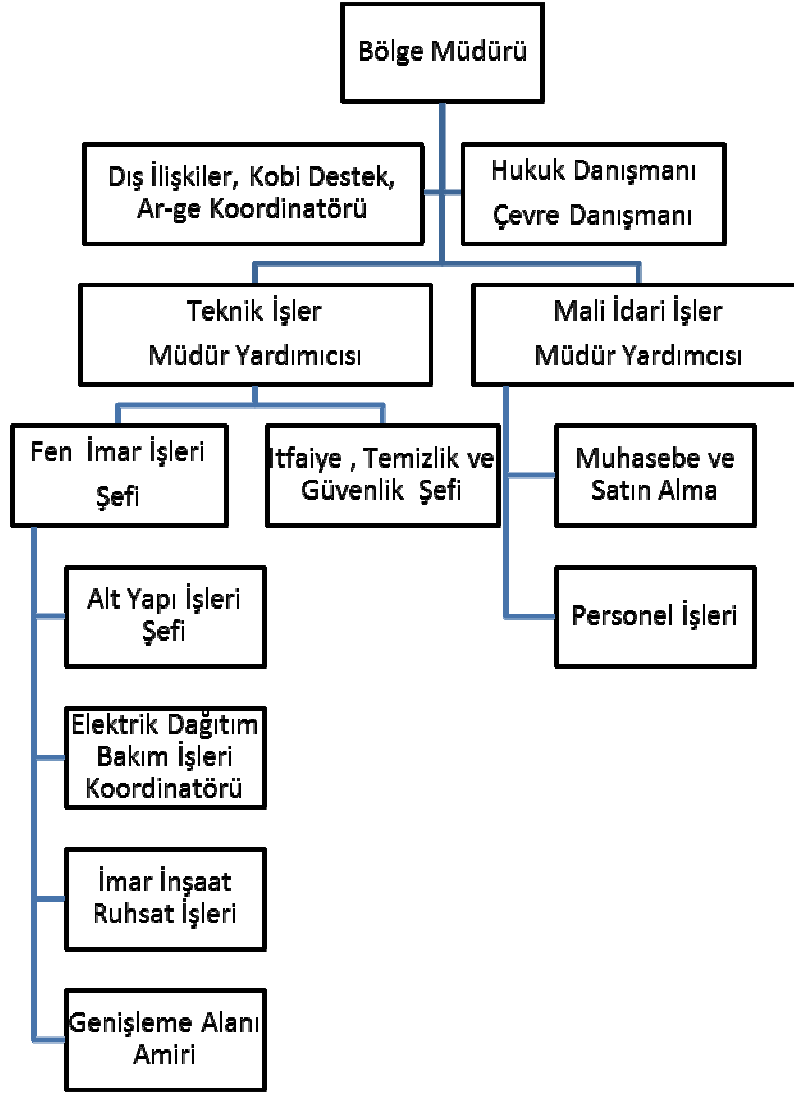
Kurulu ve Denetim Kurulu seçilecektir. Bölge Müteşebbis Heyetinin teşkilinde çoğu mevzuat gereği zorunlu olmakla birlikte Şanlıurfa İl Özel İdaresi, Şanlıurfa Ticaret ve Sanayi Odası, Şanlıurfa Organize Sanayi Bölgesi İşadamları Derneği (mevzuat gereği Müteşebbis Heyette çoğunluk oyuna sahip olacak şekilde), Şanlıurfa Ziraat Odası ve AGRO-GAP Önder Çiftçi Derneğinden oluşması ve 13 üyeden müteşekkil olması gerekmektedir. Bölge, Müteşebbis heyet içerisinde seçilmiş 5 üyeli Yönetim Kurulu, 2 üyeli Denetim kurulu ve atanmış Bölge Müdürlüğü tarafından yönetilmelidir.

Projenin ilk aşamasında Bölge Müdürü ve idari personel alınacaktır. İnşaat aşamasında, inşaatın kontrol işlemleri ve bu süreçteki iş yoğunluğu dikkate alınarak, Bölgenin sevk ve idaresi için ihtiyaç duyulacak idari ve teknik personelin sayısı, niteliği ve ücret sistemlerinin belirlendiği OSB Uygulama Yönetmeliği hükümleri göre, asgari seviyede kalmak üzere personel istihdam edilecektir. Gerekli durumda ilave personel alınabilecektir. Bunun yanı sıra müteşebbis heyeti oluşturan kuruluşlardan ihtiyaç duyulması halinde idari ve teknik personel hizmeti alınabilecektir. Yine Müteşebbis heyetin yada Yönetim Kuruluna aldığı kararlar ve bunun doğrultusunda yapılması gereken iş ve işlemler OSB Bölge Müdürlüğü tarafından yürütülecektir.

Projenin tamamlanması sonrası, yine ilgili OSB mevzuatı gereği, Genel Kurul yapılarak, projede yer alan firmaların müteşebbis heyet ve yönetim kurulu ile denetim kurullarında, istemeleri, aday olarak yeterli oyu almaları şartı ile karar alma sürecine dahil olmaları mümkündür.

Bölge Müdürlüğünün Organizasyon yapısının ise yatırımcı ihtiyaçlarına cevap verebilecek, esnek ve ast-üst, görev-yetki uyumsuzluklarını engelleyecek bir örgütlenmeye sahip olması gerekmekte olup buna yönelik önerilen yapı aşağıdaki şekilde sunulmaktadır.

Şekil 27 ŞUGOSB İçin Organizasyon Şeması Önerisi

Bölge Müdürü: Teknik ve İdari Müdür Yardımcıları OSB'nin günlük faaliyetlerini yürüteceklerdir. Bölge Müdürü yapılacak işbölümü üzerinde belirleyici olacak ve gerçekleştirme seviyelerini düzenli olarak kontrol edecektir. Bölge Müdürü hizmet kalitesinin yükseltilmesi için gerekli önlemleri alacak ve hedefleri koyacaktır. Finansal kaynak bulmak, sorunlu tahsilatlar için hukuki adımların atılması, OSB'nin temsili ve Müteşebbis Heyeti ile Yönetim Kurulu'na raporlama yapmak bölge müdürünün asli görevleri olacaktır. OSB müdürünün birincil olarak sorumlu olduğu görevler mevcut işletmelere verilen hizmetlerin takibi olacaktır.

Teknik İşler Müdür Yardımcısı: Teknik konularda tam yetkili olarak çalışacaktır. Birincil görevleri idari bakımdan OSB hizmetlerinin yüksek kalitede verilmesini sağlamak, başvuru ruhsat ve izinlerle ilgili olarak yatırımcılara yardımcı olmak ve gelişim alanındaki faaliyetlerin takibidir.

İdari Mali İşler Müdür Yardımcısı: Tahsilatlar, muhasebe raporlaması, personel işleri, internet sitesindeki bilgilerin güncellenmesi ve OSB içindeki firmalarla iletişimin sağlanması önemli görevleridir.

10.2. Pazarlama

Gıda İhtisas OSB'nin stratejik konularında yetki, geniş paydaşlardan oluşan Müteşebbis Heyete bırakılmalıdır. Parsellerin gerek ülke çapında gerekse yerel anlamda iyi bir şekilde pazarlanması hem sanayinin gelişimini olumlu etkilerken hem de Şanlıurfa'nın imajına da katkıda bulunacaktır. Ortak bir strateji çerçevesinde planlama yapılması gerekmektedir.

Parsel altyapısının uygunluğu, fiyatlandırma, hizmet kalitesi, pazarlama stratejilerinde tutarlılık, uzman insan kaynağı, bilinirlik ve yerleşim başlıklarında geliştirilecek stratejiler ile uzun vadeli rekabet gücü yüksek yatırımcılara yönelik pazarlama stratejileri geliştirilmelidir. Mevcut durumda en önemli konu olarak parsellerin pazarlama ve satış faaliyetleri koordineli, adil ve uygulanabilir bir fiyatlandırma politikası belirlenmelidir. Altyapı çalışmalarına başlanması ile birlikte, Karacadağ Kalkınma Ajansı Şanlıurfa Yatırım Destek Ofisi ile koordineli bir şekilde, yatırımcıların kolayca erişim sağlayabileceği bir veritabanı kurularak yatırımcılara uygun alan ve maliyet konularında bilgilendirme altyapısı oluşturulmalıdır.

Yine, Yatırım Destek Ofisi yönetiminde müşteri odaklı bir yaklaşım ile “aktif pazarlama” stratejileri izlenmelidir. Genel tanıtım faaliyetlerinden ziyade, uygun yatırımcılara yönelik birebir spesifik pazarlama faaliyetleri yönetilerek daha etkin bir yöntem takip edilmelidir. Şanlıurfa Yatırım Destek Ofisi'nin bu alandaki uzmanlığı önemli katkılar sağlayacaktır.

11. FAALİYET PROGRAMI

ŞUGOSB için faaliyet planı, 2012 yılının sonu veya en geç 2013 yılının başında ŞUGOSB'nin tüzel kişilik kazanması ile başlayacaktır. ŞUGOSB altyapısının tamamlanması, 18 ayı inşaat çalışmaları olmak üzere toplamda 30 ay olacak şekilde planlanmıştır.

Tüzel kişilik kazanılmasına müteakip arazi tahsisi ve kamu yararı kararı çıkartılacaktır. Yer seçiminin yapılması talep edilen alanların, 1/5000 ölçekli nazım imar planları, 1/1000 ölçekli uygulama imar planları, jeolojik ve jeoteknik etütleri yer seçiminden sonra Müteşebbis Heyet tarafından yaptırılacaktır. Söz konusu mülkiyeti Milli Emlak Müdürlüğü'ne ait bu alanlar için İl Bilim, Sanayi ve Teknoloji Müdürlüğü'ne tahsis amacıyla müracaat edilecektir. Yer seçimini müteakip mülkiyetlerin Şanlıurfa Gıda İhtisas OSB Tüzel Kişiliği adına Milli Emlak Müdürlüğüne tespit edilecek bedel ile devredilmesi talep edilecektir. Yine, yer seçimi yapılmasını müteakip, plan revizyonları yaptırılacaktır. Aynı zaman diliminde minimum düzeyde tutulacak kamulaştırmalar ve kamulaştırmada olabilecek yargı süreci yürütülecektir. En son ihale işlemleri ve bunu müteakip inşaat çalışmalarının başlayacağı, inşaat çalışmalarının ise büyük ölçüde 18 ayda tamamlanacağı ve bölgenin gelecekteki konumuna göre alan genişletme faaliyetlerine ileriki zamanlarda geçilebileceği tahmin edilmektedir.

12. SONUÇ VE ÖNERİLER

Hazırlanan çalışma ile öncelikle, Şanlıurfa gıda sanayindeki mevcut durumun ve yaşanan sanayi arazisi temini sorununun analiz edilerek bu sorunun çözümüne yönelik olarak yeni bir Gıda İhtisas OSB'si kurulma çalışmalarına katkı sağlanması amaçlanmıştır. Bu kapsamda Türkiye ölçeğinde Gıda Sanayinin durumu ve geleceği, daha sonra Şanlıurfa İli ekonomik durumu, sanayi yapısı, gıda sektörü incelenmiştir. GAP Bölgesi ve Şanlıurfa'nın potansiyeli göz önüne alındığında sanayi'de, özellikle de alt sektör olarak gıda sanayisinde bölgenin istenen düzeyde olmadığı görülmektedir.

Sahip olduğu gıda sanayi potansiyeli ve yeni teşvik sistemi ile elde etmiş olduğu avantajlar dolayısıyla Şanlıurfa'nın yatırımcıların gözündeki cazibesi artmıştır. Aynı şekilde, Bölge Müdürlüğü'nden ve Yatırım Destek Ofisi'nden elde edilen güncel verilerde, Şanlıurfa'da yatırım yapmak isteyen yatırımcı sayısı ve niteliğinde önemli ilerlemeler olduğu görülmektedir.

Türkiye'nin bir bölgesel kalkınma aracı olarak uygulamaya aldığı Organize Sanayi Bölgeleri, ülke ve il ekonomisine çok büyük katkılar sağlarken rekabetçi ve sürdürülebilir bir sanayi altyapısı için sağlam bir temel taşı konumundadır. Şanlıurfa Merkez'de kurulu bulunan I. ve II.OSB'lerin kapasitelerinin dolmuş olması ve diğer ilçelerdeki OSB'lerin yatırımcılar için cazip olmaması nedeniyle maalesef şu an için Şanlıurfa Sanayisinin planlı bir şekilde gelişeceği alternatif bir alan bulunmamaktadır.

Bu kapsamda önceki bölümlerde yapılan analizler sonucunda İlin ve sektörün potansiyeli incelenmiş, OSB'ye yönelik talep analizi yapılmış ve bu talebe göre uygun OSB yapılanma modelleri incelenmiştir. Netice olarak, özellikle 3. Modelin İl sanayisi için en yararlı model olacağı hesaplanmıştır. Yaklaşık 1,000 ha'lık bir alanda, ihtisas OSB şeklinde yapılandırılmış bir bölgenin bu talebi daha iyi karşılayabileceği sonucuna varılmıştır. Bu model kapsamında, OSB'nin kurulacağı mekansal alan olarak 3 alternatif yer belirlenmiştir. Bu yerler çeşitli kriterler vasıtasıyla karşılaştırılmış ve sonuç olarak 3.Bölge'nin en uygun alan olduğu kanaatine varılmıştır.

En uygun yerin belirlenmesini müteakip arazinin özellikleri dikkate alınarak taslak imar planı oluşturulmuştur. Oluşturulan taslak imar planına göre bölgenin sanayi parseli kapasitesi hesaplanmıştır. Şanlıurfa'daki mevcut OSB tecrübelerinden alınan dersler, yeni teşvik sistemi ile birlikte sayıca artan daha büyük bütçeli yatırımlar ve entegre yatırımlara imkan tanıyan tek parça arazilere olan talep göz önüne alındığında daha büyük parsel alanına sahip sanayi alanlarına ihtiyaç olduğu öngörülmüştür. Bu doğrultuda, Şanlıurfa I.OSB'de ortalama bir tesis için 5,21 dönüm alan düşerken yeni kurulacak Gıda İhtisas OSB bünyesinde ortalama 12,21 dönüm alan öngörülmüştür.

Kurulacak OSB için yapılması gereken altyapı yatırımları belirlenmiş ve yıllara göre gerçekleştirmeleri ve maliyetleri hesaplanmıştır. Şanlıurfa ve diğer illerdeki OSB'lerin gerçekleştirmeleri, Bakanlık görüşleri, altyapı hizmetleri sağlayan firmalarla yapılan çalışmalar sonucunda yapılacak yatırımlar ve elde edilecek tahsis kira ve gelirleri hesaplanmıştır. Bölgenin maliyetinin toplamda 72,822,617 TL olacağı tahmin edilmiştir. Bölgenin büyüklüğü, altyapı hizmetinin kalitesi ve diğer OSB maliyetleri dikkate alındığında OSB'nin çok daha ekonomik olacağı ve maliyeti ile faydası kıyaslandığında faydasının çok daha fazla olacağı beklenmektedir.

Yatırımın maliyetinin ne şekilde finanse edileceğinin belirlenmesi amacıyla yapılan yatırım finansmanı analizlerine göre; olası 3 finansman modelinde yatırımın yapılabilir ve karlı olduğunu ortaya koymaktadır. Ancak, finansmanın büyük bir kısmının dış kaynak hibelerine dayandığı 2. Model diğer modellere göre öne çıkmaktadır. Bununla birlikte şu ana kadar uygulaması bulunmayan ve Türkiye’de OSB yatırım finansmanı modeli anlamında bir ilk olabilecek olan 3. Model ise en iyi ikinci model olarak önerilmektedir. Dış kaynak gerektirmeyen ve parçalı olarak altyapı yatırımlarının tamamlanmasını içeren 3. Model, gelir-gider uyumsuzluğunu gidermek için kullanılacak Bakanlık Kredisi finansmanına ihtiyaç duyan 1. Model’e göre NBD, İKO ve GÖS değerleri bakımından kıyaslandığında daha faydalı bir model olarak öne çıkmaktadır.

Bütün senaryolarda fizibl olan yatırımın, doğrudan faydaları olmakla birlikte hesaplanamayan ama daha da büyük bir öneme sahip olan dolaylı faydaları da olacaktır. Özellikle Ülke ve İl ekonomisi ve sanayisinin rekabetçiliğindeki artış, yaratılacak katma değer ve istihdam artışı ile sosyal alanda sağlanacak katkılar göz önüne alındığı bütüncül bir yaklaşımda kurulacak OSB’nin özel sektöre sağlanacak faydadan çok daha fazlasını kamusal yarar olarak sunması beklenmektedir.

Bu çalışmalar sonucunda önerilen Gıda İhtisas OSB için bir organizasyon yapısı hazırlanmış, yapılması gereken faaliyetler takvimlendirilmiştir. Bu çerçevede, projenin belirlenen takvimle uyumlu olarak ilerletilmesi gerekmektedir. Buna yönelik olarak yatırımlara başlanabilmesi için ilk önce en kısa sürede kurumsallaşma faaliyetlerinin tamamlanarak Bölgeye tüzel kişilik kazandırılmalıdır. Müteşebbis Heyetin teşkil edilmesi sağlanmalı, yerel aktörlerin katılımına öncelik verilmelidir. OSB Mevzuatı gereğince İlgili STK’lar öncülüğünde kamu/özel sektör işbirliği çerçevesinde olabildiğince geniş katılımlı ve temsilli bir yapı teşkil edilmelidir.

Tablo 61 2013 Yılında Yapılacak İşlemler

Yapılacak İşlem	Ocak	Şubat	Mart	Nisan	Mayıs	Haziran	Temmuz	Ağustos	Eylül	Ekim	Kasım	Aralık
ŞUGOSB'nin Tüzel Kişilik Kazanması												
Arazi Tahsisi ve Kamu Yararı Kararı												
Kamulaştırma İşlemleri												
Projenin Yatırım Programına Alınması												
Kamulaştırmada Olabilecek Yargı Süresi												
Uygulama İmar Planı Hazırlanması												
Uygulama İmar Planı Onayı												
Alt ve üstyapı Projesi İhalesi												
Alt ve Üstyapı Projeleri Hazırlanması												
Projelerin Onaylanması												
Alt ve Üstyapı İnşaat İşleri İhalesi												

Tablo 62 2014 ve 2015 Yıllarında Yapılacak İşlemler

Yapılacak İşlem	Ocak	Şubat	Mart	Nisan	Mayıs	Haziran	Temmuz	Ağustos	Eylül	Ekim	Kasım	Aralık
İnşaat İşlerinin Yapılması												
	Ocak	Şubat	Mart	Nisan	Mayıs	Haziran	Temmuz	Ağustos	Eylül	Ekim	Kasım	Aralık

EKLER

EK 1: Kalkınmada Öncelikli Yöre Kapsamındaki İllerdeki OSB'ler, Ocak 2012

İl Adı	2011 Sonu İtibariyle Bitenler			2012 Yılı Yatırım Programında Olanlar			
	Adet	Alan (Ha)	%	Adet (**)	Alan (Ha)	%	%
			Hektar (*)			Hektar (*)	Adet (***)
1. ADIYAMAN	2	200	0.73	4	279	2.77	5.63
2. AĞRI	1	61	-	-	-	-	-
3. AMASYA	3	268	0.97	1	90	0.89	1.41
4. ARDAHAN	-	-	-	1	52	0.52	1.41
5. ARTVİN	-	-	-	-	-	-	-
6. BARTIN	1	50	0.18	1	26	0.26	1.41
7. BATMAN	1	100	0.36	1	46	0.46	1.41
8. BAYBURT	1	100	0.36	-	-	-	-
9. BİNGÖL	1	80	0.29	-	-	-	-
10. BİTLİS	-	-	-	1	59	0.59	1.41
11. ÇANAKKALE (****)	-	-	-	-	-	-	-
12. ÇANKIRI	3	240	0.87	-	-	-	-
13. ÇORUM	3	533	1.94	-	-	-	-
14. DİYARBAKIR	1	523	1.90	1	188	1.86	1.41
15. ELAZIĞ	3	373	1.35	-	-	-	-
16. ERZİNCAN	1	348	1.26	-	-	-	-
17. ERZURUM	1	100	0.36	2	287	2.85	2.82
18. GÜMÜŞHANE	1	75	0.27	-	-	-	-
19. HAKKARİ	-	-	-	-	-	-	-
20. IĞDIR	1	67	-	-	-	-	-
21. K.MARAŞ	1	307	-	2	242	2.40	2.82
22. KARABÜK	1	100	0.36	-	-	-	-
23. KARS	1	200	0.73	2	6	0.06	2.82
24. KASTAMONU	1	100	0.36	1	63	0.62	1.41
25. KİLİS	1	90	0.33	1	300	2.98	1.41
26. MALATYA	3	698	2.53	3	1300	12.90	4.23
27. MARDİN	1	300	1.09	1	39	0.39	1.41
28. MUŞ	1	93	0.34	-	-	-	-
29. SİİRT	1	70	0.25	-	-	-	-
30. SİNOP	1	100	0.36	1	72	0.71	1.41

31. SİVAS	4	411	1.49	-	-	-	-
32. ŞANLIURFA	2	382	1.39	2	200	1.98	2.82
33. ŞIRNAK	1	50	0.18	1	82	0.81	1.41
34. TOKAT	5	483	1.75	1	101	1.00	1.41
35. TUNCELİ	1	100	0.36	1	-		1.41
36. VAN	1	127	0.46	1	44	0.44	1.41
37. YOZGAT	1	150	0.54	-	-	-	-
38. ZONGULDAK	2	335	1.22	3	83	0.82	4.23
39. OSMANİYE	3	483	1.75	-	-	-	-
40. AKSARAY	-	-	-	1	658	6.53	1.41
41. GİRESUN	-	-	-	1	64	0.63	1.41
42. KARAMAN	1	400	1.45	-	-	-	-
43. KIRIKKALE	2	216	0.78	-	-	-	-
44. KIRŞEHİR	2	257	0.93	1	75	0.74	1.41
45. NİĞDE	2	553	2.01	1	-		1.41
46. ORDU	2	111	0.40	-	-	-	-
47. RİZE	-	-	-	1	138	1.37	1.41
48. NEVŞEHİR	1	50	-	-	-	-	-
49. TRABZON	2	135	0.49	1	89	0.88	1.41
50. SAMSUN	3	300	1.09	3	144	1.43	4.23
TOPLAM	71	9,719	33.53	41	4,727	46.89	57.75
TÜRKİYE TOPLAMI	147	27,542	100	71	10,081	100	100

Kaynak: Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, Sanayi Bölgeleri Genel Müdürlüğü, <http://kss.sanayi.gov.tr/ServiceDetails.aspx?dataID=180/>, 01.10.2012

(*) Toplam bölge alanının Türkiye toplam alanına oranıdır.

(**) Etüd ve Kamulaştırma karakteristiği ile yer alan projeler adet olarak

(***) Toplam adedin Türkiye toplam adedine oranıdır.

(****) Bozcaada ve Gökçeada ilçeleri.

EK 2: Şanlıurfa'daki OSB'lere Ait Bilgiler

OSB'NİN ADI	ŞANLIURFA TARIMA DAYALI İHİTSAS
ADRES	S.S ŞANLIURFA MERKEZ İLÇE TARIMSAL KALKINMA KOOP.HARRAN ÜNV.CAD.N:56
İL	ŞANLIURFA
OSB'NİN OLDUĞU İL	ŞANLIURFA
POSTA KODU	
TELEFON	0 414 2154575
FAKS	0 414 2154575
KURULUŞ YILI	2007
OSB'NİN ADI	ŞANLIURFA VİRANŞEHİR
ADRES	ŞANLIURFA YOLU ÜZERİ 14 KM SESİĞ KÖYÜ KARŞISI VİRANŞEHİR/ŞANLIURFA
İLÇE	VİRANŞEHİR
İL	ŞANLIURFA
OSB'NİN OLDUĞU İL	ŞANLIURFA
POSTA KODU	63700
TELEFON	0 414 5331023
FAKS	0 414 5331022
KURULUŞ YILI	2005
OSB'NİN ADI	ŞANLIURFA II
ADRES	ŞANLIURFA GAZİANTEP KARAYOLU 16. KM
İLÇE	MERKEZ
İL	ŞANLIURFA
OSB'NİN OLDUĞU İL	ŞANLIURFA
POSTA KODU	63300
TELEFON	0.414.369 16 40
FAKS	0.414.3691643
KURULUŞ YILI	2007
OSB'NİN ADI	ŞANLIURFA
ADRES	ŞANLIURFA GAZİANTEP KARAYOLU 16 KM
İLÇE	MERKEZ
İL	ŞANLIURFA
OSB'NİN OLDUĞU İL	ŞANLIURFA
POSTA KODU	63300
TELEFON	0 414 3691640
FAKS	0 414 3691643
KURULUŞ YILI	2001

Kaynak: Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, Sanayi Bölgeleri Genel Müdürlüğü,
<http://kss.sanayi.gov.tr/ServiceDetails.aspx?dataID=180/>, 01.10.2012

EK 3: İstihdam ve Üretimde Katma Değeri Artırma Amacına Yönelik Sorunlar ve Çözüm Önerileri

Öncelikli Sorun Alanlar	Çözüm Önerileri
Tarımsal altyapı ve tarıma dayalı sanayinin geliştirilememesi	Sulama yatırımlarının hızlandırılması ve ürün çeşitliliğinin artırılması
Pazarlama, rekabetçilik ve gelir kaynaklarının çeşitlendirilmesi sorunları	Tarıma Dayalı İhtisas Organize Sanayi Bölgelerinin oluşturulması
Tarımsal eğitim ve modern tarım yöntemleri konusunda çiftçinin bilinçsiz olması	Katma değeri yüksek ürünlerin artırılması ve markalaşmanın sağlanması
Örgütlenme sorunları	Modern tarım uygulamalarında demonstrasyonların yapılması
	Ürün bazlı örgütlenme sistemlerinin oluşturulması ve yaygınlaştırılması
	İyi tarım uygulamalarının yaygınlaştırılması
Sanayi altyapısının yetersiz olması	Organize sanayi bölgelerinde altyapı çalışmalarının tamamlanması
Birikmiş sermayenin sanayi yatırımına dönüştürülemediği ve girişimciliğin gelişmemiş olması	Sanayi Envanteri çalışmasının yapılması
Sanayi istihdamının toplam istihdam içindeki payının düşük olması	Bölgede nitelikli işgücünün geliştirilmesi için önlemlerin alınması
Bölgede motor gücü etkisi yaratacak, ölçek ekonomisi için temel olacak entegre tesislerin olmaması	Pazar araştırması ve fizibilite çalışmaları yapılarak girişimcilerin ve yeni yatırımların yönlendirilmesi
Bölgede kaynaklarının üretime dönüştürülmesi konusunda yatırım eksikliğinin olması	Büyük ve orta ölçekli sanayi kuruluşlarının oluşabilmesi için teşviklerin artırılması, küçük işletmelerin güçlendirilmesi
Potansiyeli olan sektörlerin yeterince gelişmemiş olması	Üretilen ürünlerin bölge içinde işlenerek katma değer yaratılması
	Bölgede istihdam ve katma değer yaratan sektörlerin teşvik edilmesi
	Üretimde kalitenin artırılması ve yerel ürünlerin markalaşması
	Girişimcilerin bölgenin potansiyeline uygun yatırım alanlarına yönlendirilmesi
	Aynı sektördeki işletmelerin kümelenmesi
İşletmelerin mali ve kurumsal kapasitelerinin düşük olması, ortaklık kültürünün yerleşmemiş olması	İşletmelerin banka kredilerine ve teşviklere kolay bir şekilde ulaşmasının sağlanması ve işletmelerin yönlendirilmesi
İşletmelerin pazar araştırması, dışa açılma konularındaki eksiklikleri	Kurumsallaşma konusunda eğitim ve maddi desteklerin verilmesi
	Markalaşmanın teşvik edilmesi
	İşletmelerde teknoloji kullanımının ve e-ticaretin yaygınlaştırılması
	Firmalarda kalite yönetim sistemi kurulması ve kalite bilincinin oluşturulmasının teşvik edilmesi

Kaynak: Karacadağ Kalkınma Ajansı, TRC2 Bölgesi Bölge Planı (2011-2013)

EK 4: İş ve Yatırım Ortamını İyileştirmek Amacına Yönelik Sorunlar ve Çözüm Önerileri

Öncelikli Sorun Alanlar	Çözüm Önerileri
Diyarbakır'ın basında çıkan haberlerden dolayı ulusal ve uluslararası düzeydeki imaj sorunu	Ulusal basın mensuplarının davet edileceği Diyarbakır ile ilgili bir tanıtım ve eğitim çalışması yapılması
Tanıtım eksikliği ve Diyarbakır kentinin imaj sorunu	Dizi yapım şirketleri ile çalıştayların yapılması
İş ortamı ve yatırım açısından bölgenin çekicilik ve erişebilirlik unsurlarının yetersiz olması	Bölgenin avantajların belirten etkinlikler ve tanıtımların yapılması
	Teşvik mevzuatının yeniden yapılması ve Bölgesel bazda çekiciliği artıracak teşvik ve kaynakların bölgeye aktarılması
	Bürokratik işlemlerin en aza indirilmesi ve süreçlerin hızlandırılması
Sanayi altyapısının yetersiz olması	OSB'lerin altyapı sorunlarının çözülmesi
	Sanayi bölgelerinde Demiryolu bağlantısının sağlanması
	Sektörel analizlerin tekrar yapılması ve aynı sektördeki işletmelerin kümelenmesi
	Tarım Dayalı ihtisas OSB'lerin tamamlanması
	Yatırımcılara bedelsiz arsa tahsisi olanağının sağlanması
Üniversite-Sanayi işbirliğinin yetersiz olması	Bölge üniversitelerinde kurulan teknokentlerin bir an önce faaliyete geçirilmesi ve tanıtımın yapılması
	Üniversitelerin sanayinin sorunlar konusunda araştırmalar yapması ve projeler geliştirmesi
	Sanayi-Üniversite işbirliği için ortak etkinlikler yapılması
	Ar-Ge ve inovasyon projelerinde ortak çalışmaların yapılması
Nitelikli işgücünün yetersiz olması	Nitelikli işgücünün bölgede çalışma şartlarının ve yaşam standardının iyileştirilmesi için önlemlerin alınması
	Nitelikli iş gücü yetiştirmek için üniversiteler ile işbirli içinde çeşitli kurslar düzenlenmesi
	Meslek liselerinin artırılması ve çalışma alanlarında staj imkânlarının artırılması

Kaynak: Karacadağ Kalkınma Ajansı, TRC2 Bölgesi (Diyarbakır, Şanlıurfa) Bölge Planı (2011-2013)

EK 5: Tarıma Dayalı Gıda Sektörü Yol Haritası Stratejileri, Alt Stratejiler ve Projeler

Stratejiler	Alt stratejiler	Proje örnekleri
#1: Stratejik yatırımları çekmek için bölgenin eşsiz potansiyelinin kullanılması	1.1: Büyük bir tohum tedarikçisinin çekilmesi 1.2: Sözleşmeli tarımda çalışan sınıai işleyicilerin çekilmesi 1.3: Pazar güçlerine tepki verilmesi	* Sözleşmeli çiftçiliğin özendirilmesi ve kolaylaştırılması * Hedefli tarımsal gıda yatırımlarının geliştirilmesi * Ayçiçek yağı üretim yatırımı çekilmesi
#2: Mevcut tarımsal gıda sektörünün rekabet edebilirliğinin artırılması	2.1: Gıda güvenliği seviyesinin artırılması 2.2: Sertifikalandırma seviyesinin artırılması 2.3: Şirket yöneticilerinin yöneticilik becerilerinin geliştirilmesi 2.4: OSB'ye yeni gelenler için geçici destek sağlanması 2.5: Bulgur alt sektörünün güçlendirilmesi 2.6: Meyve ve sebze üretiminin artırılması 2.7: Hayvan üretim alt sektörünün kalkındırılması	* Gıda güvenliği sertifikalandırmasına ilişkin özendirme ve eğitim faaliyetleri * Gıda şirketlerinin işletme yönetimi alanında eğitimi Tohum seçim hizmeti sağlanması * Hayvan besiciliği ve süt üretim kapasitesinin geliştirilmesi * Meyve ve sebzeler için yüksek verimlilikte kurutucular temin edilmesi
#3: Ürün teklifinin markalaştırılabilecek bir seviye yükseltilmesi	3.1: Bir sektör pazarlama bilgi sistemi uygulanması 3.2: Ürün teklifinin yükseltilmesinin faydalarının tanıtılması 3.3: Yükseltilen teklifin markalanması ve tanıtımı	* Tarımsal gıda için bir pazar bilgi sisteminin oluşturulması * Bir ticaret geliştirme merkezi kurulması
#4: Girişimciliğin ve yeni yatırımların desteklenmesi	4.1: Tesisler ve destekler aracılığıyla iş inkübasyonunun sağlanması 4.2: Kadın kooperatiflerinin oluşturulmasının hızlandırılması 4.3: Bölgede ele alınmamış alanlardaki fırsatların araştırılması	* Bir gıda işleme pilot tesisinin ve bir inkübatörün kurulması * Hazır yemeklerin işlenmesi için bir kadın kooperatifinin kurulması * Kırsal alanlar için bir kadın kooperatifi pilot projesinin kurulması * Ön fizibilite çalışmalarının gerçekleştirilmesi
#5: Hem çiftlik hem de sanayi seviyesinde teknolojinin özümsemesinin sağlanması	5.1: Üniversite ve sanayi arasında iletişim kanallarının oluşturulması 5.2: Sanayi ve üniversite arasındaki bağlantıların gelişmesi için mekanizmalar oluşturulması	* Tarımsal gıda sektörü STK'ları arasında kapasitenin geliştirilmesi * Bir tarımsal gıda üniversitesi kurulması - sanayi koordinasyon komitesi kurulması * Bir tarımsal gıda uygulamalı araştırma enstitüsü ve referans laboratuvarı kurulması

Kaynak: UNDP, Şanlıurfa için Entegre Sınai Kalkınma Planı, 2011

EK 6: GZFT Analizi

Güçlü Yanlar	Zayıf Yanlar
Genç nüfus oranının yüksek olması	İşsizlik oranının en yüksek olduğu 2'nci Bölge olması ve iş gücüne katılımın düşük olması
Toplam GSKD'nin %58'inin hizmetler sektöründen karşılanması	Bölgede istihdam yaratacak yatırımların yetersiz olması ve kayıt dışı istihdamın yüksek olması
Bölge ekonomisinin çeşitliliği ve Diyarbakır'ın geleneksel bölge merkezi konumunda olması	Bölge GSKD'sinin düşük olması
Mesleki ve teknik eğitim kurumlarının bulunması	Demiryolu altyapısı ve yaygınlığının yetersiz olması
Güçlü ulaşım bağlantıları ile bölgenin ulusal ve uluslararası ağ içindeki erişilebilir konumu	Havayolu taşımacılığında mevcut kapasitenin talep karşısında yetersizliği ve havaalanlarında altyapı sorunlarının bulunması
Organize çalışma alanlarının bulunması (OSB ve KSS'ler)	Bölgede depolama altyapısının yetersiz olması
Bölgede işletmelerin büyük bölümünün KOBİ niteliğinde olması	Sanayinin gelişmemiş olması
Bölgede mevcut olan sermaye stoku	İş gücünün büyük bölümünün kalifiye olmaması
Tarımsal sanayinin gelişme eğiliminde olması	OSB ve KSS alanlarında fiziksel altyapının yetersiz olması
İhracata dönük madencilik sektörünün gelişmekte olması	İşletmelerin genellikle kurumsal olmayan aile işletmeleri olması ve mikro işletme ölçeğinde olması
Verimli ve geniş tarım arazilerinin bulunması	Girişimcilik ve ortaklık kültürünün gelişmemiş olması
Tarım alanlarının önemli bir bölümünün sulama olanaklarının bulunması	Sanayi üretiminde katma değerın düşük olması
Bölgenin tarım arazilerinin büyük bir bölümünün toplulaştırma ve sulama projeleri kapsamında bulunması	Bitkisel ve hayvansal üretimde verimin düşük olması
Tarımsal üretimde ürün çeşitliliği potansiyelinin yüksek olması	Bölgede tarımsal altyapı yatırımlarının yavaş ilerlemesi
Bölgede tarıma dayalı sanayiye uygun üretimin yapılması (pamuk, sebze)	Tarım arazilerinin büyük bölümünde tahıla dayalı üretimin yapılması
Bölgede iki adet Ziraat ve Veterinerlik Fakültesi bulunması	Ürünlerin bölge dışında işlenmesi
Turizm sektörünün gelişme göstermesi	Organik tarımın yaygın olmaması
	Modern tarım yöntemlerinin yaygın olmaması ve AR-GE faaliyetlerinin yetersizliği

	Doğal, tarihi ve kültürel zenginliklerin turizm amaçlı değerlendirilememesi
	Bölgenin turizm tesislerinin nicelik ve nitelik eksiklikleri
	Turizm sektöründeki nitelikli personel eksikliği ve hizmet kalitesinin düşük olması
Fırsatlar	Tehditler
Bölge illerinin Cazibe Merkezleri olarak belirlenmiş olması , Bölgenin üretim ve hizmet merkezi olma potansiyeli	Ekonomik ve siyasal istikrarsızlık otamı
Bölgenin Ortadoğu pazarına yakın olması	Sınır ülkelerinin (Irak ve Suriye) siyasal olarak istikrarsız olmalarının dış ticareti olumsuz yönde etkileme riski
Bölgedeki illerin Kalkınmada Öncelikli iller kapsamında olması	Tanıtım yetersizliği ve bölgeye yönelik oluşan olumsuz imaj
Dünyada talep gören nitelikte mermer rezervlerinin bulunması	Kırsal nüfusta çözülmenin sürmesi
Bölgede komşu ülkelerle sınır ötesi işbirliği alanında programların uygulanması	Tarım topraklarında erozyon ve çoraklaşma riski
Bölgenin zengin tarihi ve kültürel ve doğal mirası	Nitelikli ve eğitilmiş işgücünün bölge dışına göç etmesi
Büyüyen dünya turizm endüstrisi ve özellikle kültür turizmi alanında yeni destinasyonların yükselme eğilimi	Yerel sermayenin bölge dışına gitme eğilimi

Kaynak: Karacadağ Kalkınma Ajansı, TRC2 Bölgesi Bölge Planı (2011-2013)

EK 7: Orta Doğu Bölgesinin Gıda İthalatı - Ürünler İtibariyle, 2001-09 Bin Dolar)

Ürün	2001	2003	2005	2007	2008	2009	Yıllık Büyüme
Etler ve sakatat	1,368,243	1,572,432	1,930,815	3,299,337	5,369,052	5,609,166	19,3%
Balıklar	326,106	544,370	345,390	568,100	853,131	1,038,711	15,6%
Süt ve mamulleri, yumurta	2,015,056	2,231,022	2,850,436	3,909,722	5,763,048	4,389,907	10,2%
Hayvansal ürün, nes	24,431	33,731	19,830	59,188	91,049	40,807	6,6%
Canlı bitkiler ve çiçekler	65,534	78,594	84,952	120,740	181,650	139,906	9,9%
Sebzeler	881,492	1,017,731	944,780	1,985,687	2,812,126	2,306,634	12,8%
Meyvalar, kabuklu yemişler	1,165,383	1,278,383	1,581,872	2,335,914	2,641,304	2,873,649	11,9%
Kahve, çay	1,066,424	916,166	1,116,562	1,588,478	2,238,634	2,059,216	8,6%
Hububat	4,752,522	4,606,896	5,547,265	9,215,996	19,911,572	14,897,070	15,4%
Değirmencilik ürünleri	127,360	215,025	473,427	484,483	965,257	736,580	24,5%
Yağlı tohum ve meyvalar	557,777	930,289	936,821	1,556,457	2,295,309	3,106,793	23,9%
Hayvansal ve bitkisel yağlar	1,371,481	2,243,532	2,187,150	3,029,835	6,279,542	4,366,899	15,6%
Et,balık ürünleri	286,157	347,595	320,128	542,915	750,608	812,803	13,9%
Şeker ve mamulleri	1,075,635	1,033,045	1,791,000	2,792,385	3,127,993	2,575,383	11,5%
Kakao ve mamulleri	336,736	468,466	599,596	901,035	922,080	1,008,569	14,7%
Esası hububat, un olan mamuller	584,331	700,404	975,468	1,535,403	1,706,891	1,824,846	15,3%
Konserveler	512,408	718,454	1,031,419	1,595,751	1,526,448	1,343,873	12,8%
Meşrubat, alkollü içkiler	299,416	481,463	799,277	1,301,225	2,531,637	1,061,998	17,1%
Gıda sanayii kalıntıları	937,351	982,041	789,495	1,233,755	1,712,759	1,976,955	9,8%
Tütün ve mamulleri	1,818,594	1,724,252	2,060,757	2,227,703	2,319,724	2,779,553	5,4%
Toplam	19,572,437	22,123,891	26,386,440	40,284,109	63,999,814	54,949,318	13,8%

Kaynak: Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı, Şanlıurfa İçin Orta Doğu Pazarlarına İhracat Olanakları Ticaret ve Pazar Araştırması, Mayıs 2011

EK 8: Orta Doğu Gıda Üretimi, 1985-2009 (Bin Dolar)

Ülke	1985	1990	1995	2000	Yıllık büyüme 1985-00	2002	2004	2006	2008	2009	Yıllık büyüme 2001-09
Bahreyn	18,761	14,832	18,928	19,211	0,16%	26,112	22,122	25,791	24,034	24,034	0,56%
Mısır	6,111,811	8,387,370	10,409,322	13,417,487	5,38%	13,683,246	14,835,585	16,055,859	17,384,370	17,936,270	4,07%
İran	8,125,192	10,432,184	13,167,282	14,351,502	3,87%	16,842,795	17,770,580	19,361,994	17,448,992	18,887,892	2,60%
Irak	2,206,690	2,365,176	2,021,370	1,970,318	-0,75%	2,614,053	2,079,381	2,451,254	1,965,929	2,000,320	-1,60%
Ürdün	340,431	434,931	596,983	604,955	3,91%	690,667	740,700	764,575	810,493	823,791	5,29%
Kuveyt	572,885	806,637	1,021,553	907,551	3,11%	903,875	951,985	891,864	980,233	982,194	2,12%
Lübnan	13,412	22,539	34,131	37,406	7,08%	36,663	32,543	23,007	27,858	27,868	-1,11%
Umman	2,436,111	2,585,801	3,267,323	3,719,883	2,86%	4,356,445	4,469,662	5,114,129	4,259,637	4,755,418	2,48%
Katar	118,641	172,581	334,839	1,130,282	16,22%	476,322	492,657	489,732	497,462	497,462	0,00%
S. Arab.	80,569	75,183	78,254	118,693	2,62%	125,921	144,623	133,593	135,538	135,539	-0,11%
Suriye	109,944	127,675	162,776	205,850	4,27%	191,918	222,669	223,541	221,106	221,593	0,56%
BAE	1,399,055	1,993,501	1,978,205	2,172,294	2,98%	2,355,830	2,590,030	2,763,503	2,839,961	2,839,961	2,49%
Yemen	458,425	587,475	664,447	818,874	3,94%	872,072	906,768	1,005,378	1,150,214	1,186,762	3,77%
Toplam OD	19,943,934	25,222,051	30,871,731	36,158,595	4,05%	39,630,178	41,395,215	45,178,205	43,399,008	45,935,249	2,91%
Dünya (\$ Mr)	1,039	1,151	1,244	1,414	2,08%	1,451	1,554	1,607	1,709	1,714	2,26%
OD payı %	1,92%	2,19%	2,48%	2,56%	1,93%	2,73%	2,66%	2,81%	2,54%	2,68%	0,63%

Kaynak: Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı, Şanlıurfa İçin Orta Doğu Pazarlarına İhracat Olanakları Ticaret ve Pazar Araştırması, Mayıs 2011

EK 9: Irak'ın Dünyadan Seçilmiş Gıdalar İthalatı

Başlıca ihracatçı Ülke	İthalat 2009 (Bin Dolar)	Ticaret dengesi (Bin Dolar)	Irak İthalatındaki payı, %	İthalat Dolar yıllık Büyüme 2005-2009, %
Un				
Toplam	286,089	- 286,051	100	10
Türkiye	279,914	- 279,875	97,8	10
Ürdün	2,792	- 2,792	1	
Lübnan	26	-2,6	0,9	81
Ukrayna	646	- 646	0,2	
Rusya	55	- 55	0	
Çek.Cumh.	37	- 37	0	
Gürcistan	34	- 34	0	
Azerbaycan	8	- 8	0	
Bulgaristan	3	- 3	0	
Makarna				
Toplam	13,106	- 13,106	100	21
Türkiye	11,805	- 11,805	90,1	23
BAE	728	- 728	5,6	22
İtalya	268	- 268	2	
Ürdün	251	- 251	1,9	16
Lübnan	39	- 39	0,3	
Endonezya	9	- 9	0,1	
Güney Kore	6	- 6	0	-68
İçi Boş Makarna				
Toplam	9,553	- 9,553	100	20
Türkiye	9,111	- 9,111	95,4	20
İtalya	268	- 268	2,8	
Ürdün	143	- 143	1,5	3
Lübnan	22	- 22	0,2	
Endonezya	9	- 9	0,1	
Tayland				
Kahvaltılık Tahıl				
Toplam	29,251	- 29,239	100	57
Türkiye	24,228	- 24,218	82,8	54
Lübnan	3,662	- 3,662	12,5	122
İngiltere	310	- 310	1,1	11
Almanya	306	- 306	1	1

Fransa	243	-	243	0,8	
Polonya	194	-	194	0,7	
Ürdün	162	-	162	0,6	-11
Tunus	55	-	55	0,2	
Malezya	35	-	35	0,1	
Bulgur					
Toplam	23,667	-	23,665	100	57
Türkiye	23,665	-	23,665	100	57
Lübnan	2	-	2	0	
Domates Salçası					
Toplam	55,589	-	55,407	100	19
Türkiye	53,011	-	52,828	95,4	18
Ürdün	1,965	-	1,965	3,5	27
Hindistan	181	-	181	0,3	
Çin	153	-	153	0,3	58
Umman	113	-	113	0,2	157
İtalya	93	-	93	0,2	
Tunus	50	-	50	0,1	
Lübnan	24	-	24	0	
Meyve Suyu					
Toplam	1,148	-	1,145	100	-3
Ürdün	558	-	558	48,6	11
Türkiye	395	-	392	34,4	5
Lübnan	194	-	194	16,9	190
Kıbrıs	1	-	1	0,1	

Kaynak: Karacadağ Kalkınma Ajansı, Irak Ülke Raporu, 2010

KAYNAKÇA

- Adıyaman Organize Sanayi Bölgesi Müteşebbis Heyet Başkanlığı Adıyaman Organize Sanayi Bölgesi (OSB) Bilgilendirme Raporu, 2010
- Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, Sanayi Bölgeleri Genel Müdürlüğü, <http://kss.sanayi.gov.tr/ServiceDetails.aspx?dataID=180/>, erişim tarihi 15.10.2012
- Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, 81 İl Durum Raporu, Ankara, Mayıs 2012
- Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP), Şanlıurfa için Entegre Sınâî Kalkınma Planı (ESKP) Sürüm 2.0, Mart 2010
- Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP), Şanlıurfa Organize Sanayi Bölgesi İş Planı, Kasım 2010
- Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP), Şanlıurfa Sanayisinin Yeniden Yapılandırılması Projesi, Kasım 2010
- Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP), Şanlıurfa Tarıma Dayalı Gıda Sektörü Yol Haritası, Mart 2010
- Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP), Şanlıurfa İçin Orta Doğu Pazarlarına İhracat Olanakları Ticaret ve Pazar Araştırması, Mayıs 2011
- ÇOLAK Yunus, Şanlıurfa İmalat Sanayisi ve Entegre Sınâî Kalkınma Planı, Şanlıurfa, Ocak 2011
- Çorum Organize Sanayi Bölgesi Müteşebbis Heyet Başkanlığı, Çorum Organize Sanayi Bölgesi (OSB) Bilgilendirme Raporu, 2011
- DPT, Gıda sanayi 9. Kalkınma Planı ÖİK raporu, 2006
- FAO, Agricultural Overview of Iraq, 2009
- GAP BKİ, Güneydoğu Anadolu Projesi Eylem Planı (2008-2012), Mayıs 2008
- GAP BKİ, GAP Bölgesi'nde Mevcut Sanayi Tesisleri raporu, 2006
- GAP BKİ, GAP BKİ Bölge Müdürlüğü, 2005 İmalat Sanayi Raporu, 2006
- KABUKÇUOĞLU M. Serdar, Herkes İçin Fizibilite, Ankara, 2005
- Karacadağ Kalkınma Ajansı, 2011-2013 Bölge Planı Çalıştayları Raporu, Mayıs 2012
- Karacadağ Kalkınma Ajansı, Irak Ülke Raporu, 2010
- Karacadağ Kalkınma Ajansı, İstatistiklerle Şanlıurfa, 2012
- Karacadağ Kalkınma Ajansı, Şanlıurfa'da Uygulanan Tarımsal Üretim ve Tarımsal Sanayiye Yönelik Teşvikler – Destekler, 2011

- Karacadağ Kalkınma Ajansı, Şanlıurfa İli Lojistik Strateji ve Planı Belgesi ve Şanlıurfa İli Lojistik Merkez Fizibilite Raporu, Mart 2012, Sf. 124
- Karacadağ Kalkınma Ajansı, TRC2 Bölgesi (Diyarbakır, Şanlıurfa) Bölge Planı (2011-2013)
- Karacadağ Kalkınma Ajansı, TRC2 Bölgesi Bölge Planı (2011-2013) Mevcut Durum Analizi, Sf.128, 2010
- Kalkınma Bakanlığı, İllerde Öne Çıkan Sanayi Sektörleri Çalışması, 2006
- Orta Karadeniz Kalkınma Ajansı, Samsun Medikal Sanayi Sektörünün (MESAS) Mevcut Durum Analizi ve Medikal Sanayi Sektörü İhtisas Organize Sanayi Bölgesi (OSB) Fizibilite Raporu, 2012
- Şanlıurfa Bilim, Sanayi ve Teknoloji İl Müdürlüğü, Şanlıurfa, 2010
- Şanlıurfa Ticaret ve Sanayi Odası Verileri, (www.sutso.org.tr), erişim tarihi 11.10.2012
- Şanlıurfa Ticaret ve Sanayi Odası, <http://www.sutso.org.tr/odamiz-haberler/346-pinar-s%C3%BCt-%C5%9Fanliurfa-ya-tesis-kuruyor.html>, erişim tarihi:05.09.2012
- Şanlıurfa OSB Bölge Müdürlüğü, (www.suosb.org)
- TÜİK, Karşılaştırmalı Bölgesel İstatistikler, (www.tuik.gov.tr)
- TÜİK, Dış Ticaret İstatistikleri, (www.tuik.gov.tr)
- Türkiye İhracatçılar Meclisi, <http://www.tim.org.tr/tr/ihracat-ihracat-rakamlari.html>, erişim tarihi 20 Ekim 2012
- Türkiye Gıda ve İçecek Sanayii Dernekleri, Türkiye Gıda Sanayisi, Türkiye'de Gıda Sanayisinin Yeri ve Önemi, <http://www.frmartuklu.net/seviyeli-ciddi-konular/189910-turkiyede-gida-sanayisinin-onemi-hakkinda-bilgi.html>, erişim tarihi 2.10.2012
- Yalova Gemi İhtisas Organize Sanayi Bölgesi Müteşebbis Heyet Başkanlığı, Yalova Gemi İhtisas Organize Sanayi Bölgesi Bilgilendirme Raporu, Temmuz 2011